



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
เด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน
บ้านห้วยสะพานสามัคคี

โดย สายยนต์ ศิริรัตน์ และคณะ

พฤษภาคม 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
เด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน
บ้านห้วยสะพานสามัคคี

คณะผู้วิจัย

- | | | |
|------------------|--------------|----------------|
| 1. นางสาวชนันต์ | ศิริรัตน์ | หัวหน้าโครงการ |
| 2. นางสาวอุไร | จันทร์แย้ม | ทีมวิจัยหลัก |
| 3. นางรำไพ | เปรมปรีดี | ทีมวิจัยหลัก |
| 4. นายประยงค์ | แก้วประดิษฐ์ | ทีมวิจัยหลัก |
| 5. นางสาวผ่องศรี | สารวิงษ์ | ทีมวิจัยหลัก |
| 6. นายเรวัตร | อารีรอบ | ทีมวิจัยหลัก |

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทคัดย่อ

บ้านห้วยสะพานตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ประกอบด้วย หมู่บ้าน 4 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ หมู่ 2 บ้านห้วยสะพาน หมู่ 9 บ้านใหม่ และหมู่ 11 บ้านคอนเจริญ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และเก็บหาพืชผักพื้นบ้านในป่า สภาพสังคมเป็นสังคมแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีศูนย์วัฒนธรรมการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน การละเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเหย่ย เพลงร่อยพรรษา ที่มีชื่อเสียง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการคิดริเริ่มเพื่อพัฒนาต่อยอด ของการส่งเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้มีกระบวนการเรียนรู้ การหาแนวร่วมที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เพื่อที่จะศึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหา ได้รู้ถึงศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน

โครงการวิจัยนี้ได้เลือกประเด็นศึกษา กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อค้นหาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดูแลป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า
2. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ และการเปลี่ยนแปลงสภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
3. สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนสามารถสืบทอดดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
4. รวบรวมชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

คณะวิจัยได้คัดเลือก กลุ่มเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่ 10 – 14 ปี จำนวน 20 คน และกลุ่มเยาวชนซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 – 20 ปี จำนวน 20 คน ในพื้นที่ดำเนินการ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านหนองกระจันทร์ หมู่บ้านห้วยสะพาน หมู่บ้านใหม่ และหมู่บ้านคอนเจริญ ในเขตตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี โดยข้อมูลทางองค์ความรู้ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ พฤติกรรมที่มีการเชื่อมโยงและมีผลต่อการวัดกระบวนการเรียนรู้

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อค้นพบในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี นั้นโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ความต้องการมาจากชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย ชุมชนมีความตระหนักเข้าใจที่จะให้ลูกหลานได้มีใจในการทำงานเพื่อส่วนร่วม จากเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของ 4 หมู่บ้าน จึงได้ผู้นำของกลุ่มเด็กและเยาวชน

ผลจากการสัมภาษณ์ ในความพึงพอใจของทุกฝ่าย ร้อยละ 80 ภาคภูมิใจที่มีเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าแห่งนี้ ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของท้องถิ่น ร้อยละ 20 ยังไม่มั่นใจว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนจะทำได้ตลอดไป เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล โดยต้องจากถิ่นบ้านเกิด แต่ทุกฝ่ายก็ให้ความหวังที่จะให้มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นกันตลอดไป

คำนำ

โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอด ดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เป็นจุดเริ่มต้นของการคิดริเริ่มเพื่อพัฒนาต่อยอดเพื่อที่จะศึกษาหาแนวทางในการแก้ปัญหาในการดูแลรักษาป่าชุมชนเป็นการสืบทอด โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในชุมชนเป็นรากฐานต่อไป จากการสำรวจปัจจุบันพบว่ามิได้มีผู้ดูแลรักษาป่ามีน้อย และทำงานหนักในการดูแลรักษาป่าพร้อมกับคณะกรรมการส่วนใหญ่ที่อายุมากขึ้น ถ้าหมดคณะกรรมการชุดนี้ใครจะเป็นผู้ดูแลรักษาป่าแห่งนี้ไว้ได้จึงเกิดแนวคิดที่จะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนชุดปัจจุบันให้ตระหนัก เห็นคุณค่าของป่าเกิดความรักหวงแหนอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบทอดดูแลรักษาป่า และให้รู้ถึงศักยภาพของเด็กและเยาวชนด้วย

รายงานวิจัยได้ครอบคลุมการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรมที่ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาป่าแห่งนี้ ใช้ป่าเป็นแหล่งทำมาหากินโดยอาศัยพืชผักตามฤดูกาล ศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์เป็นแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างดี ในการศึกษาหาความรู้ขององค์ต่างๆ

ดังนั้นการวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างเด็กและเยาวชน ในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเพื่อแสวงหาผู้ที่มีความรักอยากดูแลผืนป่าแห่งนี้ร่วมกันแก้ปัญหารักษาสืบทอดให้ป่าแห่งนี้อยู่กับชุมชนตลอดไป

คณะวิจัย

พฤษภาคม 2549

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(1)
คำนำ	(3)
สารบัญ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 คำถามการวิจัย	2
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	2
1.5 ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการวิจัย	2
1.6 ขอบเขตของพื้นที่	2
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎี แนวคิด และรูปแบบการสอนของกานย	4
2.2 เอกสารเกี่ยวกับป่าชุมชน	8
2.3 เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี	8
2.4 เอกสารแนวคิดและบทเรียนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	12
2.5 เอกสารทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบและการจัดการ	14
2.6 แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	14
2.7 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง	15
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	
3.1 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	16
3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย	16
3.3 ประชากรเป้าหมายและทีมวิจัย	16
3.4 แหล่งข้อมูล	17
3.5 เครื่องมือ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	17
3.6 รูปแบบการศึกษา	17
3.7 วิธีการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	18
3.8 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	18

	หน้า
3.9 ขั้นตอนการติดตามประเมินผล	19
3.10 วิเคราะห์ข้อมูล	19
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 สภาพพื้นที่ของชุมชนที่ศึกษา	20
4.2 สภาพเศรษฐกิจ / อาชีพ / ความเป็นอยู่	22
4.3 สภาพสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม	22
4.4 ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน	23
4.5 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี	23
4.6 องค์การในการดูแลรักษาป่า	26
4.7 ความหลากหลายทางชีวภาพ	27
4.8 ความพร้อมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน	29
4.9 เก็บข้อมูลความต้องการของเด็กและเยาวชน	30
4.10 การสำรวจและเก็บข้อมูล	31
4.11 สรุปผลการออกสำรวจและเก็บข้อมูล	32
4.12 จัดเวทีกลุ่มเด็กและเยาวชน เตรียมความพร้อมในการออกสำรวจป่าชุมชน	34
4.13 ดำเนินการสำรวจป่าโดยแบ่งเป็นฐานต่าง ๆ เพื่อศึกษาความหลากหลายและ การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี	34
4.14 จัดเวทีการนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจป่า	39
4.15 ชุดความรู้เกี่ยวกับป่า	40
บทที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ	
5.1 ข้อเสนอ	41
5.2 ปัญหา	44
5.3 ข้อเสนอแนะ	45
บรรณานุกรม	46
ภาคผนวก	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บ้านห้วยสะพาน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอมโนรมย์ จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน หมู่ 9 บ้านใหม่ และหมู่ 11 บ้านคอนเจริญ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ เลี้ยงสัตว์และเก็บหาพืชผักพื้นป่า การละเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเหย่ย เพลงร่อยพรรษา ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และสิ่งที่เป็นที่เชิดหน้าชูตาและเป็นที่ภาคภูมิใจของคนในชุมชนอีกอย่างหนึ่งก็คือ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ซึ่งเป็นป่าผืนเดียวที่เหลือไว้ในถิ่นที่มีความเจริญ มีเนื้อที่ 1,008 ไร่ อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ทั้งไม้ยืนต้น พืชล้มลุกที่กินได้ และสมุนไพร เช่น ไม้แดง ไม้ประดู่ พักหวาน ตาลเสี้ยน รางแดง รางจืด เป็นต้น อีกทั้งยังมีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ไก่ป่า ไก่ฟ้า กระรอก ฯลฯ และมีน้ำตกที่ไหลมาที่สระวัดห้วยสะพาน เพื่อเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ของชุมชน

แต่ถ้าจะมาเป็นป่าชุมชนที่สมบูรณ์ดังเช่นทุกวันนี้ ในปี 2515 - 2516 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเคยประสบปัญหาความแห้งแล้ง ชุมชนขาดแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ ขาดแหล่งอาหารทั้งคนทั้งสัตว์ เนื่องจากป่าถูกบุกรุกทำลาย ในปีถัดมาผู้นำชุมชนจึงได้ร่วมกับพระสงฆ์และชาวบ้านในการต่อต้านการบุกรุกและจัดทำแนวป่าขึ้นต่อมาในปี 2518 ทางราชการได้เข้าช่วยเหลือโดยได้มีการตั้งกลุ่มอพป. และมีการจัดฝึกอบรมชาวบ้าน ให้มีความรู้ในการดูแลรักษาป่า จนในปัจจุบันป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจึงกลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานต่างๆ ของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่จากการสำรวจพบว่ากลุ่มผู้ดูแลรักษายังมีจำนวนน้อยและต้องทำงานหนัก อีกทั้งคณะกรรมการส่วนใหญ่มีอายุมากขึ้น ซึ่งเกรงว่าหากหมดคณะกรรมการชุดนี้แล้วใครจะเป็นผู้ดูแลรักษาผืนป่าแห่งนี้ไว้ จึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของป่า เกิดความรักและหวงแหนอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการสืบทอด ดูแลรักษาป่า ดังนั้น คนในชุมชนบ้านห้วยสะพานจึงต้องการศึกษากระบวนการการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการสืบทอด ดูแลรักษาป่าชุมชนควบคู่ไปกับรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อเป็นมรดกตกทอดแก่คนรุ่นหลังสืบไป

ดังนั้นโครงการวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จึงเป็นอีกงานวิจัยหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าหาทางออกในการช่วยแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ในการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการค้นหาปัจจัยและเงื่อนไข ที่ให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของกระบวนการสืบทอด ดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีดังที่ทุกฝ่ายในชุมชนคาดหวังไว้

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดูแลป่าและการใช้

ประโยชน์จากป่า

2. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ และการเปลี่ยนแปลงสภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนสามารถสืบทอดดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
4. เพื่อรวบรวมชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

1.3 คำถามการวิจัย

จัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้สามารถสืบทอดดูแลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้อย่างไร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทีมวิจัยมีความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ ตลอดจนแนวทางการดำเนินโครงการวิจัย
2. ได้คณะทำงาน กลุ่มเด็กและเยาวชนในการดูแลและสืบทอดป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน
3. ได้ขั้นตอนการเก็บข้อมูลความต้องการกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบ
4. ได้ข้อมูลความต้องการของเด็กในแต่ละหมู่บ้าน
5. เด็กและเยาวชนได้รับการอบรมเตรียมความพร้อม
6. เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้สภาพของป่า กระบวนการและแนวทางในการดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
7. ได้ข้อมูลสภาพป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีจากการสำรวจของเด็กและเยาวชน
8. ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนป่าห้วยสะพานสามัคคีและแนวทางการดำเนินงานช่วงต่อไป

1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ใช้ระยะเวลาดำเนินการวิจัย 6 เดือน (1 กรกฎาคม 2546 ถึง 31 ธันวาคม 2546)

1.6 ขอบเขตของพื้นที่

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ : หมู่ที่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน หมู่ที่ 9 บ้านใหม่ หมู่ที่ 11 บ้านคอนเจริญ ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ : ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี 1,008 ไร่ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มเด็กและเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้านรวม 40 คน
3. ขอบเขตด้านเวลา : กรกฎาคม 2546 ถึง ธันวาคม 2546

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี หมายถึง ป่าที่ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยสะพานร่วมกันดูแลรักษา

ศักยภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ คุณค่าที่มีอยู่ในตัวบุคคล

เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่ 10 – 14 ปี

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุ ตั้งแต่ 15 – 20 ปี

การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม อันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์จนเกิดการเรียนรู้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี” คณะวิจัยได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ คณะวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ดังนี้

1. ทฤษฎี แนวคิด และรูปแบบการสอนของกานเย
2. เอกสารเกี่ยวกับป่าชุมชน
3. เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
4. เอกสารแนวคิดและแบบเรียนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
5. เอกสารทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบและการจัดการ
6. แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
7. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎี แนวคิด และรูปแบบการสอนของกานเย

ทฤษฎีของกานเยมี 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งอธิบายการเกิดการเรียนรู้ และทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ กานเยอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์การเรียนรู้ว่ามีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์ 2) กระบวนการเรียนรู้และจดจำอันเป็นผลกับการจัดกระทำกับข้อมูลในสมอง และ3) ผลจากเหตุการณ์ภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของมนุษย์

1) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์ คือ พฤติกรรมที่เป็นความสามารถหรือคุณสมบัติที่พัฒนาขึ้น อันเกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนมี 5 ประเภท ใหญ่ๆ ได้แก่

1. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) หมายถึง ความสามารถผู้เรียนในการใช้สัญลักษณ์ทั้งในด้านการตีความและการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ทักษะทางปัญญารอบคลุมความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณิตศาสตร์ และไวยากรณ์การใช้ภาษา

ทักษะทางปัญญาประกอบด้วย ทักษะย่อย 4 ระดับ แต่ละระดับเป็นพื้นฐานของกันและกันตามลำดับ โดยทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานของแบบการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน (Forms of Basic Learning)

อันได้แก่ การเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองและการต่อเนื่องการเรียนรู้ต่างๆ เป็นลูกโซ่ (Association and Chaining) ทักษะย่อยแต่ละระดับ ได้แก่

1.1 การจำแนกแยกแยะ (Discriminations) หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะคุณสมบัติทางกายภาพของวัตถุต่างๆ ที่รับรู้เข้ามาว่าเหมือนหรือไม่เหมือนกัน

1.2 การสร้างความคิดรวบยอด (Concepts) หมายถึง ความสามารถในการจัดกลุ่มวัตถุหรือสิ่งต่างๆ โดยระบุคุณสมบัติร่วมกันของวัตถุหรือสิ่งนั้นๆ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ทำให้กลุ่มวัตถุหรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นต่างจากกลุ่มวัตถุหรือสิ่งอื่นๆ แบ่งเป็น 2 ระดับย่อยๆ คือ

1.2.1 ความคิดรวบยอดระดับรูปธรรม (Concrete Concepts)

1.2.2 ความคิดรวบยอดระดับนามธรรมที่กำหนดขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรมต่างๆ (Defined Concepts)

1.3 การสร้างกฎ (Rules) หมายถึง ความสามารถในการนำความคิดรวบยอดต่างๆ มารวมเป็นกลุ่ม ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่อสามารถสรุปอ้างอิง และตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง

1.4 การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง (Procedures of Higher Order Rules) หมายถึง ความสามารถในการนำกฎหลายๆ ข้อที่สัมพันธ์มาประมวลเข้าด้วยกัน ซึ่งนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

2. กลวิธีการเรียนรู้ (Cognitive Strategies) หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์ใช้โน้มน้าวให้ตนได้รับข้อมูลและจัดกระทำกับข้อมูลจนเกิดการเรียนรู้ตามที่ตนต้องการ ซึ่งนักการศึกษาหลายๆ ในปัจจุบันให้ความสำคัญมาก ประกอบด้วย

2.1 กลวิธีเกี่ยวกับใส่ใจ (Attending)

2.2 กลวิธีเกี่ยวกับการทำความเข้าใจความคิดรวบยอด (Encoding)

2.3 กลวิธีเกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งที่อยู่ในความทรงจำ (Retrieval)

2.4 กลวิธีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา (Problem Solving)

2.5 กลวิธีเกี่ยวกับการคิด (Thinking)

3. ภาษา : คำพูด

3.1 คำพูดของเป็นชื่อของสิ่งต่างๆ (Names or Labels)

3.2 คำพูดที่เป็นข้อความ / ข้อเท็จจริง (Facts)

3.3 คำพูดที่เรียบเรียงอย่างมีความหมาย (Meaningfully Organized Verbal Knowledge)

4. ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skills)

5. เจตคติ (Attitudes)

2. กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์

ในการอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการจดจำของมนุษย์นั้น กานเยได้อาศัยรูปแบบการจัดกระทำข้อมูลของสมองเป็นพื้นฐาน จากนั้นได้อธิบายกระบวนการโดยสัมพันธ์กับโครงสร้างแต่ละส่วนในรูปแบบดังนี้

2.1 การจัดกระทำข้อมูลในสมอง

การจัดกระทำข้อมูลในสมอง อาจสรุปได้ดังนี้คือ สิ่งเร้าในบริบทที่มนุษย์นั้นอยู่ กระตุ้นเซลล์ประสาทที่ทำหน้าที่รับข้อมูลให้เกิดการสร้างสัญญาณเป็นกระแสไฟฟ้าในระบบประสาท สัญญาณซึ่งมีแบบแผนเฉพาะตามการสร้างของเซลล์ประสาท จะคงอยู่ในหน่วยบันทึกข้อมูลของประสาทสัมผัสในช่วงเวลานั้นๆ (ประมาณหนึ่งในหลายร้อยวินาที) จากนั้นจะมีระบบการรับรู้ที่กลั่นกรองสิ่งเร้าที่ไม่ต้องการออก และส่งสัญญาณข้อมูลที่เลือกรับรู้และมาบันทึกไว้นั้น เก็บไว้ในหน่วยความจำระยะสั้น ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ได้ อีก เช่น การได้ยิน การออกเสียง การมองเห็น ฯลฯ จากนั้นข้อมูลดังกล่าวจะมีการแปรรูปโดยการแปลความให้มีความหมายและเก็บไว้ในหน่วยความจำระยะยาว ต่อมาอาจมีกระบวนการค้นหาข้อมูล ตามด้วยกระบวนการระลึกถึงสิ่งที่อยู่ในความทรงจำ ในขั้นนี้ข้อมูลจะถูกแปลงรูปกลับไปอยู่ในหน่วยความจำระยะสั้น ซึ่งเรียกว่า ความจำเพื่อการใช้งาน * (working or conscious memory) จากนั้นส่วนที่ควบคุมการตอบสนองก็จะจัดระบบการตอบสนองที่เหมาะสม โดยส่งข้อมูลสัญญาณไปยังกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายให้กระทำตามที่ต้องการ ร่างกายจะได้รับ ข้อมูลป้อนกลับจากการสังเกตผลการกระทำของคนที่เกิดขึ้น และการเสริมแรงที่ตามมาจะช่วยให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น โดยคงความสามารถที่จะกระทำตามกระบวนการนี้ซ้ำอีก เมื่อในอนาคตมี เหตุการณ์ / สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการระลึก การฝึกฝน และการใช้ประโยชน์ต่อไป

2.2 กระบวนการควบคุมการดำเนินการและความคาดหวัง

กระบวนการจัดทำข้อมูลในสมอง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในร่างกายมนุษย์ โดยมีกระบวนการอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า กระบวนการคุมการดำเนินการ (executive control process) และความคาดหวัง (expectancies) รวมหมายถึง วิธีการต่างๆ ที่มนุษย์จะเข้าสู่สิ่งเร้า เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง และลงมือกระทำการกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งล้วนแสดงความหลากหลาย ความยืดหยุ่นและความริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษย์ได้พัฒนาความสามารถทั้งสองประการนี้มาแล้วในการเรียนรู้ในอดีต มนุษย์จึงมีความจำระยะยาวส่วนหนึ่งแยกเก็บไว้ เมื่อเกิดเหตุการณ์การเรียนรู้หรือมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบประสาทสัมผัส มนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้ในหน่วยความจำระยะยาวนี้มาพิจารณาหรือเลือกจัดกระทำข้อมูลเฉพาะอย่างเพื่อให้บรรลุผลงานการเรียนรู้ที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นขั้นใส่ใจบันทึกและเก็บข้อมูลเข้าไว้ในหน่วยความทรงจำ ไปทำความเข้าใจกับข้อมูลที่เก็บไว้ และนำออกมาใช้ในภายหลัง

2.3 ผลจากเหตุการณ์ภายนอกที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์

งานเขอธิบายว่า ขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในร่างกายมนุษย์กำลังเกิดขึ้นอยู่นั้น เหตุการณ์ภายนอกในร่างกายมนุษย์ก็ดำเนินไปพร้อมกัน เหตุการณ์ต่างๆ มากมายภายนอกในร่างกายมนุษย์ย่อมช่วยสร้างการเรียนรู้มากที่สุด ทั้งในแง่ของการส่งเสริมและการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ภายในร่างกายของมนุษย์กับผลกระทบทางบวกที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ภายนอก อาจสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

กระบวนการภายนอก	เหตุการณ์ภายนอกและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น
ความใส่ใจ (การรับรู้ข้อมูล)	-การเปลี่ยนแปลงสิ่งเร้า ก่อให้เกิดการตื่นตัว (ความใส่ใจ)
การเลือกรับรู้	-การส่งเสริม และการช่วยให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของลักษณะของสิ่งที่เรียนช่วยให้เกิดการรับรู้ที่เลือกรับเฉพาะเจาะจงมากขึ้น
การทำความเข้าใจความหมายของข้อมูล	-การใช้คำพูดอธิบาย ภาพ แผนภูมิ ช่วยชี้้นำในการทำความเข้าใจความหมายของสาระนั้นๆ
การระลึกข้อมูลที่ได้จากการทรงจำ	-การแนะนำหรือให้ตัวชี้แนะ เช่น แผนภูมิ ตาราง คำคล้องจอง เทคนิคช่วยจำ เป็นต้น ช่วยให้สามารถระลึกข้อมูลได้ง่ายขึ้น
การจัดระบบการตอบสนอง	-การใช้คำพูดอธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบว่าตนได้รับการคาดหวังให้แสดงออกถึงความสามารถอย่างไรบ้าง
กระบวนการการควบคุม	-การเรียนการสอนช่วยปูพื้นฐาน ให้เกิดความกระตือรือร้น และความสามารถเลือกกลวิธีที่เหมาะสม
ความคาดหวัง	-การบอกให้ผู้เรียนรับทราบวัตถุประสงค์ช่วยให้ผู้เรียนได้ตั้งความคาดหวังในการแสดงความสามารถของตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเรียนรู้ภายในร่างกายมนุษย์กับเหตุการณ์ภายนอกและผลกระทบทางบวกที่อาจเกิดขึ้น (Gagne 1985 , p.85)

2. เอกสารเกี่ยวกับป่าชุมชน

2.1 ความหมายของป่าชุมชน

โกมล แพรกทอง (2533 อ้างถึงในสุรยุทธ หลิมตระกูล , 2544 : 14) กล่าวว่าไว้ว่า ป่าชุมชนหมายถึง “รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการพึงพิงป่าของประชาชนเป็น วัตถุประสงค์ในการจัดการป่านั้นและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าวเป็นผู้กำหนด แผนการและควบคุม การดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตามความต้องการของประชาชน”

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2534 อ้างถึงในสลิษา พึ่งแสงแก้ว , 2537) ได้ให้ความหมายของป่า ชุมชนว่าหมายถึง “การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และจัดการอย่างมีถาวร ภาพให้ยั่งยืนถาวร ซึ่งก็คงเป็นป่าเล็กๆ ที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน มีไว้เพื่อใช้สอย เพื่อรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ของท้องถิ่น แต่ไม่ใช่อุตสาหกรรมใหญ่”

คณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชน (อ้างถึงในชาญชัย , 2544) กล่าวว่า ป่าชุมชน หมายถึง “พื้นที่ป่าไม้ที่ได้จัดเป่าหรือกำหนดไว้ให้เป็นป่าของชุมชน มีการ จัดการโดยชุมชน และเพื่อชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้ กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ”

FAO (1978 อ้างถึงในมณฑล , 2535) กล่าวว่าป่าชุมชน หมายถึง กิจกรรมป่าไม้ใดๆ ก็ตามที่ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การปลูกป่าและการจัดการป่าประจำหมู่บ้านในท้องที่ซึ่งขาดแคลนไม้ ใช้สอยหรือของป่า จนกระทั่งการปลูกต้นไม้ในไร่นาหรือสวนปารายย่อยเพื่อขายไม้เป็นรายได้ รวมถึงกิจการอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ใช้วัสดุป่าไม้เป็นวัตถุดิบ และกิจกรรมของหมู่บ้านหรือชุมชน ในป่า แต่ไม่รวมกิจการป่าไม้ที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือกิจการป่าไม้ที่ชุมชนได้รับผลตอบแทน เป็น ค่าจ้างแรงงาน และรวมถึงกิจกรรมของรัฐ หรืออุตสาหกรรมป่าไม้ที่กระตุ้นหรือช่วยเหลือกิจกรรม ป่าไม้ของท้องถิ่น

โดยสรุป จึงอาจกล่าวได้ว่า ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ของชุมชนซึ่งอาจจะเป็นป่า ธรรมชาติ หรือป่าปลูกที่เกิดจากความต้องการ โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ การ ดำเนินการ ตลอดจนการบริหารป่าชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามความต้องการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและมีความเป็นธรรมในการ กระจายผลประโยชน์

3. เอกสารเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

3.1 อาณาเขตที่ตั้ง

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอ พนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ 1,008 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกัน ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าหนองโรง)
ทิศใต้	ติดต่อกับวัดห้วยสะพาน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับทำกินของชาวบ้าน และป่าสงวนแห่งชาติบ้านหนองโรง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับที่ทำกินของชาวบ้าน

3.2 สภาพป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ เดิมเป็นป่าเบญจพรรณ แต่หลังจากการบุกรุกตัดต้นไม้ใหญ่ สภาพป่ามีการเปลี่ยนแปลงไป ต้นไม้ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันเป็นไม้รุ่นที่สองที่เกิดจากตอไม้และลูกไม้ ปัจจุบันมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง โดยจะมีบางส่วนที่เป็นป่าปลูกเพิ่มเติมขึ้นมา

3.3 ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพันธุ์หลากหลายชนิดและส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่ ไม่ต่ำกว่า 5 - 6 คนโอบ สภาพธรรมชาติมีความร่มรื่นเย็นสบาย เป็นสภาพป่าเบญจพรรณที่มีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์สูงและมีต้นไม้ที่มีความสำคัญหลายชนิด ตลอดทั้งมีสัตว์ป่าและนกชุกชุมมาก มีลำน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2488 มีการสร้างทางรถไฟ เพื่อใช้ในสงครามทำให้ทหารญี่ปุ่นตัดต้นไม้เพื่อทำไม้หมอนทางรถไฟ ทำฟืน ทำสะพาน สร้างค่ายทหารไปเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตของราษฎร และบ้านเมืองอีกหลายอย่าง ตลอดรวมทั้งการตัดฟันเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่างๆมากขึ้น ทั้งราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และนอกพื้นที่ เช่น การตัดต้นไม้เพื่อนำไปปลูกสร้างบ้านเรือน การเผาถ่าน ทำไม้ฟืน ทั้งที่ใช้ในครัวเรือนและเพื่อการค้า ประกอบกับการได้มีการจัดตั้งโรงงานกระดาษเกิดขึ้นในท้องที่อำเภอเมือง จึงมีผลให้ขอสัมปทานพืชที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ตัดไม้รวก ไม้ไผ่ทำเยื่อกระดาษ ตัดต้นไม้มาทำฟืน และเป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น นานวันเข้าสภาพป่าเริ่มเสื่อมโทรมลง ทำให้ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่และที่มาจากท้องที่อื่น เริ่มมาจ้างง่และแผ้วถางป่าเป็นที่ทำกิน เกิดการบุกรุกยึดครองพื้นที่ไปอย่างช้าๆ แต่ต่อมาในช่วงปี 2515 - 2516 เขตจังหวัดกาญจนบุรีได้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง เช่น โรงงานแป่งมันสำปะหลัง โรงงานน้ำตาล จึงทำให้นายทุนเข้ามาสนับสนุนราษฎรให้ปลูกมันสำปะหลังและอ้อยป้อนสู่โรงงาน ส่งผลให้ชาวบ้านปลูกพืช 2 ชนิดนี้อย่างกว้างขวาง และได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยการบุกรุกพื้นที่ป่าสาธารณะของหมู่บ้านด้วย มีการใช้เครื่องจักรบุกรุกแผ้วถางและไถพรวน ป่าไม้จึงลดลงอย่างรวดเร็ว ภายในเวลาไม่กี่ปี ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ ต้นไม้เล็กๆ แทบจะไม่เหลือ สัตว์ป่าต่างๆ หดหายไป เนื่องไรที่อยู่อาศัยและถูกล่า ทำให้พื้นที่แปรสภาพไปเป็นพื้นที่แห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล น้ำที่เคยไหลในลำห้วยแห้งขอด ขาดแคลนน้ำ ป่าธรรมชาติเปลี่ยนสภาพไปเหลือเพียงต้นไม้เล็กๆ ที่แตกยอดจากตอเดิม ทำให้ชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากป่าเค็คร้อน ไม่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์

เนื่องจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่มีการข่มขู่ห้ามเข้าพื้นที่ที่บุกรุกไว้ ทำให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์และกลุ่มชาวบ้านที่ไม่ได้รับผลประโยชน์

ต่อมาในปี 2517 เกิดการรวมตัวของชาวบ้านช่วงแรกเนื่องจากไม่ต้องการให้กลุ่มนายทุนบุกรุกพื้นที่ป่าที่เป็นป่ารับน้ำฝน พื้นที่ประมาณ 200 ไร่ จะไหลลงสู่สระน้ำวัดห้วยสะพาน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้เพียงแห่งเดียวของชาวบ้านห้วยสะพานและหมู่บ้านข้างเคียง ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำให้มีพื้นที่ป่าของชุมชนเกิดขึ้น ที่แกนนำในขณะนั้น คือ นายเสริม ไคลมี กำนันตำบลหนองโรง นายถวิล สารเทียบ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 นายนิยม เพ็งบุตร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 (เดิมมี 2 หมู่บ้าน) นายประสงค์ แก้วประดิษฐ์ สารวัตรกำนันและผู้นำชุมชนอื่นๆ อีกหลายคนเป็นแกนนำ พร้อมด้วยชาวบ้านอีกมาก มีการตรวจสอบพื้นที่และกระทำข้อตกลงกับกลุ่มนายทุนผู้บุกรุก และที่ประชุม ตกลงห้ามมิให้ผู้ใดเข้ามาทำกินในผืนป่าบริเวณเหนือสระน้ำโดยเด็ดขาด

ในปี 2520 ได้มีการรังวัดและปักหลักเขต ทำคันดินเป็นแนวเขตป่าชุมชนโดยมีพื้นที่ทั้งหมด 1,008 ไร่ มีชาวบ้านร่วมกันดูแลรักษาผืนป่าและมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อบริหารจัดการและตั้งชื่อป่าแห่งนี้ว่า ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

3.4 กฎระเบียบป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี (2544 หน้า 14) สรุปเอาไว้ว่า กฎระเบียบป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีดังต่อไปนี้สำหรับกฎเกณฑ์ระยะแรกๆ ที่ใช้กันส่วนใหญ่ก็จะเป็นข้อห้ามมิให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าห้ามตัดไม้ทำลาย จะมีฝ่ายอบรมให้ใช้ประโยชน์อยู่บ้างด้านการเก็บหาของป่า ตามฤดูกาล เพื่อใช้สำหรับบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ส่วนในปัจจุบันคณะกรรมการฯ ได้ร่วมกันกำหนดกฎระเบียบป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีขึ้นมาจำนวน 10 ข้อ โดยขอความเห็นชอบของชาวบ้านในชุมชน เพื่อใช้เป็นกฎกติกาใช้บังคับร่วมกัน ดังนี้

3.4.1 ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน

3.4.2 ห้ามตัดขึ้นต้นทุกชนิด ยกเว้น ไม้ยูคาลิปตัส ฝ่าฝืนปรับคันละ 500 บาท

3.4.3 ห้ามขุดแอ่ง ฝ่าฝืนปรับคันละ 300 บาท

3.4.4 ห้ามจุดไฟเผาป่า ถ้าฝ่าฝืนปรับ 5,000 บาท ถึงดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.4.5 ห้ามทิ้งขยะในบริเวณป่าชุมชน ถ้าฝ่าฝืนปรับครั้งละ 300 บาท

3.4.6 ห้ามเก็บหน่อไม้เป็นระยะเวลา 5 ปี ถ้าฝ่าฝืนปรับหน่อละ 100 บาท

3.4.7 ห้ามทำลายทรัพย์สินสิ่งก่อสร้างในป่าชุมชน ถ้าฝ่าฝืนดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.4.8 ห้ามขุดบึง ฝ่าฝืนปรับคันละ 500 บาท

3.4.9 ห้ามตีฆ้องหลวง ฝ่าฝืนปรับครั้งละ 1,000 บาท

3.4.10 ชาวบ้านห้วยสะพานทั้ง 4 หมู่ สามารถเก็บหาพืชอาหารได้ ส่วนบุคคลที่ไม่ใช่ชาวบ้านห้วยสะพานจะต้องได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการป่าชุมชนก่อน โดยวิธีการเก็บหาห้ามบุด ถอนโค่น หรือกระการใดๆ อันจะทำให้พืชอาหารป่าดังกล่าวไม่สามารถสืบต่อพันธุ์ได้

3.5 ความภาคภูมิใจของชุมชน

ชาวบ้านห้วยสะพานมีความภาคภูมิใจในการดูแลรักษาป่า นับตั้งแต่ในอดีตโดยมีกลุ่มแกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง ทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งเพื่อที่รักษาทรัพยากรสมบัติของชุมชนเอาไว้ให้ลูกหลานเพื่อจะยังประโยชน์ให้กับลูกหลานรุ่นหลัง จึงทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และประโยชน์จากการดูแลรักษาป่าดังต่อไปนี้

3.5.1 ทำให้เกิดการดูแลรักษาป่าเป็นแหล่งอาหารพื้นบ้านและที่สำคัญเป็นแหล่งรับน้ำสำหรับไว้ใช้สอยในครัวเรือน

3.5.2 ทำให้ชาวบ้านทุกคนเกิดการตื่นตัวในการช่วยกันดูแลรักษาป่าเพิ่มมากขึ้น

3.5.3 ทำให้กลุ่ม รสทป. ทุกคนมีความภาคภูมิใจที่ได้รับเข้าการฝึกอบรมและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า ตามแนวพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

3.5.4 ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันมากขึ้นเนื่องจากมีกิจกรรมด้านป่าชุมชนส่งเสริม

3.5.5 ทำให้เยาวชนรุ่นหลังที่เป็นลูกหลานของที่นี่เกิดความภาคภูมิใจในตัวผู้เฒ่าผู้แก่ผู้นำชุมชนที่ได้ร่วมกันรักษาผืนป่านี้ไว้เป็นมรดกตกทอดถึงคนรุ่นหลัง

การใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเป็นสถานที่ศึกษาดูงานด้านป่าชุมชน ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชน ของคณะต่างๆ ทั้งในจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอื่นๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ปี พ.ศ. 2542 ให้การต้อนรับราษฎรจากหมู่บ้านต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงาน ได้แก่ ราษฎรอำเภอไทรโยค จำนวน 40 คน อำเภอเมืองกาญจนบุรี จำนวน 20 คน อำเภอเลาขวัญ จำนวน 10 คน อำเภอศรีสวัสดิ์ จำนวน 15 คน อำเภอพนมทวน จำนวน 20 คน และจากอำเภอหนองปรือ จำนวน 15 คน

ปี พ.ศ. 2543 ให้การต้อนรับราษฎรจากจังหวัดราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี จำนวน 50 คน จากอำเภอไทรโยค จำนวน 70 คน และเยาวชนจากโรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร เข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2 ครั้ง จำนวน 98 คน

ปี พ.ศ. 2544 ให้การต้อนรับราษฎรจากอำเภอเลาขวัญ จำนวน 80 คน อำเภอหนองปรือ จำนวน 20 คน ที่ทำงานด้านป่าชุมชน ให้การต้อนรับคณะตรวจเยี่ยมจากสำนักพระราชวัง คณะผู้เข้ารับการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐ หลักสูตรป่าชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ รวม 25 คน ฝ่ายสิ่งแวดล้อม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย คณะสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

ต้อนรับคณะกรรมการคัดเลือกป้าชุมชนดีเด่น รางวัลด้วยพระราชทาน สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และให้การต้อนรับคณะกรรมการตรวจเยี่ยมป้าชุมชนดีเด่นระดับเขต (สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 , 2546)

ปี พ.ศ. 2545 ให้การต้อนรับคณะนักศึกษาจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ภาควิชาการพัฒนชุมชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ จำนวน 80 คน คณะถ่ายทำสารคดีรายการ “รักป่า” จากบริษัทสิ่งเกษตร คณะครูจากสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จำนวน 80 คน คณะพระคณาจารย์พระนักศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย จำนวน 60 รูป (สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 , 2546)

ปี พ.ศ 2546 ให้การต้อนรับคณะอบรมโครงการหลักสูตรป้าชุมชน รุ่นที่ 1 และ 2 จากอำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 100 คน คณะครูจากโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ / เด็กด้อยโอกาส คณะครูโครงการอบรมหลักสูตรป้าชุมชน จากอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 90 คน ต้อนรับคณะ สกว. กาญจนบุรี และทีมวิจัยส่งเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชนในการดูแลรักษาป่าชุมชน ต้อนรับคณะครู – นักเรียน จากโรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพฯ ต้อนรับคณะศูนย์ศึกษาและพัฒนาวิทยาศาสตร์ชุมชนที่ 4 ต้อนรับคณะศึกษาดูงานหลักสูตรบทบาทภาครัฐที่มีต่อการส่งเสริมป่าชุมชนในท้องถิ่น จำนวน 10 คน ต้อนรับคณะ อบต. และปลัด จากจังหวัดชัยนาท อุทัยธานี สุพรรณบุรี และต้อนรับคณะครู – นักเรียน โรงเรียนวัดนาพระยา ตำบลหนองโรง อำเภอมโนรมย์ จังหวัดกาญจนบุรี (สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 5 , 2546 หน้า 23)

4. แนวคิดและบทเรียนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

1. การเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งมี 3 รูปแบบ คือ

1.2 การเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิรู้ดั้งเดิมของชุมชนโดยสถาบันครอบครัวทำหน้าที่ในการถ่ายทอดแก่บุตรหลานโดยตรง คือ การบอกกล่าวและให้ปฏิบัติจริง โดยทางอ้อม คือ ผ่านทางพิธีกรรมความเชื่อแก่ผู้เข้าร่วมพิธี และถ่ายทอดการเรียนรู้ในลักษณะการพูดคุยแลกเปลี่ยนของสมาชิกชุมชนในลักษณะของกลุ่มสนทนา

1.3 การเรียนรู้จากภายนอก โดยกลุ่มภายนอกได้เข้ามาในชุมชนแล้ว พูดคุยแลกเปลี่ยน ร่วมปฏิบัติงาน จนมีประสบการณ์เป็นแนวปฏิบัติ หรือโดยคนในชุมชนออกไปรับความรู้ภายนอกทั้งในด้านบทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนและสมาชิกผู้มีประสบการณ์ใหม่ รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์กรภายนอกชุมชนทำหน้าที่ถ่ายทอดแก่สมาชิกชุมชนทั่วไปและกลุ่มในใจด้วยวิธีการประชุม การอบรม การสาธิต การศึกษาดูงาน การเผยแพร่รณรงค์ การระดมความคิด และการวิเคราะห์ทางเลือก

1.4 เครือข่ายการเรียนรู้ เกิดจากการที่ชุมชนและองค์กร ได้ตกลงที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเป็นระบบ ซึ่ง

เป็นการปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน กลุ่มภายในชุมชนและกลุ่มองค์กรอื่นที่เข้ามาศึกษาทำงานในชุมชนและการไปศึกษาดูงานภายนอกชุมชน

2. บทเรียนในการจัดการทรัพยากร วิธีชีวิตของชุมชนแบบดั้งเดิมเป็นการผลิตเพื่อการยังชีพตามระบบความเชื่อและภูมิรู้ของชุมชน โดยผูกพันกับทรัพยากรซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในระดับบริโภคใช้สอย สังคมภายนอกมองชุมชนแบบนี้ว่าเป็นบ้านป่า ต่อมาเมื่อชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้น รูปแบบการผลิตของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมเกิดภาวะขาดแคลนทั้งทรัพยากรและสิทธิการใช้ประโยชน์ ชุมชนเริ่มสรุปบทเรียนและเรียนรู้ว่าคุณค่าของทรัพยากรคือคุณค่าของวิถีชีวิต เป็นความสัมพันธ์พึ่งพาต่อกันที่จะต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้กลับมาสมบูรณ์ คืนสภาพความเป็นป่าที่มีสัตว์ป่าและพืชพรรณหลากหลาย ป่าเป็นแหล่งน้ำและแหล่งอาหารโดยธรรมชาติ ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น หนี้สินลดลงและมีความสุขมากขึ้น

3. ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เพื่อการผลิตที่ยั่งยืนใน 3 ลักษณะ คือ

3.1 การเชื่อมโยงแนวคิดและบทเรียนเพื่อการจัดการทรัพยากรชุมชนได้มีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชนโดยอาศัยความรู้เดิมในการใช้ทรัพยากรและความรู้ใหม่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เชิงระบบที่นำมาปรับใช้โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม คือการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ระเบียบใหม่ของชุมชน มีการจัดการที่ครอบคลุมถึงการป้องกัน คือ มีการสำรวจ ลาดตระเวนร่วมกัน ทำแนวกันไฟในพื้นที่ป่า การบำรุงรักษาฟื้นฟู การปลูกเสริมป่าด้วยพืชพรรณที่มีคุณค่าทั้งไม้ใช้สอย ไม้อาหาร และพืชสมุนไพร และร่วมกันจัดทำฝ่ายต้นน้ำลำธาร การใช้ประโยชน์เป็นไปตามเงื่อนไขกฎเกณฑ์ของชุมชนบทพื้นฐานของการใช้ประโยชน์สูงสุด และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3.2 การเลือกรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชนชุมชนได้มีวิธีการเลือกรูปแบบการผลิตที่ยั่งยืนของชุมชน โดยการนำวิถีการปฏิบัติแบบเดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ สร้างระเบียบและกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติ คือ การดูแลทรัพยากรให้อุดมสมบูรณ์เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ใช้ที่ดินเพื่อการผลิตในขนาดที่พอเหมาะ มีการวางแผนการผลิตเพื่อการบริโภคทั้งปี ผลผลิตที่ได้มุ่งเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นเป้าหมายหลักไม่ใช่ค้าขาย

3.3 การถ่ายทอดและการสร้างเครือข่ายชุมชนมีการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนแก่คนรุ่นต่อมาด้วยการประชุม การหารือ การสรุป บทเรียน การชี้แจงประจำเดือน และการสร้างเครือข่ายกับสถาบันในชุมชน โรงเรียน แกนนำครอบครัวและเยาวชน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ชุมชนยังมีการเครือข่ายกับภายนอก

ด้วยการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เข้ามาศึกษาในชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของคนทั่วไป

อมรา พงศาพิชญ์ (2535) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมในเชิงการสืบทอดไว้สองแนวทาง แนวทางแรก คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น กระบวนการที่พ่อ - แม่ อบรมสั่งสอนลูกว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ แนวทางที่สองได้แก่การสืบทอดวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งสู่อีกสังคมหนึ่งซึ่งเป็นการที่สังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่น โดยฝ่ายที่รับวัฒนธรรมจะยอมรับทั้งวัฒนธรรมของตนบางส่วนไป ในขณะที่วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจะตอบสนองความต้องการวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคม เป็นสิ่งที่ช่วยให้โครงของสังคมยังอยู่ เพราะเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจ เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข งานศิลปหัตถกรรมเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่ง ผ่องพรรณ มณีรัตน์ และคณะ (2535) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่เฉพาะในมนุษย์เท่านั้น ซึ่งจะสืบทอดได้โดยการเรียนรู้กระบวนการที่เริ่มต้นตั้งแต่เกิดจนตาย

5. เอกสารทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบและการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง (เกษม 2524) มีการจัดแบ่งชนิดของทรัพยากรธรรมชาติไว้ 3 ชนิด คือ (นิวัติ 2524)

1. ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่รู้จักหมดสิ้น (Nonexhausting natural resource) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อกำเนิดมาพร้อมกับโลก และเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อมนุษย์ หากขาดไปแล้วมนุษย์จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้อีกเลย หากนี้สิ่งหนึ่งสิ่งใดทำให้ทรัพยากรเหล่านี้ขาดหายไป หรือมีสิ่งเจือปนที่เป็นพิษเป็นภัยสิ่งแรกที่จะทำให้มนุษย์อยู่ไม่ได้ หรืออยู่ได้ไม่ดี ได้แก่ อากาศ น้ำ และแสงแดด

2. ทรัพยากรที่ใช้แล้วจะทดแทนได้ (Renewable natural resource) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วทดแทนได้ ทั้งในระยะเวลาสั้นหรือยาว เป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งต่อการมีชีวิตของมนุษย์ เช่น พืช ป่าไม้ สัตว์ ดิน หรือ น้ำ

3. ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป (Exhausting natural resource) เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปจากโลกนี้ ไม่ทดแทนขึ้นมาใหม่ได้ ไม่มีทรัพยากรประเภทนี้มนุษย์ก็อาจมีชีวิตอยู่ได้ เช่น น้ำมันปิโตรเลียม แก๊สธรรมชาติ แร่

6. แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีแนวคิดในการดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. ต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอยและพึงพิงในการดำรงชีวิต ทั้งโดยปัจจัยสี่ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิต ซึ่งการจัดการที่ถูกต้องใน

ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนั้นจะสามารถทำให้การให้ผลแบบยั่งยืน (sustained yield) ตลอดไป

2. การจัดการนั้นมุ่งหวังที่จะให้ทรัพยากรธรรมชาติที่ประกอบกันอยู่ภายในระบบมีศักยภาพในการให้ผลแบบยั่งยืน อย่างถาวร และเป็นไปด้วยความมั่นคง ในลักษณะเช่นนี้เป็นความมุ่งหวังที่จะให้เพิ่มพูน จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือสต็อก (stock) ภายในระบบ ซึ่งความเพิ่มพูนนี้ มนุษย์สามารถนำมาใช้ได้อย่างถาวร หนึ่งส่วนเพิ่มพูนนี้เปรียบเหมือนเงินส่วนดอกเบี้ยของเงินต้นธนาคารนั่นเอง ดังนั้นถ้าสิ่งนี้มาใช้ก็ไม่สามารถทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นหมดไป หรือร่อยหรอไปได้

7. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง

นโยบายดั้งเดิมของรัฐที่มีผลต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ที่เห็นได้ชัดก็คือการให้สัมปทานป่าไม้ ซึ่งนำไม้ออกจำหน่ายเชิงพาณิชย์เป็นจำนวนมาก และทำการปลูกป่าทดแทนไม่ทัน จนเหลือที่ป่าอยู่เพียงร้อยละ 28.03 ในปี 2531 (สถิติการป่าไม้ 2533 กรมป่าไม้) รัฐบาลในสมัยนั้นต้องออกกฎหมายยกเลิกสัมปทานป่าไม้ในเวลาต่อมา การส่งเสริมพืชเศรษฐกิจสำคัญเช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง เพื่อส่งออกและเป็นวัตถุดิบ สำหรับป้อนโรงงานอุตสาหกรรม มีส่วนทำให้นายทุนและเกษตรกรบุกรุกขยายที่ทำกินเข้าไปในพื้นที่ป่าเรื่อย ๆ นโยบายให้เอกชนเข้ามาลงทุนเช่าพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อปลูกสร้างสวนป่าไม้โตเร็ว หรือที่เรียกว่าป่าเศรษฐกิจ นั้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนายทุน และเกษตรกรที่อาศัยอยู่กันมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการจัดสรรที่ทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ในเขตป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือโครงการ คจก.ในภาคอีสานได้เกิดการต่อต้านจากมวลชนอย่างกว้างขวาง จนเกือบถึงขั้นจลาจล ก่อผลทางด้านการเมืองจนรัฐบาลต้องระงับโครงการนี้ไปในที่สุด

บทเรียนจากโครงการ คจก. ในภาคอีสานและความล้มเหลวในการรักษาป่าที่ผ่านมาทำให้รัฐต้องทบทวนและปรับเปลี่ยนนโยบายป่าไม้เสียใหม่ คือให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า อธิปไตยป่าไม้ นายทิวา สรรพกิจ กล่าวในการให้สัมภาษณ์ใน “ผู้จัดการรายสัปดาห์” (ปีที่ 5 ฉบับที่ 226 หน้า 22) ว่าการรักษาป่าไม้ในปัจจุบันต้องเปลี่ยนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีใหม่ เดิมนั้นเมื่อพูดถึงการรักษาป่าคนทำงานมักคิดถึงแต่ต้นไม้ ไม่คิดถึงผู้ที่อยู่โดยรอบ จึงก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งตามมาหลายรูปแบบ ปัจจุบันจะต้องเปลี่ยนจากเน้นป่ามาเป็น “คน” เป็นหลักตั้งแต่การพัฒนาคนของกรมฯเอง ไปจนถึงการสร้าง ความเข้าใจกับท้องถิ่น โดยไม่ทำลายการทำมาหากินเดิมอยู่ก่อน แต่จะพยายามให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาและป้องกัน

บทที่ 3 วิธีการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้มุ่งเน้นการศึกษาดังเทคนิควิธีการข้อจำกัดและเงื่อนไขต่างๆของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและวิถีปฏิบัติการดูแลรักษาป่าและค้นหาศักยภาพ ในการสืบทอดดูแลรักษาป่าของกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในพื้นที่เป้าหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน และมุ่งหวังในสิ่งเดียวกันคือดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีให้อยู่ตลอดไป

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

หมู่ที่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน หมู่ที่ 9 บ้านใหม่ หมู่ที่ 11 บ้านดอนเจริญ

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

3.3 ประชากรเป้าหมายและทีมวิจัย

1. กลุ่มเด็กซึ่งมีอายุตั้งแต่ 10 – 14 ปี จำนวน 20 คน
2. กลุ่มเยาวชนซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 – 20 ปี จำนวน 20 คน
3. คณะทีมวิจัย จำนวน 23 คน

ทีมวิจัยหลัก

- | | |
|----------------------------|---|
| 1. นางสาวชนัด ศิริรัตน์ | ครูโรงเรียนบ้านหลุมหิน สพท.กจ. 2 |
| 2. น.ส. อุไร จันทรแย้ม | บุคลากร 7 ว สพท.กจ. 2 |
| 3. นางรำไพ เปรมปรีดิ์ | ครูโรงเรียนวัดห้วยสะพาน สพท.กจ. 2 |
| 4. น.ส. ผ่องศรี สารวิงษ์ | ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 บ้านดอนเจริญ |
| 5. นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ | ประธานป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี |
| 6. นายเรวัตร อารีรอบ | ศึกษานิเทศก์ 7 สพท.กจ. 2 |

ทีมวิจัยร่วม

- | | |
|--------------------------|---------------------------------------|
| 1. นางอารี สิริโยธิน | ครูโรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพฯ |
| 2. นางนงลักษณ์ ลักษณกิจ | ครูโรงเรียนวัดศาลาวนาราม สพท.กจ. 2 |
| 3. น.ส. บัณฑิต จันทรแย้ม | ครูโรงเรียนเกียรติวัชรเวศิน สพท.กจ. 2 |
| 4. นางวรรณวดี แซ่เล่า | ครูโรงเรียนบ้านหลุมหิน สพท.กจ. 2 |
| 5. นางศिला พวงสดชื่น | ครูโรงเรียนบ้านหลุมหิน สพท.กจ. 2 |

6. นางพะเยาว์ วิเศษสิงห์	ครู โรงเรียนวัดห้วยสะพาน สพท.กจ. 2
7. นางสุชาดา ชื่นชอบการวัด	ครู โรงเรียนบ้านห้วยด้วน สพท.กจ. 2
8. นางสุรีพร บำรุงชล	ครู โรงเรียนวัดหนองปลิง สพท.กจ. 2
9. นายบุญสม แต่แดงเพชร	เลขาฯ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
10. นายทอง ชำนาญกำหนด	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
11. นายบุญสม บัวซ้อน	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
12. นายรวม วิเศษสิงห์	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
13. นายธรรมะ ทับทิมใส	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
14. นายสมชาย อมาพันธุ์	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
15. น.ส. นาวา เล็กละเอียด	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
16. น.ส. แชนง ปักมณี	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี
17. นายบุญฤทธิ์ กรรณสูตร	กรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

3.4 แหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยและค้นคว้า จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่เก็บจากผู้รู้ และผู้อาวุโสในชุมชน โดยจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ทางสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้มีการใช้กล้องถ่ายภาพบันทึกภาพ และมีการใช้เทปบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้แล้วในบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่างๆ เช่น เอกสาร รายงานวิจัย บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ หนังสือรวมถึงข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3.5 เครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม
2. การสัมภาษณ์ / การสนทนากลุ่ม
3. การจดบันทึก / การสังเกต

3.6 รูปแบบการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ในช่วงที่ 1 ซึ่งวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อค้นหาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดูแลป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า

2. เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ และการเปลี่ยนแปลงสภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

3. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนสามารถสืบทอด ดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

4. เพื่อรวบรวมชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

โดยดำเนินการศึกษาดังนี้

- รวบรวมข้อมูล ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญา วิธีการดูแลรักษาป่า
- ศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ การเปลี่ยนแปลงสภาพของป่า
- จัดกิจกรรมเพื่อค้นหาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการสืบทอดดูแลรักษาป่าแห่งนี้
- จัดทำชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

3.7 วิธีการวิจัยและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูล (Methodology)

การสัมภาษณ์ (Interview) ทีมวิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงความรู้ทัศนคติของคนในชุมชน ที่มีต่อป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัย ทั้งการสัมภาษณ์ การประชุมย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การสัมมนา และได้มีการบันทึกกระบวนการไปพร้อมๆกัน

3.8 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมชี้แจงผู้เข้าร่วมงานวิจัย เปิดเวทีระดมความคิดเพื่อรับทราบแนวทางการดำเนินงาน ผู้ร่วมประชุมทุกฝ่ายมีความเข้าใจในหลักการและวัตถุประสงค์

ขั้นตอนที่ 2 จัดเวทีเตรียมความพร้อมของกลุ่มต่างๆในชุมชน อภิปรายและสนทนากับกลุ่มต่างๆในชุมชนเพื่อหาแนวทางการดำเนินการค้นหากลุ่มคน เตรียมความพร้อมในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนการเก็บข้อมูลตามความต้องการของกลุ่มเด็กและเยาวชนเปิดเวทีวางแผนการเก็บข้อมูล และแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 สํารวจและเก็บข้อมูล เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการที่แท้จริงของเด็กและเยาวชน เปิดเวทีแต่ละหมู่ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการออกสำรวจและการเก็บข้อมูล เพื่อสรุปผลจากการเก็บข้อมูลของเด็กและเยาวชน ระดมความคิดสรุปแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการทำวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 เปิดเวทีกลุ่มเด็กและเยาวชนจัดทำปฐมนิเทศให้ความรู้เรื่องป่าชุมชนบ้าน

ห้วยสะพานสามัคคี เพื่อเตรียมความพร้อมกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้เบื้องต้นก่อนออกสำรวจป่า โดยแบ่งกลุ่มในการทำหน้าที่ ศึกษาหาความรู้จากป่าชุมชน จัดอบรมให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกสำรวจป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ขั้นตอนที่ 7 ดำเนินการสำรวจโดยแบ่งเป็นฐานต่างๆ เพื่อศึกษาความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลงสภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการดูแลรักษาป่า โดยเด็กและเยาวชนร่วมทำกิจกรรมจัดแรลลี่ตามฐานกิจกรรมที่แบ่งไว้จำนวน 5 ฐานกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 8 นำเสนอข้อมูลจากการสำรวจป่า เพื่อสรุปความรู้ที่ได้จากการสำรวจป่า แล้วนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยแต่ละกลุ่มที่ออกสำรวจป่านำเสนอ และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจป่าพร้อมทั้งจดบันทึก

ขั้นตอนที่ 9 จัดทำชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน เพื่อจัดทำชุดความรู้โดยแบ่งงานให้กลุ่มเด็กและเยาวชน ทีมวิจัยหลัก ทีมวิจัยร่วม โดยจัดทำชุดความรู้ร่วมกัน

3.9 ขั้นตอนติดตามและประเมินผล

การประเมินผลและสรุปการเรียนรู้ การติดตามการประเมินผลกลุ่มและเยาวชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน และมีการเปิดเวทีสรุปเป็นช่วงๆมีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูล เพื่อศึกษารายละเอียด ตามกำหนดขั้นตอนที่วางไว้ให้ชัดเจน พร้อมทั้งแก้ไขสิ่งที่ปัญหาอุปสรรค

3.10 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ความหมายแก่ข้อมูลที่ได้มาโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชนร่วมกับการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยสะพาน โดยมองความสัมพันธ์ในโครงสร้างของการอยู่ร่วมกัน ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนต่อป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี การสังคม ภูมิปัญญา และวิธีการทอดความรู้ในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ตลอดจนปัจจัยภายนอกอื่นที่มากระทบ เป็นผลหรือไม่อย่างไรต่อการดูแลรักษาป่าแห่งนี้ ซึ่งค้นหาผู้สืบทอดดูแลตามศักยภาพของเด็กและเยาวชน จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างมีส่วนร่วม

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 สภาพพื้นที่ของชุมชนที่ศึกษา

หมู่ที่ 1 บ้านหนองกระจันทร์

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านหนองกระจันทร์แต่เดิมตั้งอยู่รวมกับหมู่ที่ 9 บ้านใหม่ต่อมา หมู่ที่ 9 บ้านใหม่ ได้แยกออกจากหมู่บ้านที่ 1 หนองกระจันทร์ ปัจจุบันนี้มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ สมบัติ เข้มทอง มีพื้นที่ประมาณ 2006 ไร่ มีจำนวนครัวเรือน 87 ครัวเรือน จำนวนประชากรเป็น ชาย 189 คน เป็นหญิง 205 คน รวม 394 คน หมู่บ้านหนองกระจันทร์มีการตั้งชื่อตามเลข ที่ตั้งเดิม คือตามเรื่องเล่าขานกันมาว่า หมู่บ้านที่มีต้นกระจันทร์มากมาย จึงกลายเป็นชื่อของหมู่บ้าน นี้ ปัจจุบันสภาพพื้นที่ราบแต่แห้งแล้งเพราะขาดน้ำทำการเกษตร จึงทำให้เป็นปัญหาสำคัญในการ พัฒนาหมู่บ้านภายในชุมชน

สถานศึกษาภายในชุมชน

- โรงเรียนวัดห้วยสะพาน

สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

- วัดห้วยสะพาน

อาชีพหลัก

- ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านห้วยสะพาน แต่เดิมตั้งอยู่รวมกับหมู่ที่ 11 บ้านคอนเจริญ ต่อมา หมู่ที่ 11 บ้านคอนเจริญได้แยกออกมาจากหมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน หมู่ 2 บ้านห้วยสะพาน ปัจจุบัน

มีผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายสมศักดิ์ ภิญโญ มีจำนวนครัวเรือน 238 ครัวเรือน จำนวนประชากรเป็นชาย 670 คน เป็นหญิง 718 คน รวม 1,388 คน หมู่บ้านห้วยสะพานมีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามที่เป็นอยู่ เดิม คือ มีสะพานในหมู่บ้านการสัญจรไปมาสมัยนั้นต้องข้ามสะพาน จึงกลายเป็นชื่อของหมู่บ้าน ปัจจุบันสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ แต่แห้งแล้งเพราะขาดน้ำทำการเกษตรจึงเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนา หมู่บ้าน

สถานศึกษาภายในชุมชน

- โรงเรียนวัดห้วยสะพาน

สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

- วัดห้วยสะพาน

อาชีพหลัก

- ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

หมู่ที่ 9 บ้านใหม่

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านใหม่แต่เดิมตั้งอยู่รวมกันหมู่ที่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ ต่อมา มีประชากรมากขึ้นจึงขอแยกตัวออกมาเป็นหมู่ที่ 9 บ้านใหม่ปัจจุบันมี ผู้ใหญ่ชื่อประพันธ์ ด่วงเดช มีจำนวนครัวเรือน 97 ครัวเรือน จำนวนประชากรเป็นชาย 218 คน เป็นหญิง 197 คน รวม 415 คน

หมู่บ้านใหม่ มีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพที่เป็นอยู่เดิมคือประชากรแยกตัวมาปลูกบ้านใหม่ขยายเขตกว้างออกไป จึงกลายเป็นชื่อหมู่บ้านปัจจุบันสภาพพื้นที่ราบ แต่แห้งแล้งเพราะขาดน้ำไม่มีคลองชลประทานในการทำการเกษตร จึงเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน

สถานศึกษาภายในชุมชน

- โรงเรียนวัดห้วยสะพาน

สภาพประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

- วัดห้วยสะพาน

อาชีพหลัก

- ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

หมู่ที่ 11 บ้านดอนเจริญ

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน หมู่ที่ 11 บ้านดอนเจริญ แต่เดิมตั้งอยู่รวมกันกับหมู่ที่ 1 บ้านหนองกระจันทร์ และ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยสะพาน ต่อมา มีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงขอแยกตัวออกมาเป็น หมู่ที่ 11 บ้านดอนเจริญ ปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายบำรุง เปรมปรีดิ์ มีจำนวนครัวเรือน 98 ครัวเรือน จำนวนประชากรเป็นชาย 180 คน เป็นหญิง 212 คน รวม 392 คน

บ้านดอนเจริญ มีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพที่เป็นอยู่เดิม คือ หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตสองฝั่งของถนน สายสุพรรณบุรี - กาญจนบุรี ซึ่งถือว่าอยู่ในเขตความเจริญ จึงกลายเป็นชื่อของหมู่บ้าน ปัจจุบันสภาพพื้นที่เป็นที่ราบ แต่แห้งแล้ง เพราะขาดน้ำ ไม่มีคลองชลประทาน ในการทำการเกษตร จึงเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน

สถานศึกษาภายในชุมชน

- โรงเรียนวัดห้วยสะพาน

สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

- วัดห้วยสะพาน

อาชีพหลัก

- ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์

หมู่บ้านห้วยสะพาน ถึงแม้ว่าจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน แต่ในสภาพความเป็นจริง ประชากรทั้ง 4 หมู่บ้านยังมีความเป็นอยู่เสมือนเป็นครัวเรือนเดียวกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันมีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 1 แห่งคือ วัดห้วยสะพานเปรียบเหมือนศูนย์รวมจิตใจประชาชนทั้ง 4 หมู่บ้านวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีโรงเรียนหนึ่งแห่งเปิดสอนระดับชั้นก่อนประถมศึกษา ถึง มัธยมศึกษาตอนต้น

4.2 สภาพเศรษฐกิจ/อาชีพ/ความเป็นอยู่

หมู่บ้านห้วยสะพาน ถึงแม้ว่าจะแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน แต่ในสภาพความเป็นจริง ประชากรทั้ง 4 หมู่บ้านยังมีความเป็นอยู่เสมือนเป็นครัวเรือนเดียวกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันมีสถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา 1 แห่งคือ วัดห้วยสะพานเปรียบเหมือนศูนย์รวมจิตใจประชาชนทั้ง 4 หมู่บ้านวัดนี้สร้างขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด มีโรงเรียนหนึ่งแห่งเปิดสอนระดับชั้นก่อนประถมศึกษา ถึง มัธยมศึกษาตอนต้น

4.3 สภาพสังคมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

สภาพสังคมเป็นสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ เวลาทำกิจกรรมของหมู่บ้านก็จะร่วมแรงร่วมใจกันทำเป็นอย่างดี ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้คนในชุมชนนี้ เนื่องจากการอยู่รวมกันได้โดยสันติสุขย่อมมีสิ่งยึดถือที่ถูกต้อง และเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนยอมรับร่วมกันและพยายามปลูกฝังให้ลูกหลานปฏิบัติตาม และตระหนักว่าชุมชนใดปราศจากการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามชุมชนนั้นย่อมปราศจากความผาสุก ดังนั้นชาวบ้านห้วยสะพานแห่งนี้จึงถือปฏิบัติตามผู้ใหญ่รุ่นก่อนมาโดยตลอดตัวอย่าง เช่น ผู้ชายต้องบวชเรียนเมื่ออายุครบ 20 ปี ผู้หญิงเมื่อจะออกเรือนมีครอบครัว จะต้องมีการสู่ขอแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณี โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่เสียก่อน ชาวบ้านห้วยสะพานนับถือศาสนาพุทธ จะเข้าวัดหมั่นทำบุญทำกุศลทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะย้ายถิ่นฐานไปทำมาหากินอยู่สถานที่ใดก็ตามเมื่อถึงเทศกาลวันสำคัญ ๆ ก็จะกลับมาทำบุญที่วัดในหมู่บ้านทุกครั้ง ถือปฏิบัติเช่นนี้มาโดยตลอด หลายชั่วอายุคน

4.4 ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

บ้านสะพาน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ดังนี้

1. เพลงเหย่ย การแสดงเพลงพื้นบ้าน เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่กำลังจะสูญหายไป เนื่องจากวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาระหว่างชาย - หญิง ลักษณะเป็นการเกี้ยวพาราสี ร้องโต้ตอบแก้คำกันด้วยไหวพริบปฏิภาณ โดยใช้กลองยาว รำมะนา ฉิ่ง ฉาบ เป็นดนตรีเครื่องประกอบ

2. “วงมโหรี ปี่พาทย์” การสืบทอดวัฒนธรรมไทยอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านห้วยสะพานภาคภูมิใจ โดยมีครูผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านฝึกหัดและสั่งสอนต่อ ๆ กันมา

3. ประเพณีทำขวัญแม่โพสพ ได้รับการถ่ายทอดจาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย

4. พิธีทำบุญลาน ทำบุญยั้งข้าว แห่นางแมว แห่พ่อขุนด่าน ประเพณีทำบุญศาลาปู่

5. ประเพณีสงกรานต์ มีการละเล่นพื้นเมือง เช่น โหม่ง มอญซ่อนผ้า เขี้ยวเถียว ลูกไก่ เสือกินวัว ลูกช่วง เป็นต้น

6. “เพลงร่ายพรรษา” เป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่กำลังจะสูญหายไป นิยมทำกันในช่วงก่อนวันออกพรรษา ลักษณะเป็นการ ร้องเพลงเชิญชวนให้ผู้ได้ยินได้ฟังร่วมทำบุญอุทิศผ้าป่า ที่คณะร่ายพรรษานำเงินที่ได้รับทั้งหมดทอดกฐิน ผ้าป่า และเมื่อมีผู้ร่วมทำบุญแล้ว คณะร่ายพรรษาก็จะร้องเพลงอวยพรให้ผู้นั้นเป็นการส่งท้าย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ได้นำสิ่งดี ๆ มาให้แก่ชุมชนอย่างเอนกอนันต์ มีส่วนทำให้ผู้คนในชุมชนและเครือข่ายชุมชนแห่งนี้ ไม่มีการแตกแยก ความสามัคคี ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของทุกคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้อย่างมั่นคง ตรงกับการที่บรรพบุรุษพร่ำสอนสืบทอดกันมาในเรื่อง ความสามัคคีของชุมชน ให้ยึดถือ “บ้าน วัด โรงเรียน “ เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของชุมชนบ้านห้วยสะพาน

4.5 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ที่ตั้งและอาณาเขต

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีพื้นที่ จำนวน 1,008 ไร่ ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 2 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีอาณาเขตติดต่อกัน ดังนี้

ทิศเหนือ จด ป่าสงวนแห่งชาติ(ป่าหนองโรง)

ทิศใต้ จด วัดห้วยสะพาน

ทิศตะวันออก จด ที่ทำกินของชาวบ้าน, ป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองโรง

ทิศตะวันตก จด ที่ทำกินของชาวบ้าน

สภาพป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ เดิมเป็นป่าไม้เบญจพรรณ แต่หลังจากที่มีการบุกรุกตัดต้นไม้ใหญ่ สภาพป่าจึงเปลี่ยนแปลงไปต้นไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นไม้รุ่นสองที่เกิดจากตอไม้และลูกไม้ ปัจจุบันจึงมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง โดยจำแนกพื้นที่เป็น 2 ชนิด คือ ป่าธรรมชาติ และป่าปลูก

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาบ้านห้วยสะพานมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ต้นไม้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ขนาด 4-6 คนโอบ ในป่ามีความร่มรื่น มีต้นไม้ที่สำคัญหลากหลายชนิด มีสัตว์ป่านานาชนิด และมีน้ำในลำห้วยไหลตลอดทั้งปี ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2488 มีการสร้างทางรถไฟเพื่อใช้ในสงคราม ทหารญี่ปุ่นได้เกณฑ์เชลยศึกเข้ามาตัดต้นไม้เพื่อทำหมอนรถไฟ ใช้ทำพื้นหลา ทำสะพาน ล่ายทหาร ต่อจากนั้นเป็นต้นมา ชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรและบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง รวมทั้งชาวบ้านห้วยสะพาน และป่าไม้บริเวณบ้านห้วยสะพานถูกตัดนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ มากขึ้น โดยราษฎรในพื้นที่และต่างพื้นที่ ได้ตัดไม้ไปทำบ้านเรือนที่อยู่อาศัย การทำไม้พื้นหลาและตัดไม้เพื่อนำไปเผาถ่าน เพื่อใช้สอยและเพื่อค้าขาย และต่อมา มีการตั้งโรงงานกระดาษขึ้นที่อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการขอใช้พื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ ตัดไม้รวก ไม้ไผ่ มาทำเยื่อกระดาษ ตัดต้นไม้เพื่อนำมาทำพื้นหลา เป็นเชื้อเพลิง และเมื่อต้นไม้ถูกโค่นลง ป่าเริ่มเสื่อมโทรมก็มีราษฎรในพื้นที่ รวมทั้งที่มาจากพื้นที่อื่น ได้เริ่มเข้ามาจับจองและแผ้วถางป่าเป็นที่ทำกิน ซึ่งในช่วงแรกนี้การบุกรุกยึดถือครอบครองเป็นไปอย่างซ้ำ ๆ แต่ต่อมาในช่วงปี 2515-2516 เขตจังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่ง ได้แก่ โรงงานน้ำตาล โรงงานแป้งมันสำปะหลังจึงมีนายทุนเข้ามาสนับสนุนเงินทุนให้ชาวบ้าน ปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง ชาวบ้านเริ่มปลูกพืชชนิดนี้กันอย่างกว้างขวางและได้มีการขยายพื้นที่ โดยการบุกรุกเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าสาธารณะของหมู่บ้านด้วย

โดยในช่วงนั้นได้มีการนำเครื่องจักร ได้แก่ รถแทรกเตอร์ เข้ามาทำการแผ้วถางป่า ป่าจึงถูกบุกรุกอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาไม่กี่ปีพื้นที่ป่าถูกทำลายไปมากแม้แต่ต้นไม้เล็ก ๆ ก็ถูกทำลายไปเกือบหมด สัตว์ป่าไม่มีที่อยู่อาศัยก็หมดไปด้วย สิ่งที่เข้ามาทดแทนก็คือความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ขาดแคลนน้ำ อากาศร้อน ความชื้นในดินเกือบไม่มี ธรรมชาติที่สวยงามก็หมดไป คงเหลือเหลือเพียงต้นไม้ที่แตกจากตอเดิม ชาวบ้านที่เคยใช้พื้นที่ป่าเลี้ยงสัตว์ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากไม่มีพื้นที่ในการเลี้ยงสัตว์เช่นแต่ก่อน ถูกข่มขู่ไม่ยอมให้เข้าเขตที่มีการแผ้วถางป่า กลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพล และกลุ่มอิทธิพลในชุมชนร่วมมือกันบุกรุกพื้นที่ ทั้งกันไว้เพื่อเป็นของตนและญาติ และเพื่อการค้า ชาวบ้านบางกลุ่มร่วมมือด้วยบางกลุ่มมีการต่อต้าน การกระทบกระทั่งของชาวบ้านเริ่มเกิดขึ้นในขณะนั้น

การได้มาของป่าชุมชน

จากชุมชนที่เคยสงบสุข อยู่กันแบบพี่น้อง แต่เมื่อความเจริญเริ่มเข้ามา ชีวิตชาวบ้านห้วยสะพานเริ่มเปลี่ยนไป ผลประโยชน์ ความเห็นแก่ตัว ครอบงำจิตใจคนบางกลุ่ม ฝนฟ้าที่เคยตกต้องตามฤดูกาล เริ่มหมดไป ความแห้งแล้งเข้ามาปกคลุม ป่า ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของน้ำและ สายน้ำที่เคยไหลริน จากพื้นที่ ป่า เริ่มหมดไป ป่า ซึ่งเปรียบเสมือนหลังคาของหมู่บ้านหมดไปจากการถูกทำลาย สัตว์ป่าที่เคยมีเริ่มหมดไป ชาวบ้านห้วยสะพานมีความวิตกว่า อนาคตจะเป็นเช่นไร ในช่วงฤดูแล้งบ้านห้วยสะพานเคยมีน้ำใช้ตลอดปีก็ไม่มี ชาวบ้านห้วยสะพานต้องไปหาน้ำเพื่อนำมาใช้ดื่ม ใช้อาบ มาจากหมู่บ้านทุ่งสมอ ซึ่งอยู่ห่างออกไปจากชุมชน ประมาณ 2 กิโลเมตร และจากบ่อเปรี้งรัง เป็นบ่อที่ขุดขึ้นไว้ใช้ในชุมชน ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ห่างออกไป 1 กิโลเมตร แม้ว่าจะกลับจากการประกอบอาชีพประจำวันในการทำไร่ ทำนา จะมีค่าอย่างไร ก็ต้องไปหาน้ำมาเพื่อไว้กินไว้ใช้ วันต่อวัน ความเดือดร้อนเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เกิดการวิวาทวิวาทกันต่าง ๆ นานา ทำให้เกิดการรวมตัวของบุคคลในชุมชนขึ้น โดยกลุ่มแกนนำของหมู่บ้านที่สำคัญในขณะนั้น คือ

- | | | | |
|--------------|------------|----------------|--------------|
| 1. นายเจือ | แต่แดงเพชร | 2. นายบั้น | จันทร์แยม |
| 3. นายโปร่ง | จันทร์แยม | 4. นายปุย | สุกใส |
| 5. นายสง | สารีวงศ์ | 6. นายห้วย | แหม่มซ้อย |
| 7. นายสงวน | แจ้งทอง | 8. นายถวิล | สายเทียน |
| 9. นายสรวง | ด้วงเดช | 10. นายก้อย | ดอกนาค |
| 11. นายนิคม | เพ็งบุตร | 12. นายเกิน | ด้วงเดช |
| 13. นายเจียบ | ไสยดี | 14. นายประยงค์ | แก้วประดิษฐ์ |

จากการรวมกลุ่มของบุคคลดังกล่าว ได้เรียกชาวบ้านมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือกัน ระดมความคิด และลงมติว่า ชาวบ้านห้วยสะพาน “ต้องเอาที่ดินบริเวณป่าไม้ที่ถูกบุกรุก และเป็นพื้นที่ดินที่เป็นสาธารณะประโยชน์ คืนจากกลุ่มนายทุน” โดยการส่งกรรมการชุดแรกเข้าไปเจรจา ขอร้องต่อกลุ่มนายทุน ผลปรากฏว่าทางกลุ่มนายทุนและผู้บุกรุกไม่ยินยอม จึงเกิดเหตุการณ์การต่อต้านเรื่อยมาจากชาวบ้านห้วยสะพาน ในเวลากลางวันกลุ่มต่อต้านเข้าไปคุมพื้นที่ ห้ามนำรถแทรกเตอร์มาคันและไถ ตกกลางคืนกลุ่มนายทุนและผู้บุกรุก กลับคืนและไถต่อ เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อยู่เป็นประจำ มีการกระทบกระทั่งกันบ้างในบางเวลา จนถึงขั้นเกิดการลอบทำร้ายกันโดยใช้กำลัง และอาวุธ จนในที่สุดเกิดการสูญเสียชีวิตผู้คนในการต่อต้านครั้งนั้นไปหลายคน ในขณะนั้นไม่มีใครรู้ใครทราบว่าผู้ใดเป็นคนกระทำความผิดทางการไม่เคยจับใครมาดำเนินคดีได้จนบัดนี้

ขณะที่เหตุการณ์กำลังเลวร้ายอยู่นั้น ทุกฝ่ายยังหาข้อยุติไม่ได้จนกระทั่ง คุณครูประสงค์ เจริญพิบูลย์ และนายแผน สิริเวชภัณฑ์ (อดีต ศ.ส.กาญจนบุรี) ตัดสินใจนำ นายเจือ แต่แดงเพชร และคณะเดินทางเข้าพบพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ที่ทำเนียบรัฐบาล เพื่อ

ร้องเรียนให้ท่านทราบถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านห้วยสะพาน หลังจาก นายเจือ แต่แดงเพชรและคณะกลับมา ได้เข้าแจ้งความร้องทุกข์เพื่อดำเนินคดีกับกลุ่มนายทุน และผู้บุกรุกในที่ดินบริเวณดังกล่าว นายเสริม ไคลมี กำนันตำบลหนองโรงขณะนั้น ได้เรียกกลุ่มนายทุนและผู้บุกรุกตลอดจนคณะกรรมการกลุ่มต่อต้าน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล มาพบเพื่อทำความเข้าใจกันหลายครั้งจนในที่สุดกลุ่มนายทุนและผู้บุกรุกยินยอมหยุดการบุกรุกพร้อมทั้งคืนที่ดินดังกล่าวทั้งหมดให้กับชุมชนบ้านห้วยสะพาน

หลังจากนั้นคณะทำงานชุดเดิมพร้อมชาวบ้านจึงช่วยกันทำแนวเขตเพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดรุกล้ำเข้ามาอีก โดยใช้แนวต้นไม้ที่ขึ้นตามธรรมชาติ และในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการรังวัดและปักหลักเขตด้วยเสาคอนกรีต และทำคันดินเป็นแนวเขตป่า มีเนื้อที่วัดได้ประมาณ 1,008 ไร่ จากนั้นต่อมาชาวบ้านห้วยสะพานทั้ง 4 หมู่บ้านได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ลงในบริเวณที่ป่าแห่งนี้ ป่าที่เคยถูกทำลายเป็นประจำทุกปี ปีละหลายครั้ง โดยช่วยกันดูแลรักษา

4.6 องค์การในการดูแลรักษาป่า

ระยะแรก ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 จะมีองค์กรเป็นกลุ่มอาสาสมัครของหมู่บ้านเข้ามารับผิดชอบในการดูแลรักษาป่ารักษา โดยมีผู้นำท้องถิ่นและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เป็นแกนนำ ได้แก่ นายเสริม ไคลมี กำนันตำบลหนองโรง , นายถวิล สายเทียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 , นายนิยม เพ็งบุตร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 , นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ สารวัตรกำนัน,นายห่วย แซ่มซ้อย,นายสงวน แจ่มทอง นายสงว สาริวงษ์, นายสงว สาริวงษ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน , นายเพิ่ม นิยมทรัพย์ สมาชิกสภาตำบล,ครู ประสงค์ เจริญพิบูลย์ อดีตสมาชิกสภาจังหวัด และผู้สูงอายุหลายคน ได้แก่ นายบิ่น จันทรชัย, นายป๋วย สุกใส,นายโปรง จันทรชัย, นายกุ้ย ดอกนาค เป็นต้น และต่อจากนั้นในปี พ.ศ.2529 ได้นำราษฎรเข้ารับการฝึกอบรม “อาสาพัฒนาตนเอง” (อพป.) ซึ่งทางรัฐได้มอบอาวุธปืนลูกซองให้กับหมู่บ้านเพื่อดูแลหมู่บ้านและเป็นผู้ตรวจตราดูแลป่ารักษา ของหมู่บ้าน โดยจัดชุดลาดตระเวนเป็น 4 ชุดสลับเปลี่ยนกัน ออกลาดตระเวนตรวจตราป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หมุนเวียนสลับกันไปเป็นประจำ ทั้งกลางวัน และกลางคืน โดยมีผู้นำ ดังนี้

สายที่ 1 นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์

สายที่ 2 นายบุญรวม วิเศษสิงห์

สายที่ 3 นายคู่ แต่คง

สายที่ 4 นายสมศักดิ์ ภิญโญ

การออกลาดตระเวนตรวจตราในขณะนั้นมีการดูแลกันอย่างเข้มงวด โดยกลุ่ม อพป.จะประสานงานกับหัวหน้าโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติป่าหนองโรงในขณะนั้น คือช่วงของหัวหน้าชาติ นีละไพจิตร ได้ร่วมกันตรวจตราอย่างจริงจัง นอกจากนั้นก็มีการใช้รถจักรยานยนต์ออกลาดตระเวน

และมีกลุ่มผู้เลี้ยงวัวซึ่งมีส่วนช่วยในการดูแลป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า เมื่อพบเหตุการณ์ผิดปกติก็จะมาแจ้งแก่หัวหน้ากลุ่มทราบทันที ต่อมาจึงไม่มีการบุกรุกทำลายป่าในพื้นที่อีกเลย

จนกระทั่งวันที่ 6 เมษายน 2543 ได้มีตัวแทนชาวบ้านจากบ้านห้วยสะพาน บ้านใหม่ บ้านหนองกระจันทร์ และบ้านคอนเจริญ รวม 4 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันประชุมที่วัดห้วยสะพาน และได้มีมติเอกฉันท์ ให้ตั้งชื่อป่ารังนาแห่งนี้ว่า “ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี” และเห็นชอบร่วมกันให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อบำรุงดูแลรักษา และป้องกันการบุกรุกทำลายป่าชุมชนพร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเรียกว่า “คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี” ประกอบด้วย

1) นายประยงค์	แก้วประดิษฐ์	ประธาน
2) นายสมบัติ	เข็มทอง	รองประธาน
3) นายประพันธ์	ด้วงเดช	รองประธาน
4) นายธรรมะ	ทับทิมใส	รองประธาน
5) นายบุญสม	แต่แดงเพชร	เลขานุการ
6) นายสงว	ชำนาญกำหนด	รองเลขานุการ
7) นางผ่องศรี	หัสดี	รองเลขานุการ
8) นายบุญสม	บัวซ้อน	เหรัญญิก
9) นายสมชาย	อาภาพันธ์	รองประธาน
10) นายหมื่น	บัวซ้อน	รองประธาน
11) นายบุญรวม	วิเศษสิงห์	ประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์
12) นายบุญเกิด	เนียมสร	รองประธาน
13) นายบุญฤทธิ์	กรรณสูตร	ประธานฝ่ายป้องกัน
14) นายประสาน	ยิ้มใหญ่หลวง	รองประธาน
15) นายบรรเทิง	สารวิงษ์	ประธานพัฒนาป่าชุมชน

4.7 ความหลากหลายทางชีวภาพ

ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานแห่งนี้มีความหลากหลายทางชีวภาพเพียงพอที่จะให้ผลผลิตตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ตลอดปี สามารถดูจากปฏิทินการที่ชาวบ้านห้วยสะพานและหมู่บ้านข้างเคียง เข้าไปใช้ประโยชน์และเก็บหาของป่าได้อย่างหลากหลายดังนี้

เดือน	ชนิดพันธุ์ไม้ที่ชาวบ้านเก็บมาใช้ประโยชน์
มกราคม	กระทกรก, กุ่ม, ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, ผักหวาน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะกอก, มะขาม, มะขามป้อม, มะตูม, มะม่วงป่า, มะสัง, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สะเดา, เห็ดขอน
กุมภาพันธ์	กระทกรก, กุ่ม, ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, ผักหวาน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะกอก, มะขาม, มะขามป้อม, มะขามเทศ, มะตูม, มะม่วงป่า, มะสัง, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สะเดา, เห็ดขอน, สารภี
มีนาคม	กระทกรก, กล้วยตากโมย, กุ่ม, ขจร(สลิด), ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, ตะครี, ตาลเสี้ยน, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, ผักหวาน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, พุ่มไก่อ, มะกอก, มะขาม, มะขามป้อม, มะขามเทศ, มะตูม, มะม่วงป่า, มะม่วงหัวแมงวัน, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สารภี, เห็ดขอน, อินูน
เมษายน	กระทกรก, กล้วยตากโมย, กุ่ม, ขจร(สลิด), ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, ตะครี, ตาลเสี้ยน, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เป้ง, ผักหวาน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, พุ่มไก่อ, มะขาม, มะตูม, มังแมว, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, เลียบ, สามสิบ, หัวป่า, เห็ดขอน, อินูน
พฤษภาคม	กระทกรก, ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, ตะครี, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เป้ง, ผักหวาน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มังแมว, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สามสิบ, หัวป่า,
มิถุนายน	กระทกรก, ขี้เหล็ก, จัน, ตาล, ตะครี, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เปราะ, ผักเสี้ยน, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะขาม, มังพลาะ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สามสิบ, หัวป่า
กรกฎาคม	กระเจียว, กระทกรก, กุ่ม, ขี้เหล็ก, จัน, ตะโก, ตะครี, ตะครี, ตาล, คำลิ่ง, มักเม่า, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะขาม, มังพลาะ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, โสนคง, หน่อไม้, หัวป่า, อึ่ง
สิงหาคม	กระเจียว, กระทกรก, กุ่ม, ขี้เหล็ก, จัน, ตะครี, ตาล, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะกอกเลื่อม, มะขาม, มักเม่า, มังพลาะ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, โสนคง, หัวป่า, อึ่ง
กันยายน	กระทกรก, กุ่ม, ขี้เหล็ก, ไข่เต่า, จัน, ตะขบ, ตะครี, ตาล, คำลิ่ง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเตาให้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะกอกเลื่อม, มะขาม,

	มักเมา, มังเฟลละ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, หว่าป่า, เห็ดโคน, เห็ดพะ, เห็ดมันปู, เห็ดรัง, เห็ดหัวเหลือง, อัง
ตุลาคม	กระทกรก, กลอย, กุ่ม, ขี้เหล็ก, ไข่เต่า, จัน, ตะขบ, ตะครี, ตาล, ตำลึง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเต่าไห้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, มะกอก, มะกอกเลื่อม, มะขาม, มะรุม, มังเฟลละ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, หว่าป่า, เห็ดขอน, เห็ดโคน, เห็ดพะ, เห็ดมันปู, เห็ดรัง, เห็ดหัวเหลือง
พฤศจิกายน	กระทกรก, กลอย, กุ่ม, ขี้เหล็ก, ไข่เต่า, จัน, ตาล, ตำลึง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเต่าไห้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, พุทรา, มะกอก, มะกอกเลื่อม, มะขาม, มะขามป้อม, มะรุม, มะสัง, มังเฟลละ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, เล็บเหยี่ยว, สะเดา, เห็ดขอน
ธันวาคม	กระทกรก, กลอย, กุ่ม, ขี้เหล็ก, ไข่เต่า, จัน, ตาล, ตำลึง, เถาวัลย์เปรียง, นมแมว, บัวผื่อน, ปอเต่าไห้, เปราะ, ฝรั่ง, พรหม, พะยอม, พุทรา, มะกอก, มะกอกเลื่อม, มะขาม, เล็บเหยี่ยว, มะขามป้อม, มะรุม, มะสัง, มังเฟลละ, แมงลัก, ย่านาง, ยูคาลิปตัส, สะเดา, เห็ดขอน

4.8 ความพร้อมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าและประโยชน์จากป่า
2. เพื่อให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชนแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งคัดเลือกกลุ่มคนที่จะทำหน้าที่

สืบทอดดูแลรักษาป่า

รายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม

เริ่มดำเนินการโดย จัดทำหนังสือเชิญประชุมประธานกลุ่มต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตัวแทนกลุ่มสตรีอาสา คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ข้าราชการครูในชุมชน ประชาชนในชุมชน กลุ่มเด็กและเยาวชน มาประชุมกันในวันที่ 10 เมษายน 2546 ณ ศาลาที่อ่านหนังสือพิมพ์หมู่ที่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี มีผู้เข้าร่วมประชุม 30 คน

โดยกำหนดหัวข้อประชุมถึงความสำคัญและประโยชน์ของป่าชุมชนและโทษของการทำลายป่า เพื่อสร้างความตระหนักในการดูแลรักษาป่าให้เกิดขึ้นโดยคนของชุมชน

ซึ่งจากการเปิดเวทีแสดงความคิดเห็นเห็นคุณค่าและประโยชน์จากป่า ทุกฝ่ายให้ความเห็นชอบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจเกี่ยวกับป่าชุมชนควรจะเป็นผู้ทำหน้าที่สืบทอดดูแลรักษาป่าให้คงอยู่ตลอดไป

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

ประชาชนภายในชุมชน มีความตระหนักและมีความเข้าใจ ที่จะให้กลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นผู้สืบทอดดูแลรักษาป่า

ปัญหาและอุปสรรค

ตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชนบางคนยังไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการดูแลรักษาป่า กลุ่มเด็กและเยาวชนเข้าร่วมประชุมบ่อย ทำให้การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับป่าชุมชน จึงไม่มีความคิดเห็นที่หลากหลาย เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่กล้าแสดงออกและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

แนวทางแก้ไข

สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่า ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม จะต้องให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ให้ชุมชนมีความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเพราะจะเป็นแนวทางที่จะช่วยกันชี้แจงให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีความตระหนักยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

การทำงานกับชุมชน ต้องพยายามให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพื่อชุมชนจะได้เห็นความสำคัญและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของมีความรักความหวงแหนในสิ่งที่เราต้องการให้คงอยู่คู่กับชุมชน โดยเราจะต้องปลูกฝัง กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นรากฐานของชุมชนให้ช่วยกันดูแลรักษา

4.9 การเก็บข้อมูลความต้องการของเด็กและเยาวชน

วัตถุประสงค์

เพื่อได้ขั้นตอนในการเก็บข้อมูล

แบ่งหน้าที่ตามความถนัดของทีมวิจัยหลัก / ร่วมแต่ละคน

เพื่อเก็บข้อมูลตามความต้องการของเด็กและเยาวชน

รายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยจำนวน 6 คน ทีมวิจัยร่วมจำนวน 17 คน ร่วมเวทีวางแผนการเก็บข้อมูลและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล ณ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ หมู่ที่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี โดยแบ่งทีมวิจัยหลักและวิจัยร่วม

ทีมวิจัยจำนวน 6 คน ทีมวิจัยร่วมจำนวน 17 คน ร่วมเวทีวางแผนการเก็บข้อมูลและแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล ณ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ หมู่ที่ 2 ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี โดยแบ่งทีมวิจัยหลักและวิจัยร่วมดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลทั้ง 4 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1 นายสงว ขำนาญกำหนด, น.ส.บังอร จันทรย์รัมย์, นางสุรีพร บำรุงชล
นายรวม วิเศษสิงห์ ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล วันที่ 26 ก.ค. 2546 เวลา 17.00 น. เป็นต้นไป

หมู่ที่ 2 น.ส.อุไร จันทรย์รัมย์, นางสาวชนัด ศิริรัตน์, นางสาวดา ชื่นชอบการวัด
น.ส.นาวา เล็กละเอียด ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล วันที่ 24 ก.ค. 2546 เวลา 17.00 น. เป็นต้นไป

หมู่ที่ 9 นางรำไพ เปรมปรีดี, นางศิลา พวงสดชื่น, นางพะเยาว์ วิเศษสิงห์, นายบุญสม
แต่แดงเพชร ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล วันที่ 23 ก.ค. 2546 เวลา 17.00 น. เป็นต้นไป

หมู่ที่ 11 นางนงลักษณ์ ลักษณกิจ, นายธรรมะ ทับทิมใส, นางวรรณดี แซ่เล่า
ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล วันที่ 21 ก.ค. 2546 เวลา 17.00 น. เป็นต้นไป

ทีมวิจัยร่วมกันออกแบบสำรวจและเก็บข้อมูล

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมจำนวน 23 คน วางแผนการเก็บข้อมูลของเด็กและเยาวชน
และแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล โดยทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมเข้าใจบทบาทหน้าที่และจัดเตรียมการ
ดำเนินการ ตามวันเวลาดำหนด

ปัญหาและอุปสรรค

ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทำให้เกิดปัญหาเรื่องเวลาในการ
ดำเนินการ จึงต้องใช้เวลาในช่วงเย็น

แนวทางแก้ปัญหา

ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม ได้ตกลงได้ใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมในช่วงเย็น คือ เวลา
17.00 น. ซึ่งตรงกับกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียน เวลา 17.0 น. จึงเป็น
เวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

การวางแผนการเก็บข้อมูลความต้องการของเด็กและเยาวชน ควรดำเนินการในช่วงเวลา
ปิดภาคเรียนจะได้รับความสะดวกในเรื่องเวลา

4.10 สำรวจและเก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์

เพื่อเก็บข้อมูลความต้องการที่แท้จริงของเด็กและเยาวชน

รายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยเปิดเวทีแต่ละหมู่บ้านดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล โดยให้เด็กและเยาวชนแสดง
ความคิดเห็น และทำแบบสำรวจและเก็บข้อมูล โดยเริ่มแต่ละหมู่บ้านตามลำดับดังนี้

วันที่ 21 ก.ค. 2546 ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล หมู่ที่ 11

วันที่ 23 ก.ค. 2546 ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล หมู่ที่ 9

วันที่ 24 ก.ค. 2546 ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล หมู่ที่ 2

วันที่ 26 ก.ค. 2546 ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูล หมู่ที่ 1

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

ทีมวิจัยเปิดเวทีดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลทุกหมู่บ้านจนครบที่ทีมวิจัยได้ร่วมวางแผนและดำเนินการสำรวจเพื่อเก็บข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรค

การทำแบบสำรวจใช้เวลาในการทำเกินเวลา ทำให้การดำเนินการล่าช้า เพราะเด็กและเยาวชนบางคนไม่ตรงเวลา จึงต้องทำแบบสำรวจหลังจากเปิดเวที ทีมวิจัยต้องเก็บรวบรวมแบบสำรวจภายหลัง

แนวทางแก้ไข

การดำเนินงานทุกกิจกรรม ควรตรงเวลา จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่กำหนดเวลาไว้

ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมควรกำหนดเวลาที่เหมาะสม

4.11 สรุปผลการออกสำรวจและเก็บข้อมูล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลจากการเก็บข้อมูลของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อทราบความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน

รายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม

ดำเนินการเปิดเวทีระดมความคิดทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม จากการเปิดเวทีแบ่งหน้าที่ 4 หมู่ ในวันที่ 21, 23, 24, 26 ก.ค. 2546 ได้สรุปผลจากการสำรวจและเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเด็กและเยาวชนตามความต้องการเข้าร่วมกิจกรรม

หมู่ที่	จำนวนเด็ก		รวม	จำนวนเยาวชน		รวม
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง	
11	8	8	16	1	1	2
1	13	12	25	3	1	4
2	11	18	29	3	13	16
9	8	8	16	2	2	4
รวม	40	46	86	9	17	26

สรุป จำนวนเด็ก 86 คน
 จำนวนเยาวชน 26 คน

2. ข้อมูลความต้องการในการทำกิจกรรม
 - 7.1 ในจำนวน 112 คน ไม่รู้จักป่าชุมชน 2 คน
 - 7.2 ไม่รู้จัก และไม่เคยเข้าไปในป่าชุมชน 2 คน
 - 7.3 รู้จัก และไม่เคยเข้าไปในป่าชุมชน 6 คน
 - 7.4 รู้จัก และเคยเข้าไปในป่าชุมชน 102 คน
3. จากการตอบข้อมูล อยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชุมชน จำนวน 111 คน
4. จากการสอบถามความต้องการ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ
 - 4.1 เข้าค่ายสำรวจป่า
 - 4.2 ไปศึกษาดูงาน
 - 4.3 จัดอบรมและทำสื่อทิมเป็นสัญลักษณ์

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

1. การจัดทำกิจกรรมและการสำรวจข้อมูล ได้รับความสนใจและความร่วมมือของชุมชน ผู้ปกครองให้ลูกหลานเข้าร่วมกิจกรรมเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้
2. เด็กและเยาวชน ตอบข้อมูลส่วนใหญ่พูดเกี่ยวกับป่าชุมชนได้มีความประทับใจ ภาคภูมิใจและนำเสนอในเวทีได้อย่างหลากหลายแสดงว่าเด็กมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค

การเปิดเวทีสรุปข้อมูลพบว่าการกรอกข้อมูลของเด็กและเยาวชน กรอกข้อมูลไม่ชัดเจน ทำให้เป็นปัญหาในการสรุปข้อมูล และจากการสรุปข้อมูลพบว่าจำนวนเด็กมีจำนวนมากเกินเป้าหมายที่กำหนด

แนวทางแก้ไข

เพิ่มระยะเวลาในการสำรวจข้อมูล และอธิบายความชัดเจนในการกรอกข้อมูลให้ละเอียดยิ่งขึ้นและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การสรุปข้อมูล ควรจะจัดทำข้อมูลที่มีความหลากหลายความต้องการของเด็กและเยาวชนหลายๆ ด้านที่นอกเหนือจากการสำรวจเรื่องของป่า เช่น เรื่องปัญหาของยาเสพติด

4.12 จัดเวทีกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการออกสำรวจป่าชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเตรียมความพร้อมของกลุ่มเด็ก / เยาวชนให้มีความรู้เบื้องต้นก่อนออกสำรวจป่า
2. เพื่อสำรวจความรู้พื้นฐานการรู้จักป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี
3. เพื่อเป็นการสัมพันธ์กันในหมู่คณะให้รู้จักกันมากขึ้น

รายละเอียดของการดำเนินงาน

ทีมวิจัยและคณะกรรมการป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี ได้เปิดเวทีกลุ่มเด็กและกลุ่มเยาวชนที่ได้จากการเก็บข้อมูลความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนมากกว่าเป้าหมายที่วางไว้ก่อนมีการสำรวจข้อมูล จากนั้นแบ่งกลุ่มในการทำหน้าที่ศึกษาหาความรู้จากป่าชุมชน และจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการออกสำรวจป่าชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

กลุ่มเด็กและเยาวชนได้ความรู้เบื้องต้นก่อนออกสำรวจป่า และมีความพร้อมในการทำกิจกรรมจากการได้รับความรู้ในครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ปัญหาและอุปสรรค

กลุ่มเด็กและเยาวชนมีจำนวนมากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้จึงทำให้การจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการล่าช้ากับเวลาที่กำหนด และงบประมาณที่กำหนด

แนวทางแก้ไข

ทีมงานทุกคนช่วยจัดบริหารจัดการเวลาและงบประมาณรายจ่ายให้กิจกรรมได้สำเร็จ โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายในชุมชนได้ช่วยเหลือ เช่น แรงงาน , อาหาร และจากค่าตอบแทนทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยร่วม

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการสำรวจข้อมูลก่อนการจัดกิจกรรมหรือการของบประมาณหรือหาผู้สนับสนุนหรือได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

4.13 ดำเนินการสำรวจป่าโดยแบ่งเป็นฐานต่างๆ เพื่อศึกษาความหลากหลาย และการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี

วัตถุประสงค์

1. เมื่อกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ศึกษาความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลง สภาพป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการดูแลรักษาป่า

3. เด็กและเยาวชนเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน

รายละเอียดในการดำเนินกิจกรรม

1. เด็กและเยาวชนร่วมตัวกัน เพื่อรายงานตัวที่ศาลตาเพชร มีวิทยากรคือ นายรวม วิเศษสิงห์ ซึ่งเป็นทีมวิจัยร่วม ทำหน้าที่บรรยายประวัติความเป็นมาของศาลตาเพชรซึ่งเป็นศาลที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านห้วยสะพายโดยเด็กและเยาวชนร่วมกันสักการะ แล้วเดินต่อด้วยรถจักรยานไปยังศาลาการเรียนรู้ป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี เพื่อทำพิธีเปิดการอบรม เพื่อรับฟังคำชี้แจงและให้ความรู้ป่าโดยนายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ คณะวิทยากรจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อละลายพฤติกรรม

2. กิจกรรมฐานการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

ฐานที่ 1. สมบัติได้พิภพ อ. สุริพร บำรุงชล , อ. สุรางค์ จันทร์เข้ม

นายบุญสม แต่แดงเพชร , นายพิสูจน์ เปรมปรีดี เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 1 สมบัติได้พิภพ หมายถึง เพื่อบอกให้รู้ว่า ได้พื้นดินในป่าชุมชนยังมีสิ่งหนึ่งที่สำคัญมาก คือ แหล่งน้ำได้ดิน ทุกคนในชุมชนได้อาศัยในการอุปโภค บริโภค เพราะน้ำสายนี้จะไหลสู่สายน้ำของวัดเมื่อถึงฤดูน้ำหลาก ถ้าเป็นฤดูแล้ง ต้องขุดโดยใช้มือของเรา เพราะเป็นดินทราย ก็จะเจอน้ำ

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขุดหาบ่อน้ำให้เจอ ลำเลียงน้ำโดยใช้อ้อยขึงในร่างกาย ส่งต่อให้ครบทุกคน แล้วนำมาใส่ขวดที่เตรียมไว้ให้ เพื่อให้ได้น้ำมากที่สุด

ผลที่ได้รับ

เด็ก/เยาวชน เห็นความสำคัญ และภาคภูมิใจที่ในป่าซึ่งอยู่ในชุมชนยังมีสิ่งสำคัญ คือ น้ำที่อยู่ใต้ดิน เขาสามารถค้นพบในขณะที่ทำกิจกรรม ดังนั้น เด็ก/เยาวชนจะเกิดความหวงแหน ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่กับป่า

ฐานที่ 2. สายใยรักแห่งป่า นายบุญฤทธิ์ วรรณสูตร , นายหมื่น บัวซ้อน

อ.ราไฟ เปรมปรีดี , อ.ศิลา พวงสดชื่น เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 2 สายใยรักแห่งป่า เป็นความรู้สึกรักและหวงแหนที่มีต่อป่าแห่งนี้ พยายามหาวิธีรักษาป่า โดยช่วยกันรักษาป่าแห่งนี้เอาไว้ทุกวิถีทาง โดยไม่ให้ใครมาทำลายป่าแห่งนี้ไปได้ โดยใช้สายใยสัมพันธ์ สมัครสมานสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ให้ทุกคนลอดช่องว่างระหว่างเชือก ที่สานกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม ที่มีช่องไม่เท่ากัน โดยไม่ให้ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายถูกเชือก ทุกคนในทีมช่วยเหลือกันได้ ถ้าลอดช่องได้โดยไม่ถูกเชือกจะได้ 1 คะแนน / คน ปฏิบัติทุกคนจนกว่าจะหมดเวลา

ผลที่ได้รับ

เด็ก / เยาวชน ตั้งใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปกป้องไม่ให้ทีมตนเองได้รับอันตราย จึงเป็นเครื่องบ่งบอกให้รู้ว่า ถ้าเกิดเหตุการณ์ใด ๆ ที่จะเป็นอันตรายต่อไป ทุกคนก็สามารถช่วยกันรักษาป่าแห่งนี้ไว้ได้

ฐานที่ 3. วิมานในอากาศ สน.เรวัตร อารีรอบ , นายอินทร์ ไคลมี , นายสมชาย ปักยี
อ.นงลักษณ์ ลักษณะกิจ เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 3.วิมานในอากาศ หมายถึง การสร้างสรรค์และคาดหวังในสิ่งที่จะพัฒนาป่าแห่งนี้ ให้อุดมสมบูรณ์ พร้อม ๆ กับเรียนรู้สิ่งที่มีอยู่แล้วในป่า แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และรักษาเอาไว้ให้อยู่คู่กับป่า

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันวาดวิมาน ด้วยการบอกใบ้ ด้วยกิริยาท่าทางทีละคน ให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มช่วยกันทาย ตอนสุดท้ายให้ช่วยกันสรุป

ผลที่ได้รับ

เด็ก / เยาวชน รู้จักสิ่งที่อยู่ในป่า เช่น พืชสมุนไพร ต้นไม้แต่ละชนิด และคุณค่ารวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับ

ฐานที่ 4. ยิ่งสูงยิ่งสวย อ.วรรณดี แซ่เต๋ , นายธรรมะ หับทิมใส , นายสัญญา วิเศษสิงห์ เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 4. ยิ่งสูงยิ่งสวย หมายถึง ความคาดหวัง และความภาคภูมิใจในป่าชุมชนแห่งนี้ ที่มีต่อเด็กและเยาวชน ว่าทุกคนสามารถปกป้อง ดูแลให้ป่าแห่งนี้สวยงามยิ่งขึ้น และตลอดไป ถ้าทุกคนช่วยกันพัฒนา และช่วยกันดูแลรักษา

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ให้ช่วยกันวาดภาพป่าให้สวยงามที่สุด โดยช่วยกันประดับประดาประคองวาดทีละคน จนครบตามจำนวนสมาชิก เมื่อเสร็จแล้วให้แต่ละกลุ่มออกมาเล่าเกี่ยวกับเรื่องที่วาด

ผลที่ได้รับ

เด็ก / เยาวชน มีความภาคภูมิใจ ตื่นตา ตื่นใจในความมหัศจรรย์ของป่า ว่าในป่าซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านเรา จะมีสิ่งที่สวยงาม เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เป็นทั้งอาหาร ยารักษาโรค แหล่งเรียนรู้ และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ฐานที่ 5. กวางน้อยหลงป่า นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ , อ. บังอร จันทรเข้ม
ค.ศ.สุชาติ นุชพุ่ม เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 5. กวางน้อยหลงป่า หมายถึง เป็นการสื่อความรู้สึกในการรักษาชีวิตของสัตว์ป่าที่ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ที่นับวันจะสูญสิ้นไปจากโลกนี้ อย่างน้อยถึงจะเป็นสัตว์ตัวเล็ก ๆ ก็รักชีวิตเหมือนกับเรา จึงให้ฐานนี้เป็นการสื่อความรู้สึก ระหว่างคน และสัตว์ป่า

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แนะนำวิธีการทำกิจกรรม นำผ้ามาปิดตา และให้ทุกคนจับมือไว้เพื่อป้องกันการพลัดหลง ให้หัวหน้าทีมเดินนำหน้า คล่าเส้นทางโดยใช้เชือกผูกไว้กับต้นไม้ที่เป็นป่ารก และมีหนาม ในการเดินทาง ทุกคนจะต้องพยายามเดินให้ ถึงจุดหมายปลายทาง โดยการเกาะเชือก ทีมวิทยากร จะจุดประกายเพื่อให้เกิดเสียงดัง ให้ทุกคนหลบภัย เมื่อรู้ว่าภัยมาถึงตัว เพื่อเป็นการฝึกความอดทน และความสามัคคีของทีมงาน

ผลที่ได้รับ

เด็ก / เยาวชน ให้ความรู้สึกสงสารสัตว์ป่า ที่ถูกภัยธรรมชาติและถูกล่าโดยมนุษย์

ฐานที่ 6. พิมพ์ภาพพิมพ์ใจ นายชัยวัฒน์ อาภาพันธ์ , อ.อารีย์ รัชโยธิน นายไพรัช เข็มทอง เป็นวิทยากรประจำฐาน

ฐานที่ 6. พิมพ์ภาพพิมพ์ใจ หมายถึง การนำสิ่งที่ได้รับจากป่า มาใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น ใบไม้ เปลือก กิ่งไม้ ลูกไม้ ฯลฯ มาเป็นงานศิลปะสร้างสรรค์งานอย่างภาคภูมิใจ

วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

นำใบไม้ ดอกไม้ เปลือกไม้ ลูกไม้ กิ่งไม้ ทุกสิ่งที่หาได้จากป่า นำมาพิมพ์เป็นรูปภาพให้สวยงาม และมีความคิดสร้างสรรค์

ผลที่ได้รับ

เด็ก / เยาวชน รู้ถึงคุณค่าของวัสดุที่ได้จากป่า สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ช่วยกันรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ เพลิดเพลิน และเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

4. สรุปองค์ความรู้ที่เด็กและเยาวชน ได้จากการทำกิจกรรมความหลากหลายและการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าชุมชน จากฐานกิจกรรม

5. นำความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำวัสดุธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่าง เช่น การย้อมผ้าด้วยเปลือกไม้, ขมิ้น, ใบไม้, ผลมะเดื่อ เป็นต้น ทำอาหารจากพืชผักสมุนไพรในป่าชุมชนช่วยสะพานสามัคคี และทำชิ้นงานประดิษฐ์จากวัสดุที่หาได้ภายในป่า

6. เด็กและเยาวชนเปิดเวทีนำเสนอผลงาน อย่างหลากหลายในรูปแบบการอภิปรายแสดง

ความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปความรู้

7. ทัดเลือก ผู้สืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี โดยการเสนอชื่อ และคัดเลือกจากการยอมรับของสมาชิกเด็กและเยาวชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม

1. เด็กและเยาวชนได้รู้จักสภาพของป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี
2. เด็กและเยาวชน ได้กระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษาป่า
3. เด็กและเยาวชน ได้ร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุขและสนุกสนาน
4. เด็กและเยาวชน ได้รับองค์ความรู้ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ในการดำเนินกิจกรรมในวันนั้นฝนตกหนัก ทำให้การดำเนินกิจกรรมตามฐานเกิดความล่าช้า แต่เด็กมีความสุขสนุกสนานและประทับใจ
2. จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนมากขึ้นจากที่กำหนดไว้ 40 คน เด็กและเยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมจริง 70 คนทำการบริหารจัดการที่ตั้งงบประมาณไว้ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดกิจกรรมในช่วงเวลาที่เหมาะสม
2. ควรสำรวจข้อมูลความต้องการของเด็กและเยาวชนก่อน เพื่อจัดงบประมาณได้เหมาะสม

กับความต้องการ

คณะกรรมการป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี “กลุ่มเด็ก”

1. เด็กหญิงจันทร์จิรา	สามเพชรเจริญ	ประธานกรรมการ
2. เด็กหญิงฉัตรประภา	ศิริรัตน์	รองประธาน
3. เด็กชายอดิศักดิ์	สารวิงษ์	กรรมการ
4. เด็กชายเอนก	นุชนารถ	กรรมการ
5. เด็กหญิงวันวิสา	สมโภชน์	กรรมการ
6. เด็กหญิงจันทร์เพ็ญ	เนียมสร	กรรมการ
7. เด็กชายสรณา	จันทร์แยม	กรรมการ
8. เด็กหญิงปณิดา	ปักยี	กรรมการ / เลขานุการ

คณะกรรมการป้าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี “กลุ่มเยาวชน”

1. นายชาวุฒิ	แก้วประดิษฐ์	ประธานกรรมการ
2. นางสาวอรรดา	สำราญวงศ์	รองประธาน
3. นางสาวจิตรา	เล็กละเอียด	กรรมการ
4. นางสาวสุภาภรณ์	เปรมปรีดี	กรรมการ
5. นายวัชร	ปักษิ	กรรมการ
6. นายเฉลิมวุฒิ	สม โภชน์	กรรมการ
7. นายธนิต	สมพงษ์	กรรมการ
8. นายศรัณยู	วิเศษสิงห์	กรรมการ
9. นายทศพร	สารวิงษ์	กรรมการ
10. นางสาวปานิสร	แป้นเขียว	กรรมการ
11. นางสาวกนิษฐา	พงศ์นิยธรรม	กรรมการ / เลขานุการ

4.14 จัดเวทีการนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจป่า

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปความรู้ที่ได้จากการสำรวจป่า แล้วนำมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันละกัน

เพื่อคัดเลือกตัวแทนเด็กและเยาวชนในการทำหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการป้าชุมชนเพื่อดูแลและรักษาป่าชุมชน

รายละเอียดของการดำเนินงานกิจกรรม

จากการที่เด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มออกสำรวจป่า โดยกิจกรรมการออกสำรวจป่า และการเรียนรู้กิจกรรมตามฐานกิจกรรม เด็กและเยาวชนจัดเวทีนำเสนอข้อมูลการสำรวจป่า โดยเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็นตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน นำเสนอแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้ในเวที

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานกิจกรรม

กลุ่มเด็กและเยาวชนได้จากการสำรวจป่า นำเสนอและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันและร่วมกันสรุปความรู้

ปัญหาและอุปสรรค

เด็กและเยาวชนบางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

แนวทางแก้ไข

ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วมควรกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนกล้าแสดงความคิดเห็นโดยทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม ต้องช่วยกันกระตุ้นและเสริมแรงให้เด็กและเยาวชนกล้าแสดงออกและกล้าแสดงความคิดเห็น

4.15 จัดเวทีจัดทำชุดความรู้ เกี่ยวกับป่า

วัตถุประสงค์

เพื่อจัดทำชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี

รายละเอียดของการดำเนินกิจกรรม

แบ่งข้อมูลเพื่อจัดทำชุดความรู้โดยแบ่งงานให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชนทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยร่วมได้จัดความรู้ร่วมกัน คือ

1. ชุดความรู้เรื่องประวัติป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี
2. ชุดความรู้เรื่องสมุนไพร
3. ชุดความรู้เรื่องป่า

ผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินกิจกรรม

ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี

ปัญหาและอุปสรรค

การจัดทำชุดความรู้ เกี่ยวกับป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคี คือ ความพร้อมของทีมวิจัยหลักและทีมวิจัยร่วม รวมทั้งเด็กและเยาวชนอยู่ในช่วงปิดภาคเรียนทำให้มีปัญหาเรื่องเวลา

แนวทางแก้ไขปัญหา

ควรใช้เวลาหลังเลิกงาน และหลังเลิกเรียน

ข้อเสนอแนะ

ควรดำเนินกิจกรรมให้เสร็จสิ้นก่อน

บทที่ 5

ปัญหา ข้อสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อสรุป

1. ความรู้ เรื่องป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ความรู้ เรื่องป่า "ป่าเบญจพรรณหรือป่าผสมผลัดใบ" เป็นสภาพดั้งเดิมของชุมชนบ้านห้วยสะพาน มีความสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้นานาชนิด มีความหลากหลายของสัตว์ป่า และมีน้ำในลำธารไหลตลอดปี ต่อมาในปี 2488 ซึ่งเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการตัดไม้เพื่อนำไปก่อสร้างทางรถไฟเพื่อใช้ในสงคราม ประกอบกับต่อมาชาวบ้านได้ตัดไม้เพื่อใช้ประโยชน์และเผาถ่านกันมาก อีกทั้งมีโรงงานกระดาษมาขอใช้พื้นที่ป่าเพื่อตัดไม้รวก ไม้ไผ่ ทำเยื่อกระดาษจนกระทั่งป่าเสื่อมโทรม และมีการจับจองที่ดินทำกินเพื่อปลูกอ้อยและมันสำปะหลังนายทุนเข้าจับจองพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้ผืนป่าลดพื้นที่ลงอย่างต่อเนื่อง จนเกิดผลกระทบต่อปริมาณน้ำและความแห้งแล้งของพื้นที่

ชาวบ้าน และผู้นำชุมชนในขณะนั้นได้เรียกร้องขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานราชการให้เข้ามาช่วยเหลือและผลักดันผู้มีอิทธิพลและกลุ่มนายทุนออกจากพื้นที่ความพยายามนี้เป็นผลสำเร็จ ชาวบ้านจึงเห็นสมควรให้มีการทำแนวเขตเพื่อป้องกันการบุกรุก โดยใช้แนวต้นไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และในปี 2517 ได้มีการรังวัดและปักหลักเขตด้วยเสาคอนกรีต ทำคันดินเป็นแนวเขตป่า มีเนื้อที่วัดได้ประมาณ 1,008 ไร่

ในระยะแรก การดูแลรักษาป่าเป็นหน้าที่ของกลุ่มอาสาสมัครของหมู่บ้าน มีการตรวจลาดตระเวนป่าสลับหมุนเวียนกันไป นอกจากนี้ยังใช้กลุ่มผู้เลี้ยงวัวเป็นผู้สอดส่องดูแลและแจ้งเหตุการณ์กระทำผิดในป่าของชุมชน

ในปี 2543 จากการเริ่มต้นจัดการป่าชุมชนแบบหลวม ๆ ก็ได้พัฒนามาเป็นกระบวนการจัดการป่าที่มีรูปแบบที่ชัดเจนขึ้น โดยมีชาวบ้านห้วยสะพาน บ้านใหม่ บ้านหนอง กระจันทร์ และบ้านดอนเจริญ รวม 4 หมู่บ้าน ได้เห็นชอบร่วมกันในการจัดตั้ง "ป่าชุมชนบ้าน ห้วยสะพานสามัคคี" และเกิดคณะกรรมการขึ้นมารับผิดชอบดูแลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมี นายประยงค์ แก้วประดิษฐ์ เป็นประธาน การจัดโครงสร้างองค์กรมีประธานฝ่ายต่าง ๆ รองรับการดำเนินงานชัดเจน เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายพัฒนาป่าชุมชน และมีการวางแผนในการดำเนินงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง

การเชื่อมโยงกระบวนการจัดการป่าสู่ชุมชน

เมื่อมีโครงสร้างขององค์กรและแผนการจัดการของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีที่ชัดเจนแล้ว การขับเคลื่อนกิจกรรมการดูแลรักษานับเป็นความท้าทายใหม่ที่สมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันดำเนินงาน ภายใต้ความเอกภาพและเอกลักษณ์ของชุมชน ทำให้ความร่วมมือในการจัดการป่าดีขึ้นเป็นลำดับ มีการจัดทำแนวกันไฟทุกปีเพื่อกันพื้นที่ป่าทั้ง 1,008 ไร่ ไว้ให้ได้ พร้อมปลูกต้นไม้เสริมในเขตป่าชุมชน

เติมเต็มด้วยกันสนับสนุนทางวิชาการเพื่อเพิ่มความรู้ และทักษะในการจัดการป่าชุมชน จากหน่วยงานด้านป่าไม้ในจังหวัดกาญจนบุรี ตัวแทนชาวบ้านเข้ารับการอบรมหลักสูตร "ป่าชุมชน" ทำให้สามารถขยายแนวร่วมในการปลูกต้นไม้จากเขตป่าสู่ที่สาธารณะ วัด โรงเรียน สองข้างทาง ริมคลองส่งน้ำ ได้มากยิ่งขึ้นไปอีก

ในปี 2542 ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากกรมป่าไม้ให้เป็น "ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนดีเด่นระดับเขต" เป็นบทพิสูจน์ของความร่วมแรง ร่วมใจ ชาวบ้านและชุมชนบ้านห้วยสะพานได้ข้อสรุปว่า กระบวนการจัดการป่าชุมชน เนื้อแท้แล้วก็เพื่อที่จะให้เกิดการใช้ประโยชน์ทั้งในมิติทางด้านนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

ในปีต่อมา ชุมชนส่งชาวบ้านเข้าอบรมในโครงการราชภัฏอาสาสมัครพิทักษ์ป่าและกลับมาตั้งกลุ่ม รสทป.ขึ้นในหมู่บ้าน ดูแลรักษาทั้งป่าชุมชนและป่าสงวนแห่งชาติ (ป่าหนองโรง) ที่อยู่ติดกัน มีการระดมทุนสำหรับการดำเนินงานจำนวนหนึ่ง จนกระทั่งปี 2543 ก็ได้รับ การพิจารณาคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็น " พื้นที่ตำบลเขียว ขจีดีเด่น " ระดับจังหวัด

กลวิธีที่ชุมชนบ้านห้วยสะพานใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนก็คือ การใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ กิจกรรมการปลูกป่ายังคงดำเนินต่อไป โดยใช้โอกาสและวาระสำคัญต่าง ๆ มาเป็นจุดยึดโยงทางเวลาในการระดมพลังป่าที่เคยเสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่จนปัจจุบันมีสภาพที่อุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์และสัตว์ป่านานาชนิด

การวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอด ดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความสามารถในเรื่องการดูแลป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ และการเปลี่ยนแปลง สภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน สามารถสืบทอดดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และรวบรวมชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ซึ่งทีมวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ โดย มีชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กระบวนการของงานวิจัยในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ เข้าร่วมโครงการ ซึ่งผลสรุปศึกษาวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า การวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี การสืบทอดแนวคิดในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาป่าชุมชน มีสาระความสำคัญที่เน้นให้ความสำคัญต่อคุณค่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติให้ผสมกลมกลืนซึ่งกันและกัน ในกระบวนการสืบทอด ป่าชุมชนการเรียนรู้ของมนุษย์ในส่วนนี้เกิดจากการปฏิบัติงานร่วมกัน กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้การสนทนาพูดคุย เข้าร่วมกิจกรรมในการรักษาดูแลป่า ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนโดยคณะกรรมการ ผู้นำ ผู้รู้ในชุมชนเป็นผู้สืบทอดความรู้ แนะนำ ให้คำปรึกษาร่วมกับคณะทีมวิจัย และช่วยกันจัดกิจกรรมที่ค้นคว้าหาผู้สืบทอดความรู้ แนะนำ ให้คำปรึกษา

ร่วมกับคณะที่มีวิสัย และช่วยกันจัดกิจกรรมที่ค้นคว้าหาผู้สืบทอดเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สามารถดูแล ศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ กลุ่มเด็กได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วย สะพานสามัคคี จำนวน 8 คน กลุ่มเยาวชน จำนวน 11 คน ในจำนวนทั้งหมด ซึ่งทำหน้าที่เป็นดูแลป่าชุมชน ร่วมกันคณะกรรมการที่มีอยู่แล้ว เพื่อเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมพร้อม ๆ กันเด็กและเยาวชนที่ เข้าร่วมกิจกรรม ในครั้งนี้ด้วย และเปิดเวทีเสนอผลที่ได้ และรวบรวมความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี

2. กระบวนการเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน

1. เปิดเวทีเด็กในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 9, และ 11 เพื่อสำรวจความสนใจและความรู้เดิม ของเด็กและเยาวชนที่มีต่อป่าชุมชน

2. จัดฐานกิจกรรมการเรียนรู้

3. อภิปรายความรู้ที่ได้รับแต่ละฐานเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลรักษาป่า

4. จัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาป่า โดยการเสนอชื่อตามศักยภาพและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเด็ก และเยาวชน

5. เรียนรู้ร่วมกับคณะกรรมการดูแลรักษาป่าชุมชน

6. เข้าร่วมดูแลรักษาป่าโดยทำหน้าที่ร่วมกับคณะกรรมการ เช่น ทำหน้าที่วิทยากร และร่วมเป็น คณะดูแลรักษา

3. ค้นหาเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่า

1. เปิดเวทีเด็กในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 9, และ 11 เพื่อสำรวจความสนใจและความรู้เดิม ของเด็กและเยาวชนที่มีต่อป่าชุมชน

2. โดยเด็กและเยาวชนให้ความสนใจจำนวน 111 คน

3. คัดเลือกเด็กและเยาวชน โดยดูจากความพร้อมและอายุเป็นเกณฑ์ จำนวน 70 คนจากที่กำหนด ไว้จำนวน 40 คน

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกิจกรรมมีความสำคัญ ช่วยเสริมสร้างศักยภาพการดูแลรักษาป่า

1. จัดฐานกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ฐานกิจกรรม คือ

1.1 สมบัติได้พิภพ

วิธีการ ขุดบ่อน้ำให้เจอ แล้วลำเลียงน้ำโดยใช้อวัยวะในร่างกาย ส่งต่อให้ครบทุก คน แล้วนำมาใส่ขวดที่เตรียมไว้ให้ ขอให้ได้น้ำให้มากที่สุด จะได้คะแนนมาก

1.2 สายใยรักแห่งป่า

วิธีการ ให้ทุกคนลัดชิงว้างระหว่างเชือก ที่สานกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมสูงไม่เท่ากัน ไม่ให้ส่วน ใดส่วนหนึ่งของร่างกายถูกเชือก ทุกคนช่วยเหลือกันได้ ถ้าลัดไม่ถูกเชือกจะได้ 1 คะแนน ทุกคนจนกว่าจะ หมดเวลา

1.3 วิมานในอากาศ

วิธีการ มาช่วยกันวาดวิมานด้วยการ บอกใบ้ ด้วยกริยาท่าทางทีละคนให้เพื่อน ๗
ในกลุ่มช่วยกันทาย ใครทายถูกจะได้คะแนน

1.4 ยิ่งสูงยิ่งสวย

วิธีการ ช่วยกันวาดภาพป่าให้สวยงามที่สุด โดยช่วยกันประดับประดากันวาดที่
ละคน จนครบตามจำนวนสมาชิก

1.5 กวางน้อยหลงป่า

วิธีการ ผูกผ้าปิดตาทุกคน ดังนั้นความสามัคคีในหมู่คณะ จะช่วยให้ผ่านฐานนี้
ได้โดยทุกคนต้องจับเชือกไปตามทางที่กำหนด และหาหนทางออกจากป่านี้ให้ได้

1.6 พิมพ์ภาพพิมพ์ใจ

วิธีการ การนำเอาใบไม้ ดอกไม้ เปลือกไม้ ผลไม้ กิ่งไม้ ทุกสิ่งที่ได้จากป่า
นำมาพิมพ์เป็นรูปภาพให้สวยงาม และมีความคิดสร้างสรรค์

2. กิจกรรมแรลลี่

3. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

4. กิจกรรมนันทนาการ

5. ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้

1. เกิดความรักและความผูกพันในหมู่คณะ

2. รัก เคารพ ศรัทธา ต่อคณะกรรมการป่าชุมชน

3. เกิดคณะกรรมการกลุ่มเด็กและเยาวชน

4. มีผู้ดูแลรักษาป่าร่วมกับคณะกรรมการป่าชุมชน

5. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับป่าให้กับองค์กร โรงเรียน และหน่วยงาน

6. เกิดกลุ่มเครือข่าย และการเรียนรู้ร่วมกับสถาบัน และสถานศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย

ราชภัฏกาญจนบุรี

6. การขยายผลงาน จากผลของการจัดทำโครงการวิจัย "กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
เด็กและเยาวชน มีความรักและความผูกพันกับป่าชุมชน คนในชุมชน สามารถนำเป็นแบบอย่างที่ดีได้
จนเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตา และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่มาศึกษาดูงาน จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มี
รายการต่าง ๆ มองเห็นความสำคัญและนำเสนอ เช่น ห่วงแสงตะวัน ช่อง 3 รายการสารคดีเกี่ยวกับป่า
ชุมชน ช่อง 11 เป็นต้น

5.2 ปัญหา

การวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแล
รักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีนั้น คณะผู้วิจัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ของหมู่บ้านห้วยสะพาน

เพียงแต่ทำงานในต่างพื้นที่กัน สถานการณ์พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้มีด้วยกัน 4 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก เพราะสภาพของป่าชุมชนที่ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาไว้ นั้น อยู่ในถิ่นความเจริญ ซึ่งเรียกได้ว่าป่าในเมืองก็ว่าได้จึงเป็นที่น่าแปลกใจของคนที่มาศึกษาดูงาน ในสิ่งที่ปัญหาคือคณะกรรมการที่เป็นผู้ดูแลรักษาป่านั้นล้วนแต่มีอายุมาก กระบวนการทำงานไม่ได้วางแผน และกำหนดทิศทางตามลำดับขั้นตอนไว้ ในส่วนของการศึกษาวิจัยที่มิวิจัยเน้นกระบวนการที่ใช้ ชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และใช้บุคลากรในชุมชนเป็นทีมร่วมวิจัยเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาอุปสรรคที่พบก็คือ

1. คณะกรรมการป่าชุมชนส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบครอบครัว และ ต่างแบ่งเวลา มาดูแล ต้อนรับคณะต่าง ๆ ที่มาศึกษาดูงาน

2. ปัญหาเกิดจากทีมวิจัยที่ยังขาดประสบการณ์ในการศึกษาวิจัยอย่าง เช่น การจัดระบบ ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีกระบวนการและแผนงานการอนุรักษ์ป่าที่ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ชุมชนดูแลรักษาป่าด้วยชุมชนเอง อย่างมีระบบมากขึ้นคณะกรรมการจะได้ทำงานง่ายขึ้นและรวดเร็ว

2. การสนับสนุนเพิ่มความรู้จากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อการดูแลป่าอย่างมีประสิทธิภาพ และสืบทอดความรู้ให้รุ่นลูกหลาน ให้เกิดความรัก และหวงแหนป่าที่เป็นสมบัติอันมีค่าของชุมชนทุกคน

3. จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ผู้สืบทอดดูแลรักษาป่าตลอดไป

.....



THIS BOOK SHOULD BE PRESENTED FOR DEPOSIT OR WITHDRAWAL
PLEASE NOTIFY US OF ANY CHANGE OF ADDRESS OR LOSS OF PASSBOOK

คำเตือน

ผู้ลงนามสมุดฝากเงินนี้สามารถแจ้งให้มีการฝากเงินหรือถอน

713-0-03115-8

เงินได้ตามต้องการ เมื่อขอร้องผู้ฝากเงินหรือถอนเงินที่สาขา

และการจ่ายดอกเบี้ยตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสมุดฝากเงินนี้ โดยมีเงื่อนไข ดังนี้-

ก. ผู้ถอนเงินสามารถถอนเงินได้ไม่เกิน 500 บาท ต่อวัน ไม่มีการคิดดอกเบี้ย

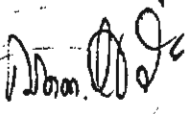
ข. ผู้ถอนเงินสามารถถอนเงินได้ไม่เกิน 1,000 บาท ต่อวัน ไม่มีการคิดดอกเบี้ย

สำนักงาน **กาญจนบุรี**
Office

บัญชีเลขที่ **713-0-03115-8**
Account No

ชื่อบัญชี
Account Name

โครงการ ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี


ลงนามโดยผู้มีอำนาจลงนาม
Authorized Signature

จำนวน 251245.500,000

และเขียนกำกับที่ **S/A B 2121562**

รหัส NA.82101



วัน เดือน ปี D M Y	ลำดับ DEP No.	คำย่อ CODE	ถอน WITHDRAWAL	ฝาก DEPOSIT	คงเหลือ BALANCE	เจ้าหน้าที่ ผู้รับฝากเงิน STAFF ID
15.07.46	713	B/F			*****0.00	60201 ¹
15.07.46	713	DCA		*****100.00	*****100.00	32904 ²
31.07.46	521	NDT		*****80,585.00	*****80,685.00	30619 ³
17.09.46	713	WCA	*****40,000.00		*****40,685.00	33206 ⁴
30.10.46	713	WCA	*****20,000.00		*****20,685.00	33005 ⁵
29.02.47	713	CRT		*****177.23	*****20,862.23	500000 ⁶
29.02.47	713	DBT	*****0.00		*****20,862.23	500000 ⁷
30.06.47	713	INP		*****78.01	*****20,940.24	800000 ⁸
19.07.47	713	WCA	*****20,685.00		*****255.24	33307 ⁹
	31/12/47	0	IIPS	*****+8.61	*****263.85	9400 ¹⁰
30/05/48	0	IIPS	*****+10.08	*****+264.83	9400	
						11
						12
						13
31/12/48	0	IIPS	*****+1.00	*****+265.83	9400	14
						15
						16
						17
						18
						19
						20
						21

คำอธิบาย "คำย่อ" โปรดดูปกหลังด้านใน
FOR INTERPRETATION OF "CODE" ABOVE. PLEASE SEE INSIDE BACK COVER.

ทะเบียนเล่มที่ S/A B 2121562

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. 2540. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
ต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ หน้า 111 – 114
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี.สำนักงาน. 2544. ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี.งานพัฒนาป่า
ชุมชน ๑ หน้า 14 สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี.

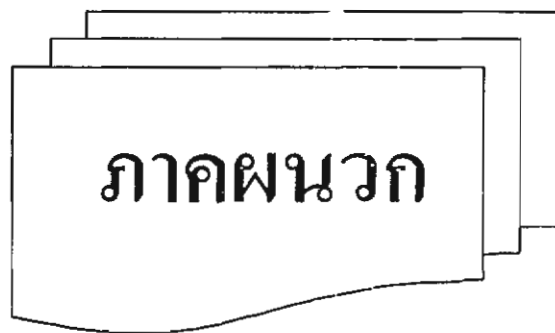
รศ.ดร.อารี พันธุ์มี 2546 จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน.พิมพ์ครั้งที่ 1
กรุงเทพ ฯ : ไบโหม เอ็ดดูเคท

ศลิษา พึ่งแสงแก้ว. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ :
ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

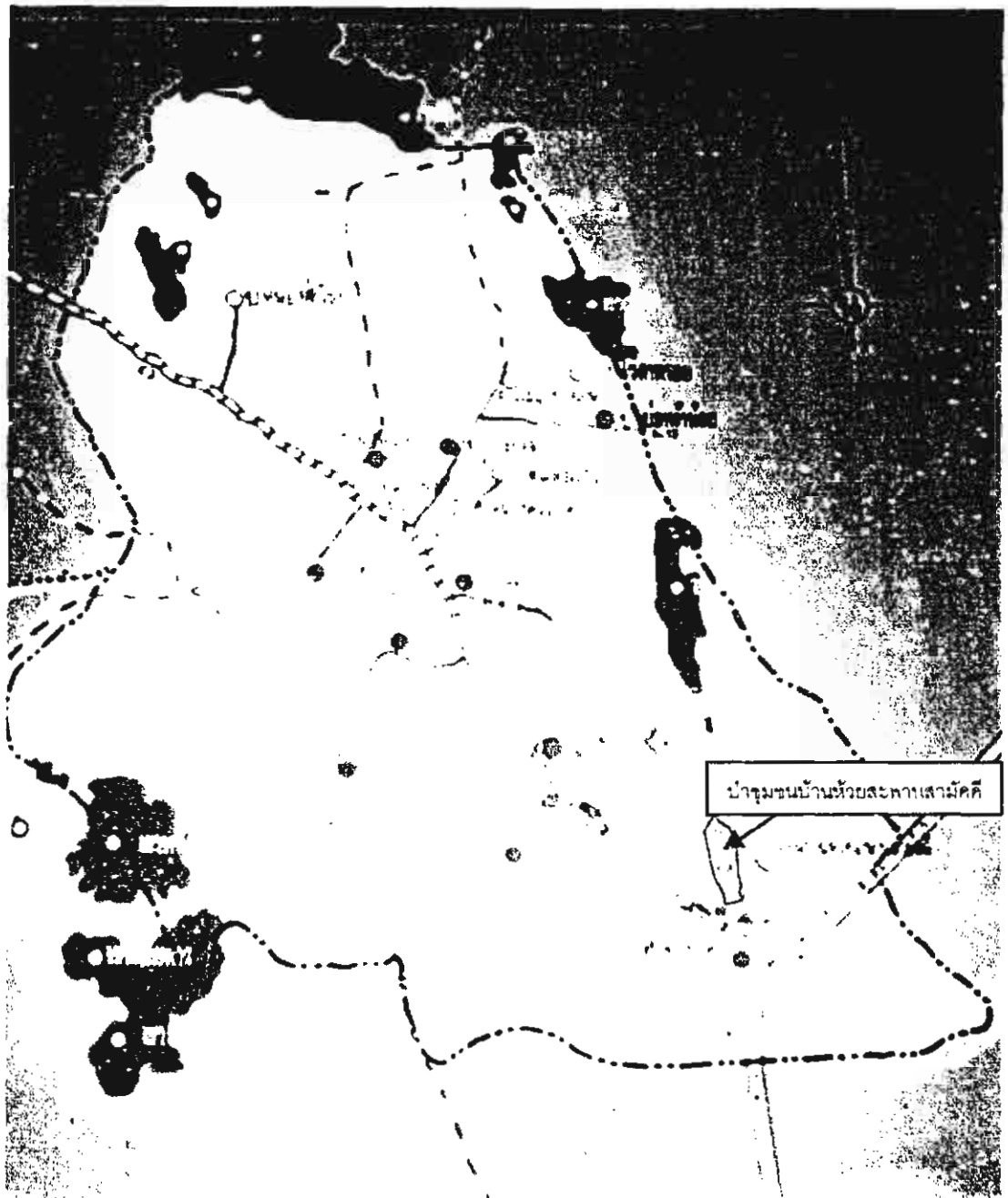
สุรยุทธ หลินตระกูล. 2544. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. 2547. พรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี : ศึกษา
กรณีป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัด
กาญจนบุรี.

โครงการวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ
เด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน
บ้านห้วยสะพานสามัคคี



ชุมชนบ้านห้วยสะพาน



แผนที่ตำบลหนองเรือ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี



ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง
อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี



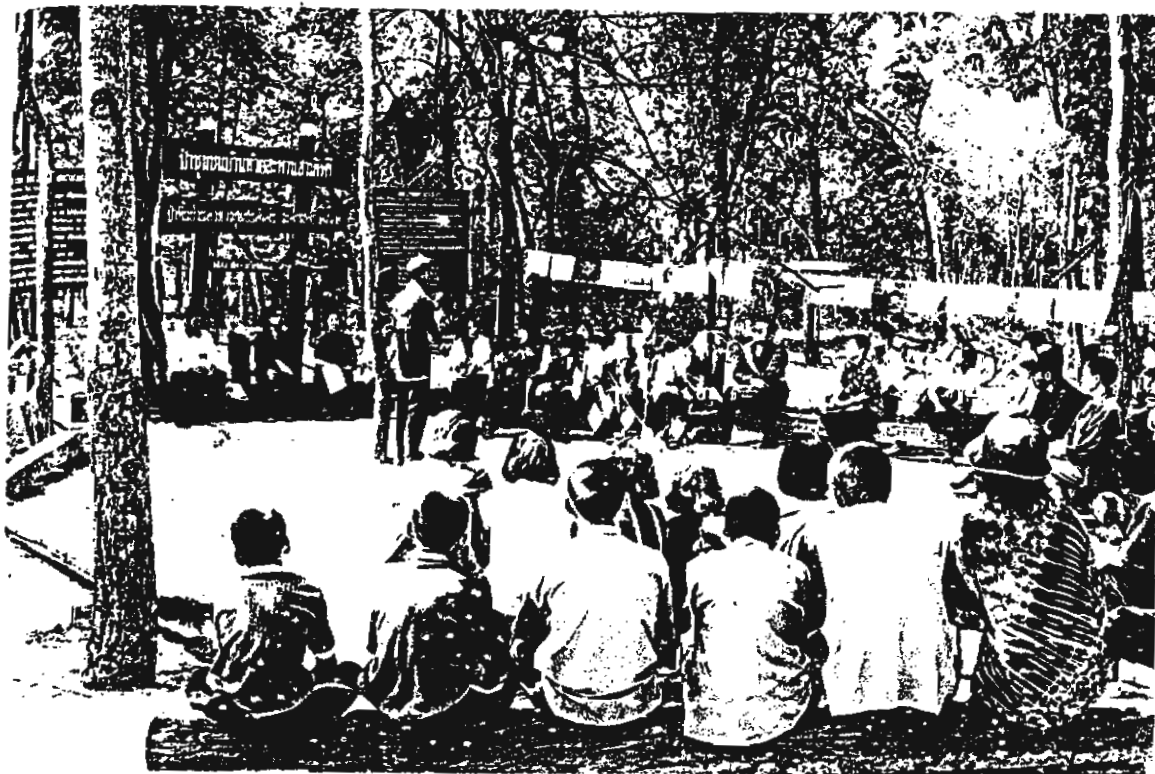
ประชุมชี้แจงผู้ร่วมงานวิจัย



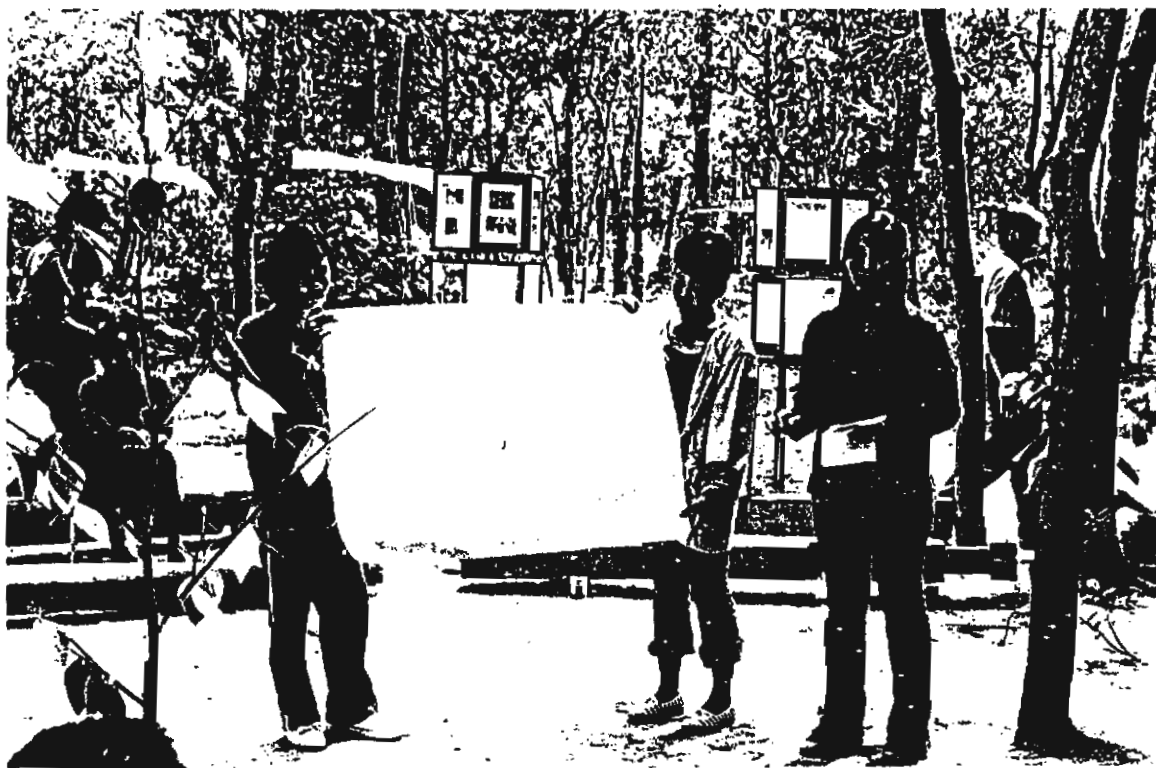


เตรียมความพร้อมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเปิดเวที





ทีมวิจัย ฯ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณาจารย์ “คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี”



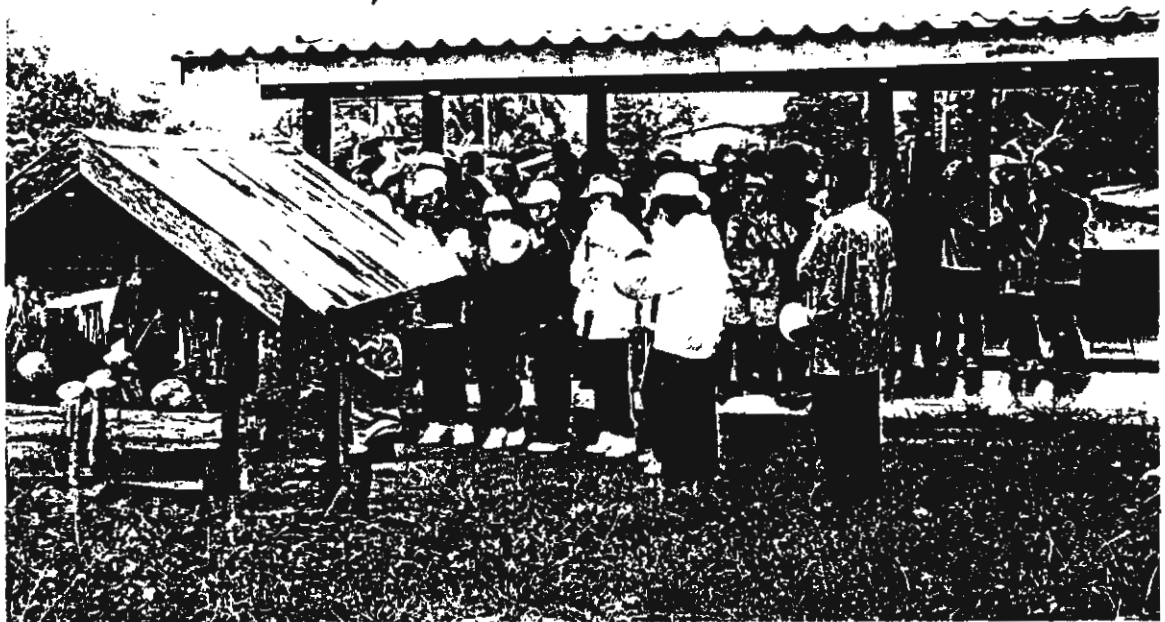


ออกสำรวจและเก็บข้อมูลทั้ง 4 หมู่บ้าน





รายงานตัวเตรียมความพร้อม “ ปฏิบัติกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ ”



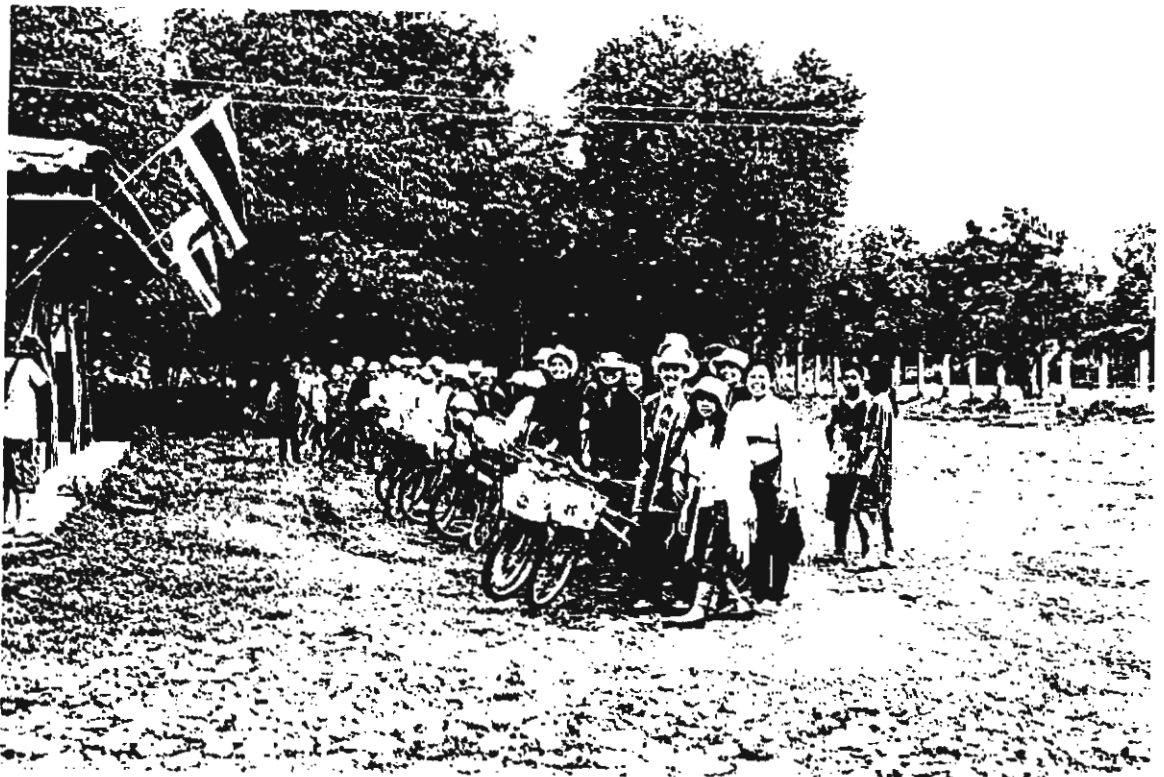


ให้ความรู้ “เตรียมความพร้อมในการออกสำรวจป่าชุมชน”





Group of people riding bicycles down a street.





ฐานกิจกรรมสำรวจป่า - ยิงตุงยิงสาย





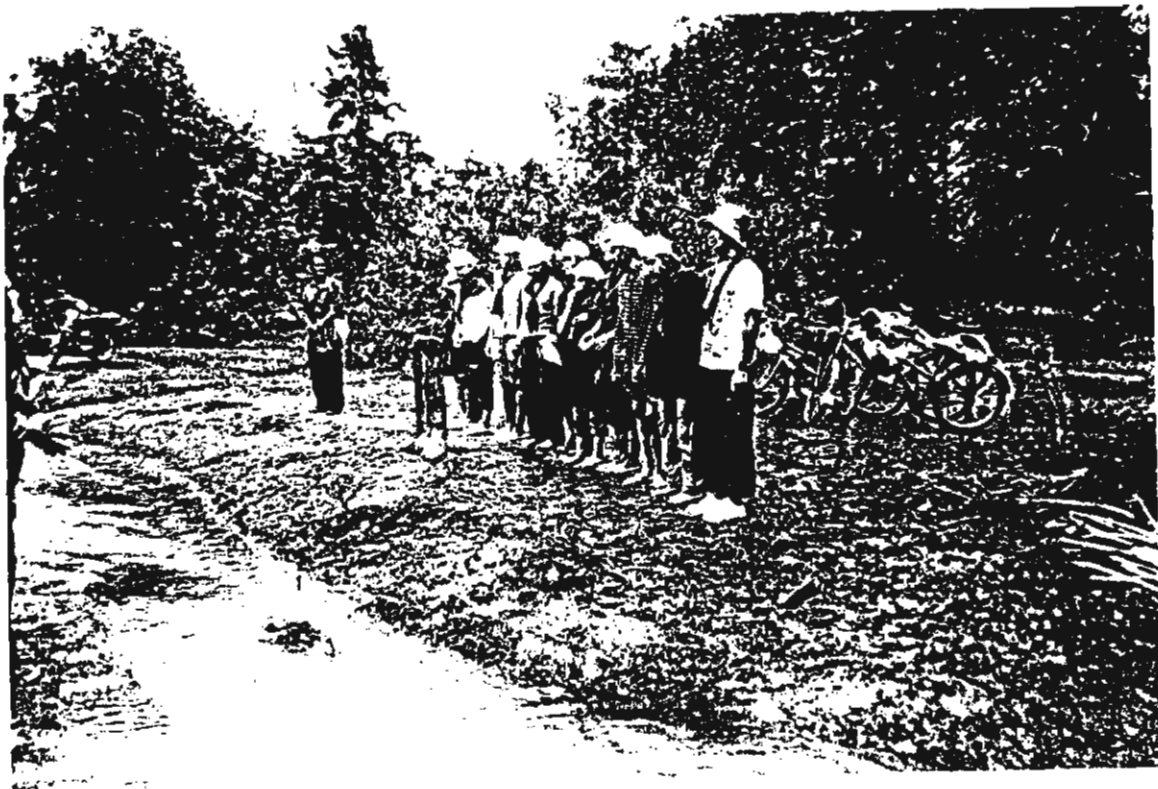
ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “กวางน้อยหลงป่า”





ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “สายใยรัก”





ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “สมบัติใต้พิภพ”





ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “วิมานในอากาศ”



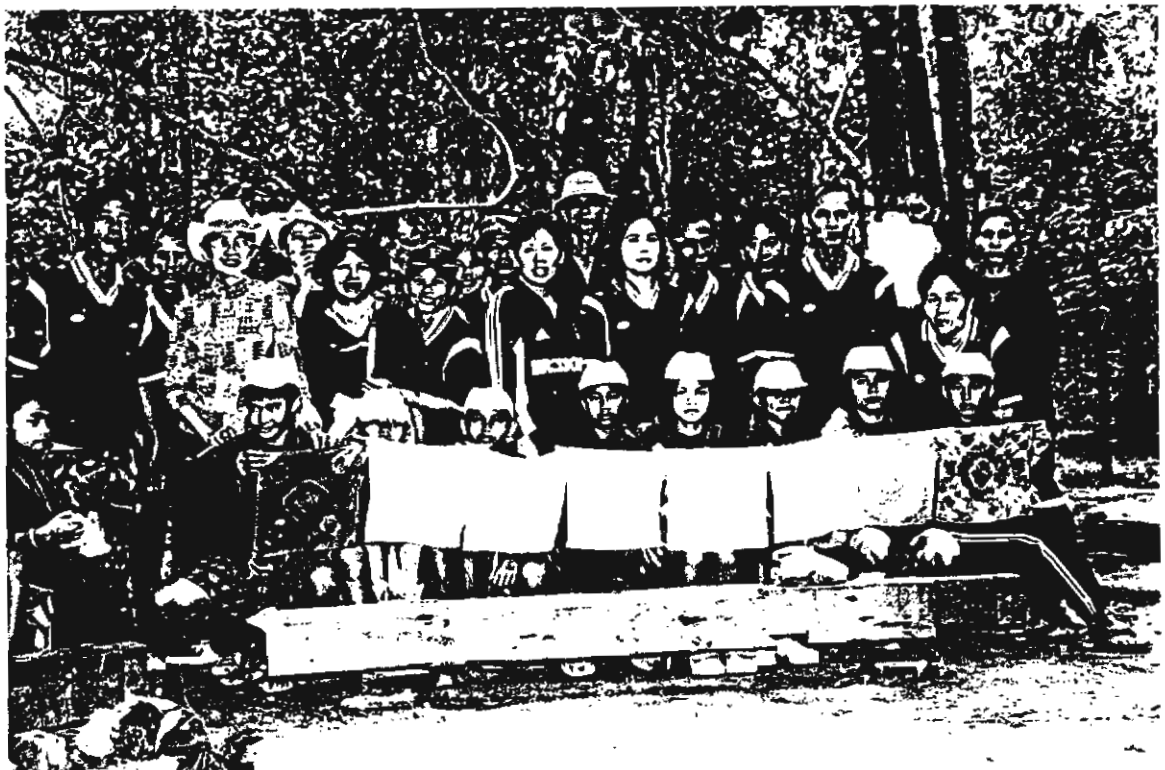


ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “พิมพ์ภาพพิมพ์ใจ”





ฐานกิจกรรมสำรวจป่า “ผ้าสวยด้วยธรรมชาติ”





จัดเวที เด็กและเยาวชนนำเสนอข้อมูลจากการสำรวจป่า





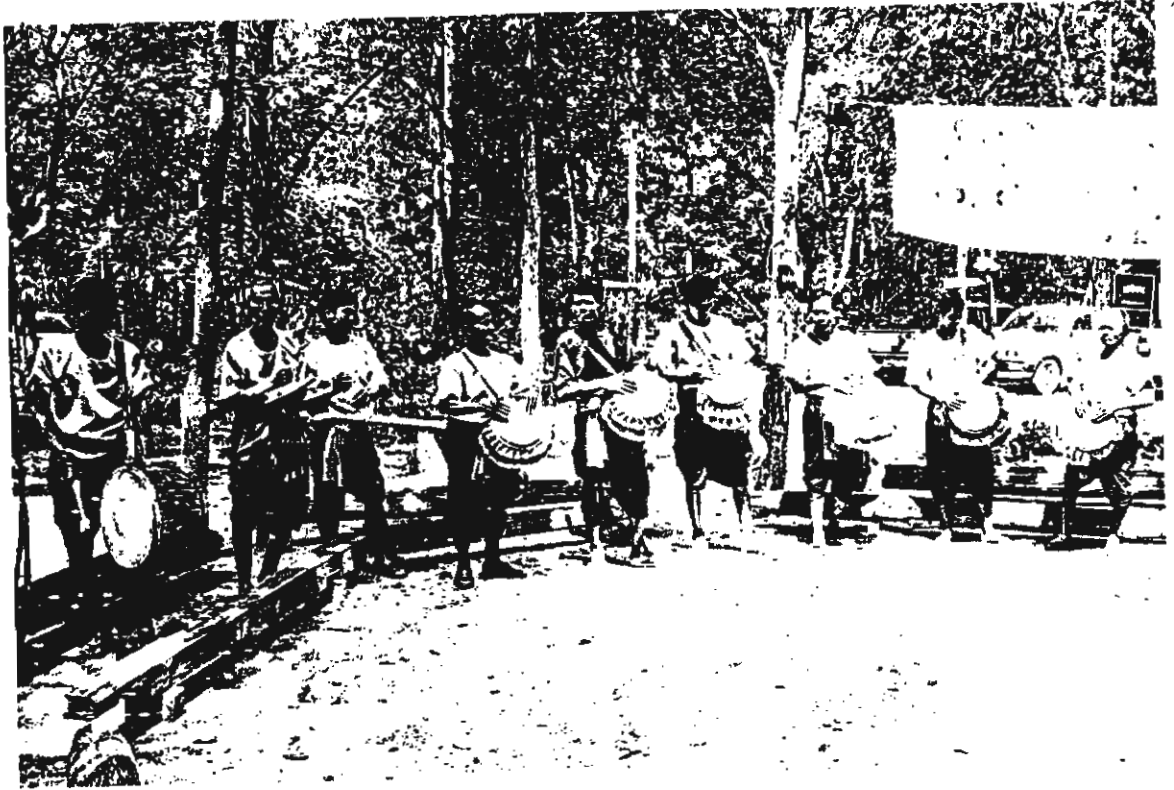
ความรู้ ความรัก ความประทับใจ ที่ได้จากป่าชุมชน





สรุป : ผลที่ได้จากฐานกิจกรรมสำรวจป่าอย่างมีส่วนร่วม



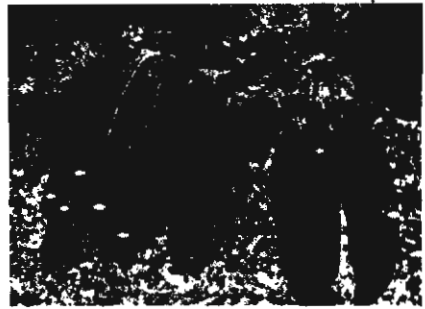
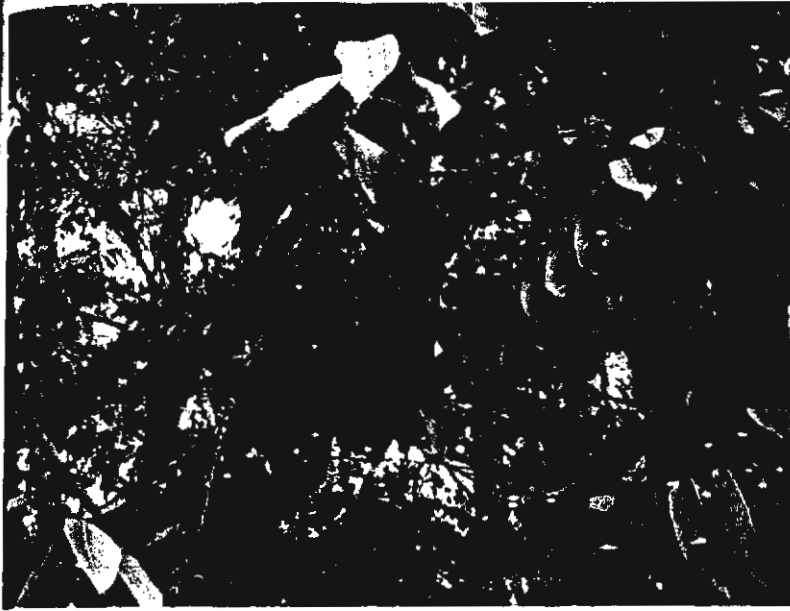


สืบสานวัฒนธรรม "รำเหย่ย" ไปพร้อมกับดูแลรักษาป่า



ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพรรณไม้
ในป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์ : FLACOURTIACEAE



กรวยป่า

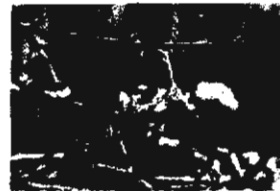
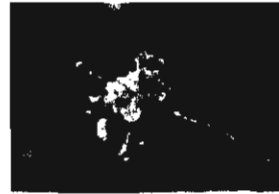
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ก้วย (ภาคเหนือ), ขุนเหียง, บุนเหียง(สกลนคร), คอแลน(นครราชสีมา), ควย, ควยใหญ่, ตานเสียน (พินญ โลก), ผ่าสาม (นครพนม, อุครธานี), กรวยป่า(ภาคกลาง), ผีเสื้อหลวง (ภาคเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Casearia grewiaefolia* Vent. var. *grewiaefolia*

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ สูงประมาณ 2-20 เมตร ลำต้นเหนือพื้นดินตั้งตรงได้เอง ต้นที่มีอายุนานโคนต้นมีพอน เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทาหรือน้ำตาลอ่อนกิ่งอ่อนมีขน ทรงพุ่มเป็นรูปกลม กว้างประมาณ 3-6 เมตร ความยาวรอบลำต้นประมาณ 65-90 เซนติเมตร ใบ : เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปขอบขนานหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้างประมาณ 3-6 เซนติเมตรยาวประมาณ 8-13 เซนติเมตรปลายใบแหลม โคนใบมนกว้างมักเว้าเล็กน้อย ที่รอยต่อก้านใบขอบใบหยัก มีต่อมเป็นจุดเล็กๆกระจายทั่วแผ่นใบเมื่อส่องดูกับแสงสว่างจะโปร่งแสงแผ่นใบด้านบนเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยที่เส้นกลางใบ ด้านล่างมีขนนุ่มทั่วไป ก้านใบยาว 0.6-1.2 เซนติเมตร มีขน หูใบเล็กรูปสามเหลี่ยม ร่วงง่าย ดอก : ดอกออกเป็นจำนวนมาก ออกเป็นกระจุกเล็กๆ ตามง่ามใบที่ใบร่วงไปแล้ว ก้านดอกยาว 5-6 มิลลิเมตร ดอกสมบูรณ์เพศ สีขาวหรือเหลืองอมเขียว กลีบเลี้ยงเล็ก มีขน ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้ 8-10 อัน ก้านชูอับเรณูยาวไม่เท่ากัน ออกดอกช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม ผล : ผลมีเนื้อรูปไข่ กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ยาว 2.5-5 เซนติเมตร ผิวเรียบ หนัสน้ำ เมล็ดเป็นเหลี่ยมมีจำนวนมาก ผลค่อนข้างฉ่ำน้ำ ผลอ่อนสีเขียวเหลือง ผลแก่สีเหลืองใส เนื้อหุ้มเมล็ดสีน้ำตาล ผลแก่แตกได้มี 3 พู

การกระจายพันธุ์ : พบในภูมิภาคอินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย จนถึงหมู่เกาะในภูมิภาคเมลาเนเซีย

ประโยชน์ : ใบ : รสเบื่อเมา แก้ไข้พิษ แก้โรคผิวหนังคัน แก้โรคผิวหนังอักเสบ แก้บาดแผล ดอก : รสเมา แก้ไข้พิษไข้กาฬ เมล็ด : รสเบื่อเมาแก้โรคผิวหนัง ใช้เบื่อปลา ราก : รสเมาขื่น แก้ท้องร่วง แก้บิดพิการ แก้พิษกาฬ แก้ผื่นคัน แก้โรคผิวหนังต่างๆ เปลือก : รสเมาขื่น บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง



กระเจาะ

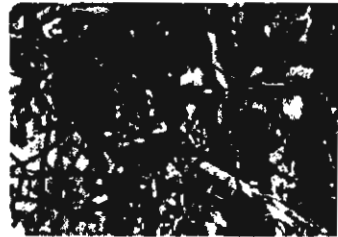
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กระแจะ, ขะแจะ (ภาคเหนือ) ดุมดั่ง (ภาคกลาง, ราชบุรี) หินยา (เขมร)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Naringi crenulata* (Roxb.) Nicolson

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก-กลาง สูง 8-15 ม. ไม่ผลัดใบ ลำต้นเปลาตรง แตกกิ่งต่ำ เปลือกสีเทา ขาวอมเหลือง ผิวเรียบ มักมีหนามแข็งยาวๆ ทั่วไป เปลือกชั้นในสีเหลืองอ่อน ตามกิ่งมีหนามแหลมแข็ง รูปทรงพุ่มรีหรือกรวยต่ำ ทึบ ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ มีใบย่อย 1-2 คู่ แกนข้อใบและก้านข้อใบมีกลิ่นเผือกทั้ง 2 ข้าง ใบย่อยรูปรีแกมไข่แหลมขนมเป็ยกลู่นเรียวตรงข้ามกัน ขนาดใบ ย่อย 0.5-2.5x1-8 ซม. เนื้อใบบางเกลี้ยงทั้ง 2 ด้าน ต่อกึ่งจะมีจุดใหญ่ๆ กระจายทั่วไป เมื่อขยี้ใบจะมีกลิ่นหอมสั้มน้อยๆ ขอบใบหยักเป็นซี่ฟันคั่นๆ ดอก : ออกเดี่ยวแต่จะรวมเป็นกระจุก ตามกิ่งเล็กๆ มีขนาดเล็ก ขนาดยาวประมาณ 5 มม. สีขาวหรือขาวอมเหลือง กลิ่น หอมอ่อนๆ ออกดอก ช่วงเดือนมีนาคม - พฤษภาคม ผล : แบบผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลมขนาดเล็กเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5-1 เซนติเมตร มีเนื้อเยื่อบางๆ หุ้มผลอ่อนสีเขียว พอแก่จัดออกสีม่วง ผลแก่ ช่วงเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม

ประโยชน์ : เนื้อไม้ เมื่อเลื่อยใหม่จะมีสีขาว แล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อนถ้าทิ้งไว้นานใช้ทำครก สาก กระเบื้อง หีบ หวี ไม้ถือ ค้ำร่ม ใช้ทาประทุนผิวทำให้ผิวเนียนออกสีเหลือง ชาวพม่านิยมใช้กันมากเรียกว่า "ทานาคา" ใช้เช้ชากวาดคอกหรือซาปากอแก้อ ใบ : แก้กัมบ้าหุ ราก : เป็นยาถ่าย ผล : มีรสขม เป็นยาบำรุง

วงศ์ : LECYTHIDACEAE



กระโดน

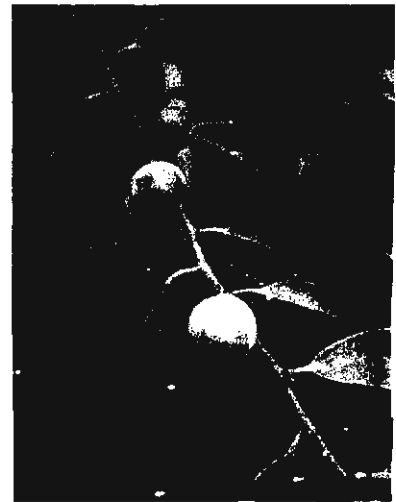
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กระโดน(ภาคกลาง), กะนอน(เขมร), ขุข(กะเหรี่ยง, กายูจนบุรี), แสงจีแหง, เต้จือปะ(กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน), ปุข(ภาคเหนือ), พุข(ลาวเวียงใหม่)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Careya sphaerica* Roxb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10-30 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มกลม แน่นทึบเปลือกหนาแตก
ก่อนเป็นแผ่น ปกติเปลือกสีเทา ใบ : ใบเดี่ยวรูปไข่กลับ กว้าง 3.5-12 ซม. ยาว 6-20 ซม. ดอก : ขนาด 5-6 ซม.
สีแดงหรือสีชมพู เป็นช่อติดกันบนกิ่งที่ไม่มีใบ แต่ละดอกมีใบประดับ 3 ใบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ค่อนข้างมนยาว
ประมาณ 2.5 ซม. โคนกลีบติดกันเป็นรูปประฆัง กลีบดอก 4 กลีบ สีขาวรูปขอบขนานยาวประมาณ 4.5 ซม. มี
เกสรตัวผู้เป็นจำนวนมาก เรียงเป็นชั้น ๆ ชั้นนอกสุดจะยาวกว่าชั้นใน ทั้งชั้นนอกและชั้นในไม่มีอับเรณู ส่วนกลาง ๆ
เป็นเกสรตัวผู้สมบูรณ์ ก้านชูอับเรณูสีม่วง รังไข่ 4 ช่อง แต่ละช่องออวุลจำนวนมาก ผล : รูปไข่หรือกลม เส้น
ผ่าศูนย์กลาง 5-8 ซม. ที่ปลายผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดแบนสีน้ำตาลอ่อน ยาวประมาณ 1.2 ซม. ผิวเรียบ
การกระจายพันธุ์ : กระโดนมีเขตกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทั่วทุกภาค ขึ้นประปรายตามป่าเบญจพรรณขึ้น
ป่าแดง และป่าทุ่ง ในต่างประเทศพบตั้งแต่ อัฟกานิสถาน อินเดีย ศรีลังกา พม่า ภูมิภาคอินโดจีน จนถึงภาคเหนือ
ของมาเลเซีย

ประโยชน์ : ไม้ : ค่อนข้างหยาบแข็ง สีแดงแก่หรือน้ำตาลแกมแดง ทนทานในร่ม ใช้ในการก่อสร้างอาคาร
บ้านเรือน ทำเครื่องเรือน เปลือก : ใช้เป็นยาแก้ไอ แก้หิฐุ แก้เมื่อยเคล็ด เป็นยาฝาดสมาน เส้นใยที่ได้จาก
เปลือกทำเชือกเบาะรองหลังช้างใบ : มีรสฝาด มีแทนนิน ร้อยละ 19 แพทย์แผนโบราณใช้ผสมเครื่องยาปรุงเป็น
ยาสมานแผล ดอกและยอด : ใช้กินเป็นผักได้ ดอกและน้ำจากเปลือกสดใช้ผสมกับน้ำผึ้ง ช่วยให้มีน้ำนม แก้ไอและ
แก้หวัด เป็นยาบำรุงหลังคลอดบุตร ผล : กินได้ช่วยย่อยอาหาร เป็นยาฝาดสมาน

วงศ์ : OLACACEAE



กระถกรก

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

อังกนก, น้ำใจใคร่, สอกทอก, กลันตอก, จากรก, อีทก, นางจุน, นางชม, ผักเขียวจัว

ชื่อวิทยาศาสตร์

Olax Scadens Roxb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ที่มีลำต้นเป็นเถา ลักษณะลำเถามีหนามขึ้นห่าง ๆ เนื้อไม้มีสีขาว ใบ : ใบมีลักษณะใบเรียวแหลม ริมขอบใบเรียบ ไม่มีหยัก เนื้อใบบาง ลักษณะของใบคล้ายใบมะขม แต่ใบมีขนาดใหญ่กว่า ใบออกดอกที่ใบ ดอก : ออกเป็นกระจุกตามบริเวณง่ามใบ ดอกมีขนาดเล็ก สีขาว ผล : ผลมีลักษณะรี หรือกลม มีขนาดเท่ากับเมล็ดบัว

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้ที่ชอบขึ้นตามดินปนทราย มีการขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเมล็ด

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : มีรสขมฝาดเล็กน้อย ใช้เป็นยาคุมธาตุถอนพิษเบื่อเมาทุกชนิด ใช้รักษาบาดแผล

เปลือก : นำมาต้มรมแผลที่เน่าเปื่อย ทำให้แผลแห้ง เมล็ด : ใช้ทาท้องเด็ก แก้ท้องอืดเพื่อ ทำให้ผายลม วิธีใช้โดยการตำเมล็ดให้ละเอียด แล้วนำมาผสมกับน้ำสับปะรด ทนคั่วให้อุ่น และใช้ทาท้องเด็ก ราก : ใช้ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ แก้ลมโรคลบ ใบ : นำมาตำให้ละเอียดแล้วคั้นเอาน้ำดื่มเป็นยาขับ ขับพยาธิหรือใช้ตำให้ละเอียดเอากากผสมขี้เถ้าแก้ปวดศีรษะ แก้ไข้หวัด

วงศ์ : LEGUMINOSAE - PAPILIONOIDEAE



กระพี้จั่น

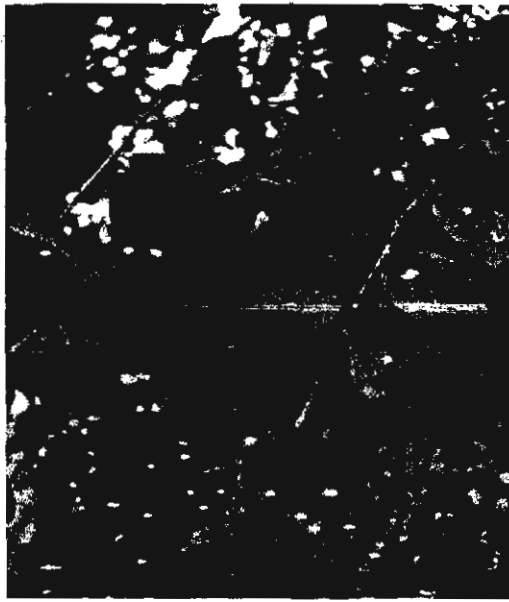
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กระพี้, บี้พง, ปี่จั่น(ภาคเหนือ), กระพี้จั่น, กระพี้นางนวล, กระพี้เหลือง (พิษณุโลก), กระพี้พูน (อุตรดิตถ์), กระพี้เหลือง(เพชรบูรณ์), จักจั่น(เดช), กระตึงปลิงป่า(ราชบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millettia brandisiana kurz*

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดกลาง ผลัดใบสูง 8-20 ม. เปลือกค่อนข้างเรียบ สีเทาอมน้ำตาล ใบ : ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ แกนกลางใบประกอบยาว 10-20 ซม ก้านใบ ประกอบยาว 3-7 ซม โคนก้าน ขวม มักมีติ่งลำ ใบย่อย 6-8 คู่ เรียงตรงข้ามกันใบอ่อนมีขนประปรายขนจะร่วงบ้างเมื่อใบแก่ ใบย่อยรูป ขอบขนาน หรือรูปขอบแฉกรูปใบหอก กว้าง 0.8 แผ่นใบด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่า ใบแก่เกลี้ยงหรือมีขนประปราย เส้นกลางใบด้านล่างก้านใบย่อยยาว 2-3 มม. ดอก : ช่อดอกออกที่ปลายกิ่ง และด้านข้างของกิ่งยาว 7-22 ซม. แดงเข้มก่อนข้างโปร่ง เมื่ออ่อนมีขนสีน้ำตาลอมเหลืองประปรายแต่ละช่อมีดอกจำนวนมาก ก้านดอกยาว 2-3 มม. กลีบเลี้ยงสีม่วงดำ ติดกันคล้ายรูปประฆัง ยาวประมาณ 5 มม. ส่วนบนแยกเป็นกลีบรูปสามเหลี่ยม 5 กลีบ กลีบดอก สีม่วงหรือม่วงอมชมพู ยาว 0.8-1.1 ซม มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันเกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณู 9 อัน ติดกัน เป็นหลอดยาว ส่วนอีก 1 อันเป็นอิสระ รังไข่แบนยาวมีขนสีขาว ผล : เป็นฝักแบน กว้าง 2-2.5 ซม ยาว 10-14 ซม ตอนกลางและปลายกว้างกว่าส่วนฐาน ปลายแหลมเป็นจะงอย ฝักอ่อนสีเขียวเมื่อแก่สีน้ำตาลอมเหลือง

การกระจายพันธุ์ กระพี้จั่นมีเขตการกระจายพันธุ์ไว้ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคกลางและ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นตามป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณที่แห้งแล้ง ในต่างประเทศพบที่พม่า ประโยชน์ เนื้อไม้สีน้ำตาลอมเหลืองใช้แทนหอยเตี้ยแต่มีรสฝาด ไม่ทนทาน ใช้ทำฟืน ยอด รับประทาน สามารถทานดิบๆ ได้เช่น ลำ ถาบ ลำต้น เหนือต้นทำฟืน คั้นน้ำคั้นบำรุงเลือด

ชื่อวงศ์ : CAPPARIDACEAE



กะอิต

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กระจิก จัวเลีย กระโปงแจ ก่อทิง ไก่ไห้ ไกอโรโกโส งวงช้าง ตะครอง ทะลุ่มอิต วัวเลีย
หนามเกาะไก่ หนามนมวัว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Capparis flavicans* Kurz

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-8 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มทึบแผ่กว้างและแตกกิ่งต่ำ เปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นร่องลึกและบางตามยาวตำคัน มีหนามแหลมยาว 1-3 มม. ตามกิ่งก้าน ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับ รูปรี หรือรูปไข่เหลี่ยมข้างแหลมตัด กว้าง 1-2 ซม. ยาว 1.5-3 ซม. ปลายใบเว้ามนเป็นติ่งสั้น หรือเว้าตื้น โคนใบมน รูปกลมหรือขอบแหลม ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างมีขนสีขาวปกคลุมเส้นแขนงใบ ช่ียงละ 3-5 เส้น ก้านใบยาว 3-4 มม. ดอก : สีเหลืองปนเขียว ออกเป็นดอกเดี่ยวตามซอกใบ ก้านดอกยาว 1-3 ซม. กลีบเลี้ยง 4 กลีบ มีขนสั้นสีเหลืองอมน้ำตาลที่ผิวด้านนอก กลีบดอก 4 กลีบ มีขนสั้นนุ่มที่ผิวด้านนอก เกสรเพศผู้ 6-12 อัน สีเหลือง ดอกบานเต็มที่กว้างประมาณ 2 ซม. ผล : ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด สีเขียวเมื่อสุกสีส้มแดง ทรงกลมหรือรี ผิวขรุขระมีขน 4 เส้น กว้าง 2-2.5 ซม. ยาว 3-3.5 ซม. ปลายผลเป็นติ่งแหลม ขั้วผลยาว 3.5-4 ซม. เมล็ดสีน้ำตาล กว้าง 3-7 มม. ยาว 6-8 มม.

การกระจายพันธุ์ : พบขึ้นตามป่าละเมาะและป่าผลัดใบที่สูงจากระดับน้ำทะเล 40-350 เมตร

ประโยชน์ : ใบ : กินเป็นยาขับน้ำนม เนื้อไม้ : ปั่นเป็นผงทำวันใช้ตุ๋นแก้อาการวิงเวียน



กาสามปีก

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กาสามปีก (ทั่วไป); กาจับหลัก, ดินนกกู้, มะขางห้าชั้น (เหนือ); กาสามซีก, ดินกา (กลาง)
สมอหลวง (ตะวันออก)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vitex peduncularis* Wall. ex Schauer

ลักษณะพฤกษศาสตร์ : โคนต้นเป็นพุ่มนด้า ๆ เปลือกแตกเป็นร่อง หรือสะเก็ดสีเทา สีน้ำตาลเข้มหรือดำ เปลือก
ในสีเหลือง ใบ : เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงตรงข้าม มีใบย่อย 3 ใบ ก้านใบเรียว ด้านบนเรียบหรือร่องตื้น
มีขอบเป็นสันชัดเจน ผิวเรียบ ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายและโคนเรียวแหลม ดอก : ดอกช่อออกตามง่ามใบ
เป็นช่อเดี่ยว ๆ หรือเป็นคู่ ดอกมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ กลีบดอกสีขาว หรือชมพูอ่อนและเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือขาวนวล
เมื่อดอกแก่ ออกดอกเดือนกุมภาพันธ์ ผลและเมล็ด : เมล็ดแข็งมาก

การกระจายพันธุ์ : พบทุกภาคของประเทศไทย ต่างประเทศพบทางภาคเหนือของปากีสถาน อินเดีย ศรีลังกา
พม่า ภูมิภาคอินโดจีนและมาเลเซีย

ประโยชน์ : เนื้อไม้ ใช้ในงานก่อสร้างต่าง ๆ และใช้ในงานแกะสลักได้ดี ปากีสถานใช้ใบอ่อนกินเป็นผัก และ
กินผลสุก ส่วนในอินเดียใช้น้ำคั้นจากใบและเปลือกเป็นยาลดไข้ น้ำคั้นจากใบเชื่อกันว่าเป็นสรรพคุณทางยา



ชื่อย

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

กักไม้ฝอย (ภาคเหนือ) , ถัมพอ (จังหวัดเลย) , ข่อย , ขรอย, ชันดา, ขอย (ภาคใต้),
คองจะแห่ (กะเหรี่ยง - กาญจนบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Streblus asper Lour.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ขึ้นต้นขนาดกลาง สูง 10-12 ม. เปลือกไม้ค่อนข้างเรียบ สีเทาอมเขียว

ใบ : เป็นใบเดี่ยวรูปไข่ เรียงสลับระนาบเดียวกัน กว้าง 1-2 ซม. ยาว 2-3 ซม. โคนใบรูปหัวใจ ปลายเรียวแหลม ใบ
มีสีเขียวขนาดเล็กหนาแข็ง ถ้าจับดูทั้งสองข้างจะตาคายคล้ายกับกระดาษทราย ขอบใบจะหยักแบบซี่ฟัน ดอก :
ดอกตัวผู้จะรวมกันเป็นช่อดอก แบบห้วกลมและมีก้านดอกที่สั้น มีสีเหลืองอมเขียวหรือเกือบจะขาว ส่วนดอกตัวเมีย
นั้นก้านดอกจะขาว และมักจะออกเป็นคู่สีเขียว เกสร : เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียนั้นจะอยู่ต่างดอกกัน ผลัด (ผล)
เมื่อผลตกจะมีสีเหลืองอ่อน เปลือกชั้นนอกจะนิ่มและฉ่ำน้ำ ส่วนเมล็ดนั้นมีลักษณะเกือบกลมคล้ายเมล็ดพริกไทย

การกระจายพันธุ์ : ที่ราบ ป่าเบญจพรรณแล้งและป่าดิบแล้ง ส่วนที่ใช้ เมล็ด เปลือก ใบ และราก

ประโยชน์ : ใบ : จะมีลักษณะสากใช้ขัดเครื่องครัว ใช้ดูเมื่อกปลาไหล นอกจากนี้ใบยังนำมาคั้นชงน้ำดื่มก่อนที่จะมี
ประจำเดือน สำหรับสตรีที่มีอาการปวดท้องขณะมีประจำเดือน ใช้บรรเทาอาการปวดได้ หรือใช้ชงน้ำดื่มแทนน้ำได้
และยังใช้ขัดพื้นได้ เปลือก : มีรสเบื่อเมาขับพิษในกระดูและในเส้น รักษาพยาธิผิวหนัง เช่น หุงน้ำมัน รีดสีควง
หรือใช้ต้มใส่เกลือให้เค็มเป็นยาอม รักษาโรคเนื้องอก นอกจากนี้เปลือกข้อเท้ากระดาษและกระดาษว่าปลวกจะไม่กิน
กระดาษข้อ ใช้มวนสูบรักษาริดสีดวงจมูก ผล : รสเมาหวานร้อน บำรุงธาตุ แก้ลม แก้กษัย ขับลมจุกเสียด
เมล็ด : ใช้เป็นยารับประทานอายุวัฒนะ เจริญอาหาร ขับพยาธิ บำรุงรักษาท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ ราก :
รตนาฟาดขม รักษาบาดแผล



ชันทองพญาบาท

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กระตุก, ขาปลวก (ภาคใต้), ขนุนคง (เพชรบูรณ์), ขอบขางนัง (ครัง), ชันทศกรช้องรำพัน, สลอค
น้ำ (จันทบุรี), ชันทอง (พิจิตร), ข้าวตาก (กาญจนบุรี), ขุนทอง, ขุนทอง (ประจวบคีรีขันธ์), โจ่ง
(ส่วยสุรินทร์), ตุ๊กโท, ตุ๊กไม้เหมือนโคโรด (เดช) ตุ๊กหิน (สระบุรี), ตุ๊กไหล (นครราชสีมา), ทุเรียนป่า
ไฟ (ลำปาง), ป่าช้าหมอง, ขางปลอก, ส่อสะพายควาย (แพร่), มะตุก, หมากตุก (ภาคกลาง), มะตุกคง
(ปราจีนบุรี), มะตุกเลื่อม (ภาคเหนือ) เหล่ปอ (กะเหรี่ยงแพร่)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Suregada multiflorum* Baill.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้น : เป็นต้นไม้ขนาดเล็ก สูง 3 - 7 ม. ไม้ผลัดใบ เปลือกนอก สีเทาเรียบ แตกเป็นร่อง
ตื้นๆ ตามยาวลำต้น เปลือกใน สีเหลืองอ่อน มีผิวสีเขียวเคลือบ ลำต้นเปลาตรง เรือนยอด เป็นพุ่มรูปไข่ ทั่วทั้งต้น
เกลี้ยงเปลือกกิ่งอ่อน สีเขียว และมีรอยแผลใบ เป็นรอยครั้นรอบกิ่งดูแล้วเป็นข้อๆ ให้ร่มเงาได้ดี พุ่มเรือนยอด
ประมาณ 3 - 5 ม. ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานหรือขอบขนานแกมรูปใบหอก กว้าง 3 - 8 ซม. ยาว 9 - 22 ซม.
โคนใบสอบปลายแหลมหรือมน เนื้อใบหนา เกลี้ยง เป็นมัน เส้นแขนงใบ มี 6 - 10 คู่ ออกเฉียงกันเกือบทุกเส้น เส้น
แขนงย่อยแบบร่างแห เห็นชัดทางหลังใบ ขอบใบเรียบมีผิวมันเคลือบเห็นชัดเจน ใบอ่อน สีเขียวอ่อน ใบแก่ จะ
เปลี่ยนเป็นสีเหลือง ในเนื้อใบมีคือน้ำมันกระจายทั่วไป ดอก : ออกเป็นช่อสั้นๆ ตรงข้ามกับใบ ดอกเพศผู้และดอก
เพศเมียอยู่ต่างช่อกัน ดอกเพศผู้เล็ก สีเขียวอ่อน หรือเหลืองอ่อน กลิ่นหอม ออกรวมกันเป็นกระจุกเล็ก ๆ ตามง่ามใบ
แต่ละกระจุกกว้างประมาณ 12 มม. กลีบรองกลีบดอกหรือวงกลีบรวมมี 5 แฉก เกสรตัวผู้มีมาก ส่วนกลีบดอกไม้
ดอกเพศเมีย มีลักษณะและขนาดดอกเท่าๆ กับดอกเพศผู้ มีเกสรผู้เทียมล้อมรอบรังไข่ รังไข่กลม เป็นพูตามยาว 3 พู
แต่ละช่องมีไข่อ่อน 1 หน่วย หลอดท่อรังไข่มี 3 อัน ปลายหลอดแยกเป็น 2 แฉก ผล : กลม ผิวเกลี้ยง เป็นพูตามยาว
3 พู ขนาด 1.5 - 2 ซม. กลีบรูปกลมพับกลับไปที่ข้างหัวผล ผลอ่อน สีเขียว ผลแก่ เมื่อสุกสีเหลือง แก่นแล้วแห้ง แตกตามพู
มี 3 พู เมล็ด รูปรีค่อนข้างกลม 0.7 - 0.8 ซม. มีเนื้อหุ้มเมล็ดสีส้มระยะเวลาในการออกดอกและเป็นผล ออกดอก
ระหว่างเดือน มีนาคม-พฤษภาคม เป็นผลระหว่างเดือน เมษายน-มิถุนายน



จี้ฮ้าย

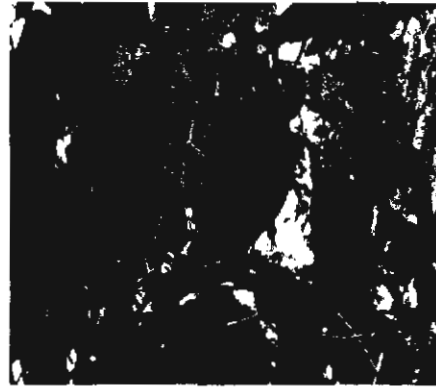
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กัดลิ้นลิง (ตราด) ทอมเฮาะ น้ำนุ่น หมักแดงคง (หนองคาย) แคว้งที (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่) แดงคง (ขอนแก่น) ตะไหลแก้วคง (ประจวบคีรีขันธ์) มะเฟืองป่า ลำไยป่า (ลำปาง) ทองว้า หว่าตุ้ม (อุดรธานี) พญาไถ่เถื่อน (พิษณุโลก) ขำฝ้าย (ตรัง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Walsura villosa* Wall.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ต้น สูงได้ถึง 25 ม. เรือนยอดเป็นพุ่มค่อนข้างกลม ลำต้นเปลาตรง เปลือกนอกเรียบ สีน้ำตาล มีช่องระบายอากาศจำนวนมาก ใบ : ประกอบรูปขนนกปลายคี่ แกนใบขาว 8-12 ซม. ใบย่อย 3-5 ใบ แผ่นใบย่อยรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน ถึงรูปรี มักเบี้ยว กว้าง 4-5.7 ซม. ยาว 11-15 ซม. ปลายเรียวแหลม โคนมน ถึงแหลมกว้าง เส้นแขนงใบย่อย 4-5 คู่ ผิวใบเกลี้ยง ก้านใบย่อย ยาว 1-3 (-4.5) ซม. ใบย่อยที่ปลายมีก้านใบยาวกว่าใบย่อยอื่น ดอก : เล็ก สีเหลืองนวล ออกเป็นช่อแยกแขนงตามง่ามใบ ยาวประมาณ 3-6 ซม. ผล : ค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. เมื่อสุกสีเหลือง เมล็ดมีเยื่อหุ้มสีน้ำตาลแดง

การกระจายพันธุ์ : จี้ฮ้ายมีการกระจายพันธุ์ในป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ที่ความสูงตั้งแต่ระดับทะเลปานกลางถึง 1,000 ม. ในต่างประเทศพบที่จีนตอนใต้ และภูมิภาคอินโดจีน

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : ค่อนข้างแข็ง สีออกชมพู นิยมใช้ในงานก่อสร้างบ้านเรือน เยื่อหุ้มเมล็ดมีรสหวาน กินได้



เข็มป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เข็มป่า (ภาคกลาง), เข็มโคม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), กระตุงเหลือง เข็มขาว (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pavetta indica* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ขนาดกลาง ลำต้นนั้นใหญ่ประมาณเท่าข้อมือ ลำต้นมีความสูงประมาณ 3 - 4 เมตร เปลือกค่อนข้างขรุขระ สีเทาอมน้ำตาล เนื้อไม้มีสีเหลือง ใบ : ใบจะมีสีเขียวสดเป็นรูปไข่ยาว ๆ ริมขอบใบเรียบใบจะยาวประมาณ 6 - 18 ซม. และกว้างประมาณ 2.5 ซม. เป็นใบเดี่ยว ใบแก่สีเขียวเข้มกว่าใบอ่อนเล็กน้อย ใบจะมีขนทั่วทั้งใบทั้งด้านบนและด้านล่าง ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ ผล : ผลจะมีลักษณะเป็นผลกลม ๆ และมีสีเขียวเมื่อแก่มีสีดำมัน ดอก : ดอกจะออกช่อเป็นกระจุกและออกดอกเล็ก ๆ เป็นพวงเหมือนดอกเข็มธรรมดา แต่จะมีดอกเป็นสีขาว กลีบดอกขนาดเล็กรักกันแน่น ช่อดอกมีลักษณะช่อซี่ร่มย่อย

การกระจายพันธุ์ : พบทั่วไปในป่ากึ่งโล่งแจ้ง

ประโยชน์ : ปลูก : รับประทาน รสเบื่อเมา คั้นเอา น้ำ หยอดฆ่าแมลงเข้าหู ดอก : รสเมาฝาดเย็น แก้ตาแดง แก้ตาแฉะ ผล : รสเบื่อเมา แก้วริดสีดวงในจมูก ราก : รสเฝื่อน แก้เสมหะในท้องและในทรวงอก

วงศ์ : RUBIACEAE



คำมอกหลวง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ไช้เน่า (นครพนม), คำมอกช้าง, คำมอกหลวง(เหนือ), ผ่าด้าม, ขางมอกใหญ่
(นครราชสีมา) แผลงหอมไค้, หอมไค้ (ลำปาง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gardenia sootepensis* Hutch.

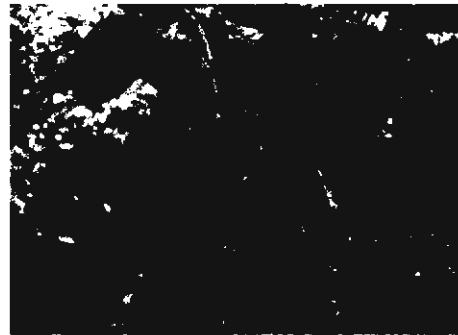
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นสูง 7-15 เมตร มีน้ำยางเหลือง ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปวงรี
รูปขอบขนานแกมไข่กลับหรือรูปไข่กลับ กว้าง 12-18 ซม. ยาว 22-30 ซม. หูใบอยู่ระหว่างก้านใบ

ดอก : ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาวนวลเมื่อแรกบาน แล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด กลิ่นหอม

ผล : ผลสด รูปกระสวยแกมไข่กลับ

การกระจายพันธุ์ : เป็นพืชพื้นเมืองของภาคเหนือ

ประโยชน์ : ชาวบ้านใช้เมล็ด คั้นน้ำผสมเป็นยาสระผม ขำหา



คิงโค

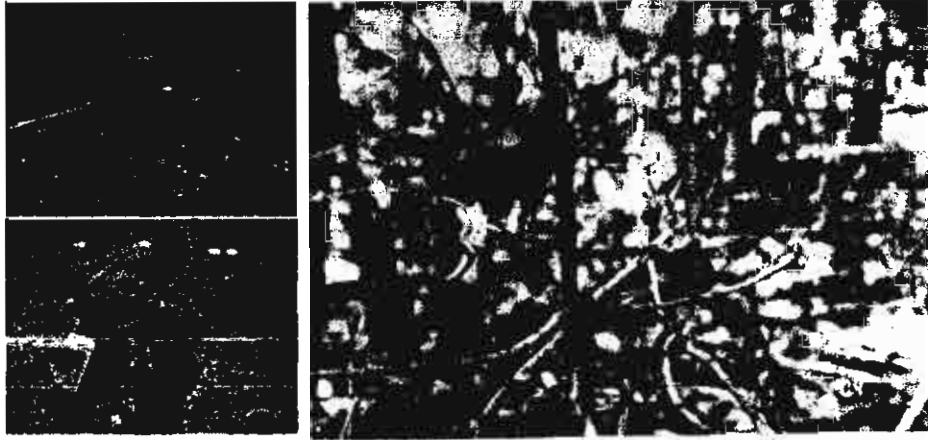
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ คิงโค(นครราชสีมา),ขงโค(จันทบุรี,นครราชสีมา,สุพรรณบุรี,อุทัยธานี),ส้มเลี้ยว(นครสวรรค์,อุตรธานี), ส้มเลี้ยวโทะ เลี้ยวคอกขาว(เลย), เลี้ยวป่า(น่าน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia saccocalyx* Pierre

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : คิงโคเป็นไม้พุ่มหรือขนาดเล็กกลาง ชอบขึ้นเกาะกับต้นไม้อื่น ลำต้นขรุขระ สีเทาอมน้ำตาล สูง 8-10 เมตร ทรงพุ่มกว้าง 5-10 เมตร รอบต้น 48-150 ซม. ใบ : ใบเดี่ยวรูปไข่มน ทรงกลม เว้าลึกตรงกลางใบ เป็นรูปไต 2 อันติดกัน ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ เส้นใบผ่านแกนกลาง ใบแต่ละข้างมี 4 เส้นใบใหญ่ และเส้นใบเล็กเต็มใบได้ใบสีเขียวทึบ ขอบอ่อนสีเข้มส้มชมพู ใบอ่อนโคนใบเขียว ปลายใบส้ม ขาว 4-7 ซม. กว้าง 5-8 ซม. ใบระยะกลางสีเขียว ขาว 10-12 ซม. กว้าง 12-15 ซม. ใบแก่สีน้ำตาล ก้านใบขาว 3 ซม. ดอก : จะออกเป็นช่อตามยอด หรือเป็นกิ่ง ดอกจะมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ลักษณะดอกนั้นคล้ายดอกกล้วยไม้ชนิดหนึ่ง ดอกบานเต็มที่จะมีขนาดประมาณ 3 นิ้ว ดอกจะตกและมีดอกติดต้นอยู่ทนนานครั้งหนึ่งประมาณ 45 วัน ดอกนั้นจะออกเป็นระยะตลอดปี ถ้าดอกแก่จัดจะติดฝักใช้เพาะพันธุ์ได้ ผล : ฝักแบนยาว ฝักอ่อนสีเขียว ขาว 8-15 ซม. กว้าง 2.5-4 ซม. ตอนกลางและปลายกว้างกว่าส่วนฐาน ปลายแหลมเป็นจะงอย ในฝักมีเมล็ดแบน 4-8 เมล็ด ฝักแก่สีน้ำตาล หล่นจากต้นฝักจะแตก

การกระจายพันธุ์ : พบได้ในป่าโปร่ง ป่าเต็งรัง พบทั่วประเทศไทย

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : แก้ไอ ฟอกและขับโลหิตระดู ห้ามเลือดแก้ท้องเสีย แก้บิดแก้แผลเปื่อย เนื้อไม้ : เมล็ดคั้น : ใบ : ขับและฟอกโลหิตระดู ขับปัสสาวะ ถ่ายเสมหะ แก้ไอ แก้เสมหะ แก้ไข้ และเมื่อกินในลำไส้ในรก ราก : ใช้คั้นกับน้ำ กินเป็นยาขับลม หรือใช้โขลกผสมกับน้ำ กินเป็นยารักษาอาการไอ



เคด

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กะแพง (กลาง, ตะวันออกเฉียงเหนือ, เหนือ), เกล็ด (กลาง), เกล็ดทุ่ง (ใต้)
ระเวียงใหญ่, หนามเค็ด, หนามแพง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Catunaregam longispina* (Roxb. ex Link) Tirveng.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 4-8 เมตร กิ่งก้านมีหนามแหลมยาว ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่กว้างหรือรูปไข่แกมวงรี กว้าง 3-5 ซม. ยาว 5-7 ซม. ท้องใบมีสีอ่อนกว่าและมีขน หูใบ อยู่ระหว่างก้านใบ ดอก : ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาว กลิ่นหอม ผล : ผลแห้ง ไม่แตก รูปไข่ ผลสดมีสีเขียวอมเหลือง ขนาดผลมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-2.5 ซม.

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้ที่มักพบขึ้นตามบริเวณป่าเบญจพรรณ ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการปักชำกิ่ง ตอนกิ่ง และเพาะเมล็ด



แคทราย

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ แคนา , แคนป่า (กลาง) , แคนน้ำ , แคนยอคำ (ใต้) , แคทะเล (ตราด) , แคด้อย , แคป้อ ,
แคผา , แคห้วยอ้อย , แคเหินแก่ (เหนือ) , แคทราย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stereospermum neuranthum* Kurz

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลางสูงประมาณ 10-21 เมตร ความยาวรอบต้น 16 นิ้ว เปลือกค่อนข้างเรียบ สีน้ำตาลออกครีมหลุดล่อนเล็กน้อยเรือนยอดมีกิ่งก้านมากลำต้นสั้น ใบ : ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ช่อใบออกตรงข้ามเป็นคู่ช่อหนึ่งมีใบย่อย 2 - 3 คู่ กว้าง 5- 13 ซม. ยาว 11 - 20 ซม. ปลายใบแหลมหรือหักเว้าเข้าโคนใบมนสอบและเบี้ยวผิวใบมีขนตาคู่ทั้งสองด้าน แผ่นใบหนาขอบใบเรียบ ก้านแขนงใบข้างละ 5-8 เส้น ก้านใบยาว 1 ซม. ดอก : สีขาวมีเส้นสีม่วง ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงสั้นเหนือรอยแผลใบตามกิ่งและปลายกิ่งยาว 5 -14 ซม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยปลายแยก 4-5 แฉก กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยปากกว้าง ปลายแยกเป็น 5 แฉกสั้นๆ ดอกบานเต็มที่กว้าง 2.5 - 3.5 ซม. ผล : ฝักแห้ง มีสันสี่เหลี่ยมตามยาว ยาว 35 - 51 ซม. ผิวเกลี้ยง ฝักบิดเบี้ยวเล็กน้อย เมล็ดสีขาวมีปีก มีเมือกจำนวนมาก

การกระจายพันธุ์ : เกิดตามริมน้ำ ลำธาร ชายทะเล ป่าโปร่ง

ประโยชน์ : ใบ : รสเย็น ค้ำพอกบาดแผล คั้นเอาน้ำบ้วนปาก ดอก : รสหวานเย็น ขับเสมหะโลหิตและลม ขับถ่ายลม เปลือก : รสหวานเย็น แก้ท้องอืดเพื่อ ใช้กับสตรีหลังคลอด เมล็ด : รสหวานเย็น แก้ปวดประสาท แก้โรชัก ราก : รสหวานเย็น แก้เสมหะและลม บำรุงโลหิต

วงศ์ : BOMBACACEAE



จ๊ว

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ นุ่นป่า (กลาง), ไกร (เขมร), จ๊วแดง (กาญจนบุรี) จ๊วบ้าน, จ๊วปง, จ๊วปงแดง
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bombax celba* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดใหญ่ จะแตกกิ่งก้านสาขาออกตามเรือนยอดของต้น ซึ่งตามลำต้นจะมีหนามปลายแหลมคมติดอยู่ทั่วทั้งลำต้นมีเนื้อฟ้ามคล้ายไม้คอร์กหนา ลำต้นจะสูงประมาณ 25-30 เมตรเปลือกต้นสีเทาอ่อนหรือสีครีม ใบ : เป็นใบไม้รวม ก้านใบก้านหนึ่งจะมีใบย่อยอยู่ 4-7 ใบ ซึ่งใบย่อยนี้จะเรียงกันคล้ายกับรูปนิ้วมือ ลักษณะของใบย่อยเป็นรูปมนรี ปลายแหลม โคนใบค่อๆ เรียวเข้าหาก้านใบ ขนาดของใบย่อยกว้างประมาณ 1.5-2.5 นิ้ว ยาว 6-10 นิ้ว มีสีเขียวและจะไม่มีขน ดอก : มีขนาดใหญ่จะออกเป็นช่ออยู่ตามปลายกิ่ง ช่อหนึ่งมีดอกอยู่ราวๆ 3-5 ดอก สีแสดแดง สีส้ม สีเหลือง มีอยู่ 5 กลีบ กลีบรองดอกเป็นสีเขียว มีลักษณะเป็นรูปถ้วยมนแข็ง ดอกจะบานเต็มที่ประมาณ 4 นิ้ว กลางดอกมีเกสรซ้อนกันอยู่ 3 ชั้น และตามกลีบดอกจะมีขนมันเป็นเงาปกคลุมอยู่ เวลาที่ออกดอกใบจะทั้งหมด ผล : มีขนาดใหญ่ ลักษณะของผลเป็นรูปมนรี ที่ปลายทั้งสองข้างของผลจะแหลม เมื่อผลอ่อนเป็นสีเขียวพอแก่เป็นสีน้ำตาล เปลือกของผลแข็งขาวประมาณ 6-8 นิ้ว ภายในผลมีถิ่นไข่เป็นปุยสีขาวและเมล็ดสีดำมากมาย

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ที่ต้องการน้ำและความชื้นปานกลาง เจริญเติบโตได้ในดินทุกชนิด ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : รสฝาดเย็น แก้ท้องเสีย แก้บิด เนื้อไม้ : ทำเชือกวัว ปอ ดอก : รสหวานเย็น รักษาแผลน้ำร้อนลวก ไฟไหม้ แก้วปวด แก้ก้น แก้พิษไข้ ผล : รสหวานฝาดเย็น แก้พิษงู ราก : รสฝาดเย็น ทำให้อาเจียน

วงศ์ : CAPPARACEAE



แดง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

แดง (ภาคกลาง) , แดง (นครราชสีมา)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Maerua siamensis (Kurz) Pax

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 6-8 เมตร ความยาวรอบต้น 122 ซม. ทรงพุ่มกว้างประมาณ 5 เมตร เปลือกค่อนข้างหยาบ ขรุขระ ต้นอ่อนสีเขียว พอแก่ สีน้ำตาล ใบ : เป็นใบประกอบรูปนิ้วมือ เรียงสลับระนาบเดียวกัน ใบย่อย 3-5 ใบ ขนาดใบกว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาว 4.5 ซม. รูปหอกเรียวเล็ก สีเขียวเข้ม ปลายใบเว้ามน โคนใบรูปติ่ม ใบมีลักษณะมันวาว ดอก ดอกเล็กๆ สีขาว ออกที่ปลายกิ่ง ผล : ลักษณะของผลผลจะเล็กเมื่อสุก มีสีเหลือง ผลกลมขนาดเท่านิ้วหัวแม่มือ

การกระจายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณแดง ป่าแดง และป่าชายหาด

ประโยชน์ : ต้น : ใช้เผาทำคานป็นเป็นวัตถุระเบิด เปลือกต้มน้ำ : รสขมเมา ดมคื่น แก้กษาน แก่น้ำมิด แก้กาฬาง แก้วจับต้น ใบ : ใบใช้บ่มมะม่วง ทำให้สีของมะม่วงมีสีสวย นอกจากนี้ ผู้หญิงที่คลอดลูกใหม่ๆ ตำใบใช้ประคบนม ทำให้นมออก นอกจากใบจะใช้ประโยชน์ได้แล้ว ชาวบ้านยังใช้ประกอบการเล่นในประเพณีสงกรานต์อีกด้วย คือนำใบแดงมาเล่นทายกัน ราก : รสขมเมา บำรุงร่างกาย แก้ปัสสาวะพิการ แก้กระษัย แก้ปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ ทำชาบ แก้วขาวม

วงศ์ : LABIATAE



ซองแมว

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ซองแมวใหญ่ ซองแมวหน้า(ทั่วไป) , ซองแมวควาย ซองแมว ซองแมว(ภาคกลาง), จิ้งจาย ของขุน(ภาคใต้) , ประงอ จิงจ้อ(มลายู-ปัตตานี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gmelina elliptica* Sm.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้น : เป็นพรรณไม้เลื้อยขึ้นดิน ที่ลำเถาเลื้อยแผ่ไปผาดพิงกับต้นไม้อื่นได้ โกลๆ แต่ถ้าไม่มีที่พาดพิงจะขึ้น เป็นพุ่มสูงประมาณ 5.5 - 9 เมตร มีหนามแหลมสูง 2-4 เมตร ใบ : ใบมีขนาดเล็กเท่ากับใบทุคชา มีลักษณะกลางใบแหลมเชกออกข้างเป็น 2 แฉก ใบมีสีเขียวสด พื้นผิวใบเรียบหรือในเคียว เรียงตรงข้ามรูปไข่แกมวงรี รูปวงรีแกมไข่กลับหรือรูปวงรีแกมสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ดอก : ดอกออกเป็นช่อขาว ดอกมีสีเหลืองเข้ม ลักษณะปากดอกจะบานออกคล้ายกับกระบอกเขาคาว กลีบดอกสีเหลือง กลีบเลี้ยงสีแดงแกมเขียว ออกที่ปลายกิ่งดอกย่อยจำนวนมากน้อยถึงหลายดอกห้อยลง ผล : ผลสรุปกระสวยแกมไข่กลับ กทมวงรีเหมือนลูกพุทรา เมื่อสุกสีเหลือง ฉ่ำน้ำ เกิดตามป่าโปร่งทั่วไป

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง มีการขยายพันธุ์ด้วยการปักชำกิ่ง

ประโยชน์ : ใบ : ใช้ทานเป็นยาแก้บวม และเป็นยาล้างพยาธิ ใช้ดื่มเอาน้ำอม หรือ บ้วนปาก แก้ปวดฟัน และแก้เหงือกบวมหรือใช้ใบสดตำให้ละเอียด แล้วพอกลงบนศีรษะและกันผมร่วง ลูก : รสเปรี้ยวขมร้อน แก้โรคท้องมานแก้ปวดข้อปวดกล้ามเนื้อ แก้ไอ แก้วัณโรค ทาแผลน้ำกัดเท้า ราก : รสขมเย็น แก้วัณโรค แก้ร้อนในกระหายน้ำ ขับพิษฝิ่นภายใน ขับพยาธิ แก้กามโรค แก้กระษัย ใบ, ลูกสด : รสเปรี้ยวขม คั้นเอาน้ำหยอดแก้ปวดหู

วงศ์ : LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEAE



ชาก

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ชาก (ราชบุรี), ชาค, พันชาก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), คราก (ชุมพร),
เตริช (เขมร, สุรินทร์)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Erythrophleum teysmannii* Craib

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ที่มีลำต้นขนาดใหญ่ ผิวเปลือกลำต้นมีสีน้ำตาล เนื้อไม้ในมี
สีขาวและแกนกลางไม้เป็นไม้เนื้อแข็งสีน้ำตาล ใบ : ใบคกหนาที่บลักษณะของใบเหมือนกับใบมะค่า หรือ
ใบประดู่แบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ความกว้างของใบ 4-5 ซม. ความยาว 10-11 ซม. ดอก : ดอกเป็น
พุ่มหรือเป็นช่อใหญ่ ออกปลายช่อ ตรงปลายช่อ มีลักษณะเป็นสีเหลือง ผล : ผลแตกแบบฝักภาค
มีลักษณะเป็นฝัก ค่อนข้างกลม คล้ายกับฝักประดู่

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ที่มีความร้อน และแสงแดดได้ดี มีการขยายพันธุ์ด้วย
การใช้เมล็ด

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : ทำถ่าน ถ่านที่ได้สามารถนำมาปรุงเป็นยาแก้โรคเกี่ยวกับเด็กได้ดี แก้อาการ
ท้องขึ้น และแก้พิษไข้ เนื้อไม้เมื่อใช้เผาเป็นถ่านจะให้ไฟแรงได้ดีทีเดียว เรียกว่า ถ่านทำทอง เนื้อไม้
รักษาโรคโรคผิวหนัง กลาก : ใช้ทำบ้าน ใช้ทำกระดาน วัสดุตกแต่งบ้าน



แดง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

ไคว ,เพร(กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน),กร้อม(ชาวบ้าน-นครราชสีมา) คว้าย
(กะเหรี่ยงเชียงใหม่,กาญจนบุรี),จะตาบ จาตาน(ชาวแม่ฮ่องสอน), ตะกร้อม
(ชาวจันทบุรี),ปราน(สุรินทร์),ไพรน์(ศรีสะเกษ,เชียงใหม่) เพี้ย(กะเหรี่ยงตาก),
ตะกรอม(เขมรจันทบุรี)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Xylia xylocarpa (Roxb.) Taub. Var. *kerrii* (Craib&Hutch.) I.C. Nielsen

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูงถึง 25 เมตร เมื่อตัดเปลือกทั้งไว้จะ
ได้ชั้นสีแดง ขอดอ่อนมีขนสีเหลืองปกคลุม เปลือกเรียบ สีเทาอมแดง ใบ : เป็นช่อแบบขนนก 2 ชั้น แต่
ละห้อมีใบย่อย 4 - 5 คู่ ใบย่อยรูปไข่ หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ปลายใบแหลมมน ฐานใบมักจะมี
ใบแก่เกลี้ยงหรืออาจจะมียางประปราย ด้านท้องใบ ดอก : เป็นช่อเรียงแน่นบนช่อกลมเดี่ยว ๆ หรือแตก
กิ่งก้านเป็นกลุ่ม ๆ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางแต่ละช่อประมาณ 1.4 ซม. ก้านช่อดอกมีขนปกคลุมประปราย
ดอกย่อยมีขนาดเล็กมี 5 กลีบ สีเหลืองอ่อน เกสรผู้มี 10 อันแยกจากกันเป็นอิสระ ผล : เป็นฝักแบนรูป
ขอบขนาน เว้าและโค้งงอที่ส่วนปลาย ยาว 7 - 10 ซม. สีนํ้าตาลอมเทา แข็ง ผิวเรียบ ไม่มีก้าน เมื่อฝักแก่
จะแตกออกเป็น 2 ซีก ผนังของฝักที่แตกมักจะม้วนบิดงอเมื่อดิบแล้ว มีจำนวนหลายเมล็ด

การกระจายและนิเวศวิทยา : พบในป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรังทั่วไป ถ้าขึ้นบนพื้นที่ดินลึกหรือ

ดินค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เช่น ป่าเบญจพรรณหรือพื้นที่ราบใกล้น้ำ มักจะมีลำต้นตรง

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : แข็ง หนัก มีความทนทานสูง เลื่อยและตกแต่งได้ยาก เหมาะสำหรับการก่อสร้าง
ที่ต้องการความมั่นคงแข็งแรง เช่น เสาบ้าน คาน เสาสะพาน คันท่อ สมอเรือ ฯลฯ



ตะโก

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

โก (ตะวันออกเฉียงเหนือ) นมจั่ว (นม) พญาช้างดำ มะโก
(เหนือ) มะถ่านไฟผี (ชม) ตะโก (ทั่วไป) ดอกโก (เขมร)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Diospyros rhodocalyx Kurz

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 15 ม. ใบ : ใบเดี่ยว รูปไข่กลับถึงรูปรี กว้าง 2.5-7 ซม. ยาว 5-12 ซม. โคนใบสอบ ปลายใบโค้งมน ดอก : ดอกสีขาว แยกเพศ ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อ กลีบดอก 4 กลีบ ยาว 8-12 มม. เชื่อมติดกันเป็นรูปโองน้ำ ปลายแยกเป็นแฉกสั้น ๆ เกสรตัวผู้ 14-16 อัน ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว กลีบดอก 4 กลีบ ผล : สีส้มแดง ทรงกลม ผิวมัน ขนาด 1.5-3 ซม. มีกลีบรองดอกติดอยู่ที่ขั้วผล 4 กลีบ

การกระจายพันธุ์ : พบกระจายจากพม่าจนถึงภูมิภาคอินโดจีน ในประเทศไทยพบทั่วทุกภาคตามป่าเบญจพรรณแล้ง ป่าละเมาะและทุ่งนา

ประโยชน์ : เนื้อไม้ แข็งแรง ใช้ทำเครื่องเรือน ผลอ่อน ใช้ช้อนผ้า แห อวน ผลสุก รับประทานได้ มีรสหวานอมฝาด



ตะขบป่า

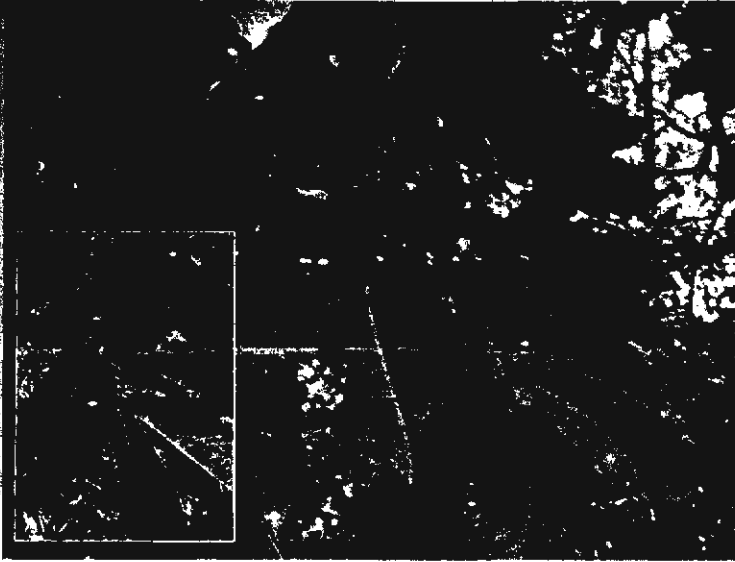
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ตะขบป่า (ภาคกลาง) มะแคว้นนกก, ตาลเสี้ยน, มะแคว้นป่า(เหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก หรือไม้พุ่มผลัดใบ ลำต้นตั้งตรงสูง 2-10 เมตร กิ่งก้านมีขน มักมีหนามแหลมแข็ง ลำต้นของต้นที่ยังเล็กอยู่มีหนามแหลมแข็งและแตกแขนง ใบ : ใบเดี่ยวเรียงสลับ มีหลายรูปร่างและขนาด ส่วนใหญ่รูปไข่กลับขอบข้างที่เป็นรูปวงรีกว้าง 1.5-5 ซม. ยาว 2-8 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบรูปลิ้นขอบใบหยักลึกมน ก้านใบสีเขียวหรือสีแดง ดอก : ดอกช่อกระจุก ออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยจำนวนมาก น้อยแยกเพศอยู่คนละต้นไม่มีกลีบดอก ผล : ผลรูปทรงกลมหรือรูปทรงรี เมื่อสุกสีแดงคล้ำมี 5-8 เมล็ด

การกระจายพันธุ์ : พบตามป่าเบญจพรรณ ป่าชายหาด

ประโยชน์ : ไม้ค้ำ : ฝักรวมเนื้อเหนียวหนา ฝักแฉ่งทั้งต้น หอยขมเป็นๆ 3-4 ตัว แฉ่งน้ำให้เด็กอาบ แก้ไอทุกไอ ไอค้ำค้ำ แฉ่งหรือราก : แฉ่งหรือราก 1 กำมือ ดมน้ำพอกทั่วผา คั้นวันละ 3-5 ครั้ง แก้โรคไตพิการ(โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะมีปัสสาวะขุ่นข้น เหลือง หรือ แฉ่ง มักมีอาการแน่นท้อง กินอาหารไม่ได้) แฉ่ง : ตำราไทยให้แก่น ดมน้ำค้ำ แก้ท้องร่วงบิดมูกเลือด ขับเหงื่อ ขับพยาธิไส้เดือน แก้ตานขโมย ดมหรือราก ทั้งต้นหรือราก แก้โรคผิวหนัง ประคอง ผล : รับประทานได้



ตะคร้อ

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กาซ้อ กาซ้อง ค้อ คอส้ม คู้ย เคะ เคะไจ้ก ไจ้ก จะอู่เต็ก ตะคร้อไข่ ตะค้อ ปั้นวัง
ปันโรง มะเคาะ มะจัก มะไจ้ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Schleichera olesa* (Lour.) Oken

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 15-25 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดทรงรูปไข่ทึบ
แตกกิ่งต่ำ ลำต้นสั้นมักบิดเป็นปุ่มปมฤดูพอง เปลือกสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นสะเก็ดทั่วทั้งใบ : ใบประกอบ
แบบขนนกปลายคู้ เรียงเวียนสลับมีใบย่อย 3-4 คู่ เรียงตรงข้ามกันหรือเกือบตรงข้าม ใบรูปขอบขนานแกมรูป
ไข่กลับ รูปใบหอกแกมรูปขนาน กว้าง 5-8 ซม. ยาว 9-27 ซม. ปลายใบมนมีติ่งแหลมโคนใบสอบแผ่นใบหนา
ใบอ่อนมีขนตามเส้นใบ ใบแก่เกลี้ยง ขอบใบเป็นคลื่น เส้นแขนงใบด้านละ 8-16 เส้น ก้านช่อใบยาว 5-10 ซม.
ดอก : สีขาวอมเขียว ออกเป็นช่อแยกแขนงตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ไม่มี
กลีบดอก ดอกสมบูรณ์เพศ ดอกบานเต็มที่กว้าง 5-8 มม. ผล : ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยวทรงไข่แกมขอบขนาน
กว้าง 0.5-1 ซม. ยาว 1-3 ซม. ปลายและโคนผลแหลมเปลือกเรียบและเกลี้ยง ผลสุกสีน้ำตาล เนื้อในสีเหลือง

การกระจายพันธุ์ : พบทั่วไปในป่าผลัดใบ

ประโยชน์ : ไม้ ไม้ทำเสาเรือน ค้ำเครื่องมือ เปลือก : แก้อท้องร่วง น้ำมันในเมล็ดแก้ผมรั่ว ผลสุกมีรสเปรี้ยว
ขมหวาน



คืบเต่าตัน

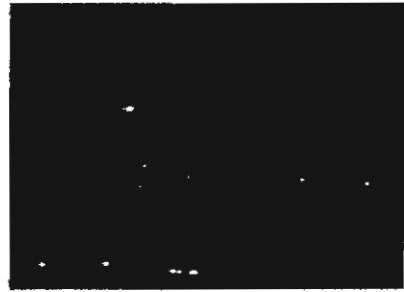
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มะไฟผี (เขียงราช), เอื่อนกวาง (เหนือ, ตะวันออกเฉียงเหนือ), มะโกป่า (แพร่), จันกวาง, เรือนกวาง, ลิ่นกวาง (ปราจีนบุรี) คืบเต่าตัน (ราชบุรี), มะโกนา, มะมั่ง (นครราชสีมา), แสคกวาง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), มาเมียง (เขมร สุรินทร์), เอื่อนกวาง (เหนือ, ตะวันออกเฉียงเหนือ), คืบเต่าใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros ehretioides* Wall. ex G. Don.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดกลางสูง 10 -15 เมตร ไม้ผลัดใบเรือนยอดเนพุ่มกลมทึบ กิ่งแตกเกือบตั้งฉากกับลำต้น ปลายกิ่งมักห้อยย้อยลง ลำต้นเปลาตรง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกออกเป็นสะเก็ดที่เหลื่อมผืนผ้าทั่วลำต้น ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือมนถึงรูปวงรี กว้าง 7 - 23 ซม. ยาว 10 - 28 ซม. ปลายใบมน โคนใบมนเป็นเส้นคดหรือหักเว้าเข้า แผ่นใบเกลี้ยงและหนา ผิวใบด้านบนสีเขียว ด้านล่างสีเทาอ่อนใบอ่อนอาจมีขนนุ่ม เส้นแขนงใบข้างละ 6 -12 เส้น ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ดอก : ดอกสีขาวอมเขียว ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยวหรือช่อสั้น ช่อละ 3-5 ดอก ตามกิ่งและซอกใบ กลีบเลี้ยงรูปถ้วยปากกว้าง ปลายแยก 5 แฉก โคนกลีบไม่ติดกัน ด้านนอกมีขน กลีบดอกในเชื่อมติดกันเป็นรูปเหือกน้ำด้านนอกมีขน ดอกเพศผู้มีลักษณะเดียวกันแต่ขนาดเล็กกว่า ดอกบานเต็มที่ กว้าง 1.5 - 2 ซม. ผล : ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม ขนาด 1.5 - 3 ซม. ผลสุกสีแดงเมื่อแก่เป็นสีดำ มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ ปลายกลีบหับกลีบ ขอบกลีบไม่เป็นคลื่นและพื้นกลีบไม่เรียบ เส้นกลีบไม่ปรากฏชัด ก้านผลยาว 1 ซม.

การกระจายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณแห้งทั่วไป

ประโยชน์ : ชาวบ้านบ้านนาใช้ เปลือกต้น ผสมสมุนไพรสำหรับที่ 26 คั้นน้ำดื่มรักษาโรคทางเดินปัสสาวะ
ใบและเปลือกต้น : ผสมสมุนไพรสำหรับที่ 27 บดผสมเป็นผง ละลายน้ำร้อนดื่ม รักษากระษัยในตับ ค้ำรายาไทย
 มักใช้ร่วมกับคืบเต่าน้อย เรียกว่าคืบเต่าทั้งสอง แก่นและราก : คั้นหรือฝนกิน แก้ไข้ แก้พิษทั้งปวง
ชาวบ้านใช้ เปลือกต้น : ผสมสมุนไพรสำหรับที่ 28 คั้นน้ำดื่ม แก้พิษสำแดง แก่น 2 กำมือ คั้นน้ำให้
 กรวยถึงกลอดคัมวันละ 3 -4 ครั้ง กลอดช่วงที่อยู่ที่ไฟ ช่วยบำรุงเลือด ราก : ผสมสมุนไพรสำหรับที่ 29
 คั้นน้ำดื่ม แก่นเจียนเป็นเลือดและถ่ายเป็นเลือด ผล : ใช้ย้อมผ้า ค้ำผสมน้ำใช้เปื้อนปลา



คานคำ

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ คานคำ (กลาง) , ถ่านไฟผี (เหนือ) , มะเกลือป่า (นครสวรรค์) , มะตูมคำ (สระบุรี) , ต่ำเกลือ (ชัยนาท)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros montana* Roxb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงกลาง สูงได้ถึง 15 เมตรพืคลำต้นแตกเป็นสะเก็ด ต้นอ่อนมีน้ำคาว ต้นแก่สีน้ำตาล ทรงพุ่มเป็นอิสระ กว้าง 5-10 เมตร ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับรูปวงรี รูปขอบขนาน รูปไข่หรือรูปไข่กลับ ปลายใบแหลม โคนใบรูปคี่งู ขอบใบเรียบ กว้าง 1-5 ซม. ยาว 1.5 - 2 ซม. ใบอ่อนสีเขียวอ่อน ใบแก่สีเขียวเข้ม ดอก : ดอกออกตามซอกใบ เป็นช่อ กลีบดอกสีขาวเชื่อมติดกันเป็นรูปคนโทแยกเพศอยู่กันคนละต้น ดอกตัวเมียออกที่ซอกใบ เป็นดอกเดี่ยว ลักษณะคล้ายดอกตัวผู้ แต่มีขนาดใหญ่กว่า ผล : ผลสดรูปกลมเป็น สีเหลืองแกมเขียว มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ที่จุด 4 กลีบ

การกระจายพันธุ์ : มักขึ้นทั่วไปตามป่าดงดิบแล้ง ป่าขึ้นบนเขาหินปูนและป่าผสมผลัดใบ

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : ฝนน้ำกิน วันละ 2-4 ครั้ง แก้ไอ พบสารกลุ่มควินอยด์ และสารสกัด

แอลกอฮอล์ จากเปลือกต้นด้านเนื้อออกได้ แก่น : ดมน้ำคั้น แก้ไอพิการ (โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะมีปัสสาวะ

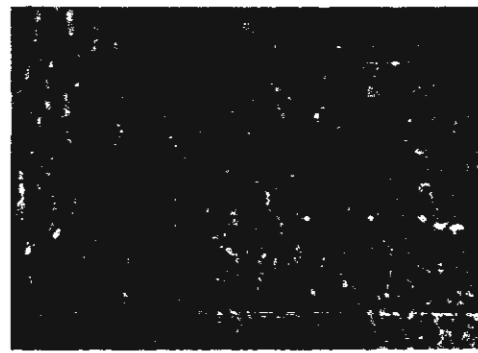
ขุ่นข้นเหลืองหรือแดง มักมีอาการแน่นท้องกินอาหารไม่ได้) แก้พยาธิ คานซาง (โรคพยาธิในเด็กมีอาการเบื่อ

อาหารอ่อนเพลีย หงุดหงิด ปวด คอใจง่าย ไม่ค่อยทานอาหาร ชูบซิคมอมแห้ง ท้องเดินอุจจาระผิดปกติ อาจมีกลิ่น

คาวค้ชอบกินของลาว) ไขมันกระดูกพิการ บำรุงร่างกาย สารสกัดปีโคเลียมอีเทอร์ ด้านเชื้อแบคทีเรียได้

หลายชนิด ใบ : พบสารสกัดปีโคเลียมอีเทอร์ จากใบด้านเชื้อแบคทีเรียได้หลายชนิด ราก : ขับพยาธิ

วงศ์ : SAPINDACEAE



ตานเลี่ยน

ชื่อท้องถิ่นอื่น ตานเลี่ยน (กรุงเทพฯ)

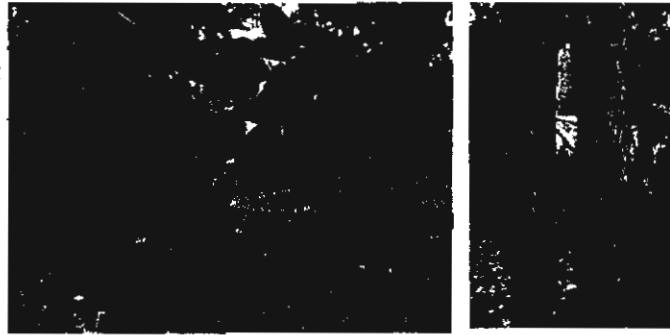
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Filicium decipiens* (Wight & Arn.) Thwaites & Hook.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดย่อม สูงประมาณ 7-12 เมตร ลำต้นตั้งตรงได้เอง เปลือกลำต้นหยาบขรุขระสีน้ำตาลเทา มีหนามแหลมยาวที่มีเนื้อไม้บริเวณกิ่งย่อย ทรงพุ่มเป็นทรงกลมกว้างประมาณ 5 เมตร ความยาวรอบลำต้นประมาณ 65-90 เซนติเมตร ใบ : ใบเป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงเวียน แกนกลางใบยาวประมาณ 4-10 เซนติเมตร โคนก้านใบไม่บวมมน้ำ ใบอ่อนสีเขียวเหลืองไม่มีขน ใบแก่สีเขียวเข้มมีลักษณะเป็นมันเงาใบประกอบคล้ายหอกกว้างประมาณ 2-6 เซนติเมตร ปลายใบโค้งมน โคนใบคล้ายรูปกลมรีเว้าแหลม ขอบใบเรียบ แผ่นใบด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่าด้านบนเล็กน้อย ก้านใบยาวประมาณ 2-5 มม. ดอก : ดอกออกเป็นกระจุกตามข้อ มีขนาดเล็กสีเขียวอ่อน ไม่มีกลิ่น ผล : ผลคล้ายรูปไข่ ขนาดเท่านิ้วหัวแม่มือ ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สีเหลือง ติดผลช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน

การกระจายพันธุ์ : เกิดตามป่าดงดิบแล้ง และป่าโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ประโยชน์ : ผล : ผลดิบสามารถรับประทานได้ หรือนำไปประกอบอาหารได้ เปลือกไม้ : ใช้เป็นยาสมุนไพร

เนื้อไม้ : ใช้เผาถ่าน



คิ้ว

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

คิ้วขน(นครราชสีมา), คิ้วแดง, คิ้วขาว, คิ้วเลือด(ภาคเหนือ), คิ้วเหลือง(ภาคกลาง),
คิ้วหิน (ลำปาง)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Cratoxylum formosum (Jack) Dyer

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นสูง 8 - 25 เมตร ผลัดใบ เปลือกต้นด้านนอกสีน้ำตาลอมดำ เปลือกใน
สีน้ำตาลอมเหลือง แตกออกเป็นสะเก็ด และมีน้ำยางสีเหลืองปนแดง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมโปร่งกิ่งอ่อนมีขน
ใบ : ใบเดี่ยวออกตรงข้ามเป็นคู่ๆ ใบรูปไข่รีๆ ขอบเรียบประมาณ 2 ซม. ยาว 3 - 10 ซม. โคนใบและปลายใบ
สอบเรียว เนื้อใบบางข้างหลังมีขนเล็กน้อย ท้องใบมีขนนุ่มๆ จำนวนมาก ใบอ่อนมีสีชมพูอ่อน ใบแก่จะมี
สีแดงอมน้ำตาล ก่อนร่วง ดอก : ดอกช่อสีชมพูอ่อนถึงแดง กลิ่นหอมอ่อน ดอกเป็นกระจุกตามกิ่งกลีบดอก
5 กลีบ ปลายกลีบมีครีบเป็นฝอยขาว เกสรตัวผู้มีจำนวนมากออกดอกกราว มกราคม - เมษายน ผล : รูปรีๆ
ปลายผลแหลมยาว 1.5 - 2 ซม. เป็นผลแห้งเวลาแก่จะแตก้า ออกเป็น 3 แฉกสีน้ำตาล เมล็ด ขนาดเล็กรูปไข่
มีปีกโค้งเรียวอัดแน่นภายในผล

การกระจายพันธุ์ : เอเชียเขตร้อน พบตามป่าเบญจพรรณแล้งทุกภาคของไทยที่สูงจากระดับน้ำทะเล
ตั้งแต่ 200 - 1,000 เมตร

ประโยชน์ : ราก : ใช้ขับปัสสาวะ เนื้อไม้ : ใช้ในการก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ ใช้ทำกระสวยทอผ้า หีบใส่ของ
ใบอ่อน : รับประทานได้ มีรสอมเปรี้ยว ดอกอ่อน : รับประทานได้ มีรสอมเปรี้ยว

วงศ์ : DIPTEROCARPACEAE



เค็ง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เคาะเจือ แะ จิก เจือ ชันคก เค็งขาว เน่าโน ประจิด ประเจ็ก พะเจ็ก ถ่าโน้ แลเน่ช
เหลไน้ อองเลียงง

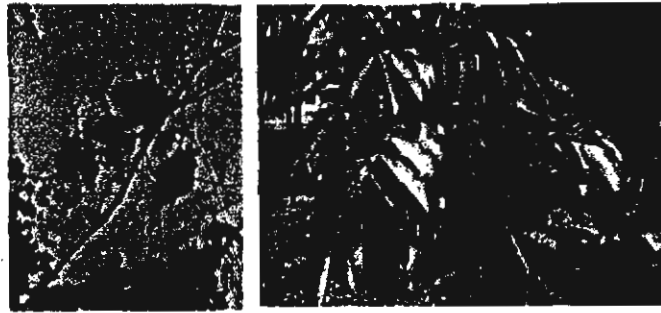
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Shorea obtusa* Wall. ex Blume

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 10-20 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกว้าง
ลำต้นเปลาตรงหรือคดงอบ้าง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นร่องและเป็นสะเก็ดหนาตามยาว ใบ : ใบเดี่ยว
เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ กว้าง 5-7 ซม. ยาว 10-16 ซม. ปลายใบมน โคนใบมนหรือตัด ใบอ่อน
มีขนประปราย เส้นแขนงใบข้างละ 12 - 15 เส้น ก้านใบยาว 1- 1.5 ซม. ดอก : สีเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อ
แบบช่อแยกแขนงตามซอกใบปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเกยซ้อนกันเป็น
รูปกังหันหรือบิดเป็นเกลียวแหลม ดอกบานเต็มที่กว้าง 1- 1.5 ซม. ผลและเมล็ด : ผลแห้ง ทรงไข่หรือกลมรี
มีผล ถูกหุ้มด้วยกระพุ้ง โคนปีก ปีกใหญ่และยาว 3 ปีก ยาวถึง 6 ซม. มีสันตามยาวบนปีก 8 - 10 เส้น

การกระจายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ป่าขึ้นผลัดใบ พม่า กัมพูชา

ประโยชน์ : เนื้อไม้เนื้อแข็ง ทำเสา คาน สื่อ

วงศ์ : LEGUMINOSAE - PAPILIONOIDEAE



ประดู่ป่า

ชื่อท้องถิ่น

ประดู่เตน(ราชบุรี,สระบุรี), ชู่ป่า, ชู่(ภาคเหนือ) ประดู่ป่า, ประดู่(ภาคกลาง), ฉะนอง (เชียงใหม่), จีต็อก(แม่ฮ่องสอน)

ชื่อพฤกษศาสตร์

Pterocarpus macrocarpus Kurz

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลำต้น : ลำต้นมีความสูงประมาณ 25 เมตร หรืออาจสูงกว่านี้ก็ได้ จากการที่ได้ไปสำรวจในชุมชนป่าหนองโรง ส่วนใหญ่ลำต้นมีขนาดกลางไม่ใหญ่มากนัก ความยาวรอบต้นยาวประมาณ 65 เซนติเมตร ลำต้นจะอยู่เหนือดิน ตั้งตรงได้เอง สีของลำต้น ๆ อ่อนจะมี สีเหลือง คั้นแก่จะมีสีเหลืองส้ม มีน้ำยางข้นสีแดง ประดู่เป็นไม้เนื้อแข็ง แก่นสีแดงมีลายเส้น สีเข้มสลับสน เนื้อแกร่งเหนียวกว่าประดู่ลาย กลิ่นหอมฉุนร้อนเปลือกคั้นเป็นสีน้ำตาลไหม้ และเป็นพรรณไม้หายาก ใบ : ใบประกอบเหมือนใบขึ้นเหล็กแต่ใบย่อยทรงกลมกว่าสีอ่อนกว่า เป็นไม้ที่ออกใบรวมกันเป็นข้อ ๆ หนึ่งจะมี ใบย่อย ประมาณ 7-11 ใบ ลักษณะของใบเป็นรูปมนรี ปลายใบแหลม โคนใบมน และริมขอบใบเรียบ ไม่มีหยัก ใบมีขนาดยาวประมาณ 1.5-2 นิ้ว ใบมีสีเขียว เป็นใบเดี่ยว ขนาดแผ่นใบกว้างประมาณ 5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 10 เซนติเมตร เป็นใบเรียบเรียงสลับกัน ดอก : จะออกเป็นช่อ อยู่บริเวณปลายกิ่ง หรือโคนก้าน ใบช่อดอกมีขนาดใหญ่ดอกมีสีเหลืองแต่ขนาดดอกจะเล็ก ช่อจะแยกแขนง กลีบเลี้ยงติดกัน มีจำนวน 5 กลีบ มี สีเขียว รูปร่างของดอกคล้ายรูปประจักษ์ ดอกจะออกบริเวณตามลำต้นหรือกิ่ง และมีกลิ่นฉุน ผลมีสีเขียว ผล : ผลเป็นปีกแบนๆ มีขนาดใหญ่กว่าประดู่บ้าน และมีขนปกคลุมทั่วไป แหล่งที่พบ ขึ้นอยู่ในป่าเบญจพรรณชื้นและ ป่าดงแล้งทั่วไป ผลแก่เดือนพฤษภาคม-เดือนมิถุนายน

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ต้องการน้ำในปริมาณปานกลาง จึงมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

ประโยชน์ : ใช้แก่นเนื้อไม้มาคั้นเอาน้ำกินเป็นยาแก้เสมหะ แก้ไข้ แก้โรคอุจจาระ แก้เลือดกำเดาไหล

แก้บำรุงโลหิต แก้โรคโลหิตจาง บำรุงกำลัง แก้พิษ เมาเมา แก้คันคัน แก้เลือดลมชาน ขับปัสสาวะพิการ

แก่นมีรสขมฝาดร้อน



ปฐ

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มะดาปู้ (เชียงใหม่), มะเกลือกา (ปราจีนบุรี), ปฐ (ภาคเหนือ-ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ปฐ, พฐ (ภาคกลาง)

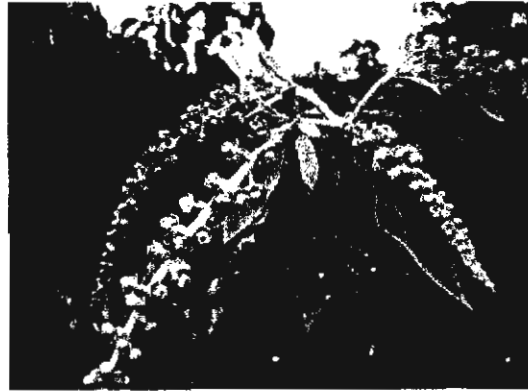
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alangium salviifolium* (L.f.) Wangerin.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้พุ่มขนาดกลาง ลักษณะลำต้น และกิ่งก้านเกลี้ยง หรืออาจมีขนเล็กน้อย บริเวณที่เป็นกิ่งอ่อนสูง 15 ม. ใบ : ใบเดี่ยวมีลักษณะเป็นรูปไข่หรือรูปไข่กลับโคนใบแคบแหลม ส่วนปลายใบแหลม หรือมีติ่งแหลมออกมา ริมขอบใบเรียบไม่มีหยัก ใต้ท้องใบจะมีเส้นใบประมาณ 3-6 คู่ เห็นได้ชัดเจน ขนาดของใบกว้างประมาณ 1-3 นิ้ว ยาวประมาณ 1.7-6 นิ้ว ก้านใบยาวประมาณ 0.5-6 นิ้ว ดอก : ดอกออกรวมกันเป็นกระจุก เป็นสีขาวนวลหรือสีเหลืองอ่อน ลักษณะของดอก มีกลีบรองกลีบดอก และกลีบดอกประมาณ 5-7 กลีบ กลีบรองกลีบดอก ส่วนโคนกลีบจะเชื่อมติดกัน เป็นท่อรูกรวย ส่วนปลายจะแยกออกเป็นแฉก ขนาดยาวประมาณ 0.2-0.5 ซม. ดอกมีขนขึ้นประปราย ผล : ผลมีลักษณะเป็นรูปรี มีขนาดยาวประมาณ 1.5 ซม. กว้างประมาณ 0.9 ซม. มีสีดำ ปลายผลมีกลีบรองกลีบดอกอยู่ และกลางผลจะมีสันแข็งตลอดความยาวของผล

การกระจายพันธุ์ : ปฐ เป็นพรรณไม้ที่มักพบตามบริเวณป่าโปร่ง ของประเทศที่มีอากาศร้อน

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : จะมีรสฝาดนำมาต้ม เอาน้ำกินใช้เป็นยาแก้จุกเสียด ท้องร่วง บำรุงธาตุไฟ แก้หอบหืด และแก้ไอ เป็นต้น เปลือกราก : นำเปลือกรากสดมาตำให้ละเอียด ใช้เป็นยาพอก หรือคั้นเอาน้ำล้างแผล แก้อาการคันผิวหนัง เมื่อใช้ดื่มแทนเป็นยาแก้พิษ ยาทำให้อาเจียน ขาระบาย และเป็นยาช่วยขับพยาธิ บำบัดอาการเป็นไข้ และขับเหงื่อได้ เป็นต้น

วงศ์ : EUPHORBIACEAE



เป๊ฉ้าเลือด

ชื่อท้องถิ่น เป๊ฉ้าเลือด (ลำปาง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton robustus* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป๊ฉ้าเลือด เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ ใบ : ใบเดี่ยว รูปไข่แกมขอบรูปขนาน กว้าง 3.5-6 ซม. ยาว 8-18 ซม. ขอบใบเรียบหรือเป็นพู่คั้นๆ ใบอ่อนมีขนสีน้ำตาล-เหลือง รูปดาวหนาแน่น ใบแก่เกลี้ยงหรือมีขนประปรายใกล้ฐานใบ และเส้นกลางใบด้านล่าง ดอก : ขนาดเล็กกว่าเป๊ฉ้าหลวง มักจะมีหลายกลุ่ม กลีบดอกมีขนสีขาวรูปดาวหนาแน่นด้านนอก ผล : ขนาด 0.8-0.9 ซม.

การกระจายพันธุ์ : พบทั่วไป ในที่กึ่งโล่งแจ้งและป่าชั้นสอง

วงศ์ : EUPHORBIACEAE



เป๊ฉ้าใหญ่

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เป๊ฉ้าใหญ่ (ภาคตะวันออกเฉียงใต้, ภาคกลาง), เป๊ฉ้าหลวง, เป๊ฉ้าเลือด (ภาคเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton roxburghii* N.P.Balakr.

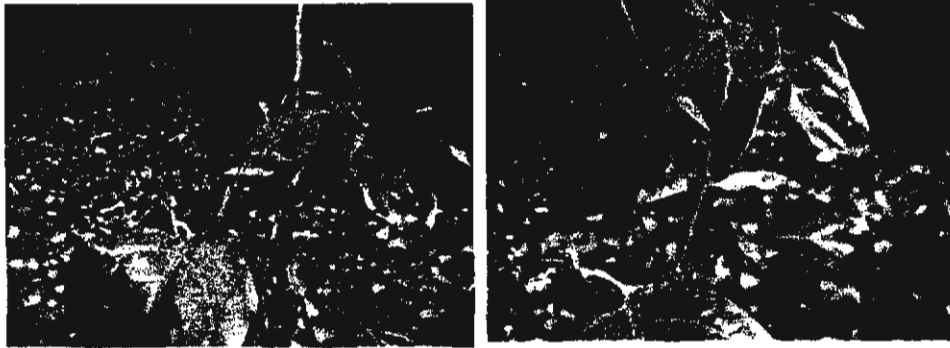
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป๊ฉ้าใหญ่เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ผลัดใบ สูงประมาณ 5-8 เมตร เปลือกสีน้ำตาลเทา ใบ : ใบเดี่ยว รูปไข่แกมขอบรูปขนาน กว้าง 5-10 ซม. ยาว 9-30 ซม. ขอบใบมีซี่หยาบ ใบอ่อนสีน้ำตาลออกชมพู ใบแก่สีเขียวเข้ม ดอก : ดอกเป็นช่อออกที่ปลายกิ่ง แยกเพศ อาจอยู่ในต้นเดียวกันหรือต่างต้น กลีบดอกสีเหลืองแกมเขียว เกสรเพศผู้ 10-12 อัน อับเรณูสีเหลือง ผล : ผลแห้ง รูปทรงกลมหรือรีมี 3 พู

การกระจายพันธุ์ : พบทั่วไป ทั่วภาคเหนือ ในที่โล่งแจ้ง และป่าชั้นสอง และในที่กึ่งโล่งแจ้ง

ประโยชน์ : ใบ : มีสรรพคุณบำรุงธาตุ ดอกขับพยาธิ ผลใช้คองสุราคั้นหลังคลอด เปลือกต้นและกระพี้มี

สรรพคุณช่วยเจริญอาหารเป็นยาขับพยาธิ ราก : มีสรรพคุณช่วยขับเสมหะแก้โรคผิวหนังคัน

น้ำมันเหลืองได้ ผสมกับส้มลม ดับเถาแมว ดับเต่า ดันกำแพงเจ็ดชั้น ดันกระเจียนคั้นน้ำคั้น แก้ปวดเมื่อย



ผักหวานป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ผักหวานป่า มะยมป่า ผักหวาน ผักหวานบ้าน ผักหวานใต้ใบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Melientha suavis* Pierre

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ผักหวานป่าเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผักหวานมีลำต้นสูงประมาณ 10-50 เมตร มีทรงพุ่มสวยงาม แตกกิ่งก้านสาขาดี เปลือกลำต้นแตกลายขาวผิวขรุขระ ใบ : ใบของผักหวานป่าเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับกัน ใบอ่อนรูปรีแกมรูปไข่ ปลายใบแหลมถึงเรียวมนเกือบใบแก่อ่อนที่รูปร่างรีกว้างถึงรูปไข่หรือรูปไข่กลับ ใบสีเขียวเข้ม เนื้อใบกรอบ ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ขนาดของใบประมาณ 2.5-5 ซม. X 6-12 ซม. ก้านใบสั้น ช่อดอกแตกกิ่งก้านคล้ายช่อดอกมะม่วงหรือ ลำไย และเกิดตามกิ่งแก่ ดอก : ดอกมีขนาดเล็กเป็นช่อหรือช่ออัดกันแน่นเป็นกระจุก ขณะที่กำลังอ่อนอยู่ดอกสามารถออกได้โดยทั่วไปของกิ่งและลำต้น มีก้านดอกจัดเรียงแบบ Panicle ช่อดอกมีความยาวประมาณ 5-8 ซม. มีดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย ผล : ผลเป็นผลเดี่ยวติดกันเป็นพวงเหมือนช่อผลของมะไฟหรือถั่วลิสงแต่ผลมีขนาดประมาณ 1.5 x 2.5 ซม. ผลอ่อนสีเขียวมีนวลเคลือบและเปลี่ยนเป็นสีเหลืองถึงเหลืองอมส้ม เมื่อผลสุกแต่ผลมีเมล็ดเดี่ยว

การกระจายพันธุ์ : กระจายพันธุ์ด้วยเมล็ดที่แก่ทุกแล้ว จะขึ้นตามป่าเต็งรัง ป่าผสมผลัดใบและป่าดงดิบแห้งทั่วไป

ประโยชน์ : ใบและผล : ของผักหวานนำมาทำอาหารได้ เช่น แกง ผัด หรือต้มจืดน้ำพริก ส่วนราก ช่วยระงับพิษ แก้พิษร้อน กระตุ้นกระเพาะ

วงศ์ :

LEGUMINOSAE – MIMOSOIDEAE



พฤษภ

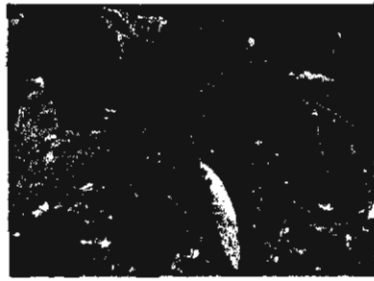
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ : ก้ามปู, พุงรูง, พฤษภ (ภาคกลาง), ตะครี (กาญจนบุรี), กะซึก (ภาคกลาง, พิจิตร),
กานแซ, ถั่วไฟ, แกะริ (สุราษฎร์ธานี), ถั่วสูง (ชัยภูมิ), กรีก (กระบี่), ตะโก (ภาคกลาง),
จันท (ภาคเหนือ), ก้อนนา (เลย)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Albizia lebbek* (L.) Benth.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้นพฤษภเป็นต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 20 – 30 เมตร เปลือกนอกขรุขระ สีเทาแก่
แตกเป็นร่องยาว เปลือกในสีแดงเล็กน้อย กระพี้สีขาว แยกจากแก่น กิ่งอ่อนเกลี้ยงหรือมีขนละเอียดประปราย
ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก แกนข้อใบยาว บนแกนข้อมีข้อแขนงด้านข้าง ใบรูปรี ปลายใบมน โคนใบกลม
หรือเบี้ยว หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนละเอียด ดอก : สีขาวเป็นช่อกลมตามง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง กลิ่นหอม ออกดอก
ช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ผล : เป็นฝักรูปบรรทัดแบนและบาง สีเทาอมเหลือง หรือสีฟางข้าว ผิวเกลี้ยงเป็นมัน
เมล็ดรูปไข่ ขยายพันธุ์ โดยการเพาะเมล็ด สภาพที่เหมาะสม สภาพดินที่เสื่อมโทรม เป็นไม้โตเร็ว ถิ่นกำเนิด
ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางของไทย

ประโยชน์ : ไม้ใช้ในการก่อสร้างใบเป็นยาเย็นช่วยขับพิษ เมล็ดใช้รักษาโรคกลากเกลื้อน

ชื่อวงศ์ : DIPTEROCARPACEAE



พะยอม

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ พะยอม, สุกรม (กลาง), กะยอม (เชียงใหม่), ระยอม (หนองคาย-พนม), ระยอมดง, พะยอมดง (เหนือ), แคน (เลย), พะยอมทอง (สุราษฎร์ธานี, ปราจีนบุรี), ยางหยวก (น่าน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Shorea roxburghii* G. Don

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นมีความสูงประมาณ 60 ฟุต และมีเนื้อไม้แข็ง เป็นสีเหลืองอ่อนแกมเขียว ใบ : ลักษณะใบเป็นรูปมนรี ปลายใบแหลมโคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ด้านหลังใบจะเป็นเส้นแขนง ใบนูน มองเห็นได้ชัดมาก เป็นใบเดี่ยว กว้าง 4-6 ซม. ยาว 8-12 ซม. ดอก : ออกดอกเป็นช่อใหญ่ ดอกคกมาก จะออกตรงส่วนยอดของต้น เป็นสีเหลืองอ่อนและมีกลิ่นหอมคลอบไปทั่วบริเวณ จะผลิดอกในเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ ผล : เป็นผลแห้ง รูปกระสวย มีปีกยาว 3 ปีก ปีกสั้น 2 ปีก

การกระจายพันธุ์ : เป็นไม้พื้นบ้านของชาวเอเชียมีพบตามป่าผลัดใบผสม และป่าดิบ

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : รสฝาด ดมคั้นแก้ท้องร่วง แก้ไข้สั๊กเสบ ฝนทาสมานบาดแผล ใต้น้ำตาลสดกันบูด นอกจากนี้ เปลือกยังมีสารประกอบแทนนินมาก เนื้อไม้ : สามารถใช้ทำหมอนรองรถไฟ เสาบ้าน เรือ ฯลฯ

ดอก : รสหอมทุ้ม ปung เป็นยาแก้ลม บำรุงหัวใจ ฤดใช้ ดอกอ่อนใช้กินได้โดยเอาเมล็ดกับไข่ หรือ

ชุบไข่ทอด

วงศ์ : CELASTRACEAE



ทும்ไก่

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ทும்ไก่ ตะกุ่มนก (ราชบุรี), ตากี้ (พิษณุโลก, นครราชสีมา), น้ำนอง มะค่อมไก่ (ภาคเหนือ), หกมก (ภาคใต้), กำแพงเจ็ดชั้น (ระยอง, ตรัง, ประจวบคีรีขันธ์)

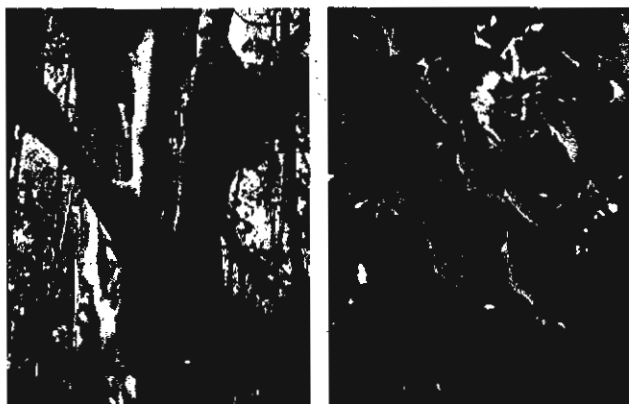
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ท่อมหรือเลื้อย สูง 2-6 ม. เนื้อไม้สีน้ำตาลเข้ม มีเส้นวงสีดำซ้อนกัน 7-9 ชั้น เปลือกลำต้นเรียบสีน้ำตาล ใบ : เดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ กว้าง 2-7 ซม. ยาว 4-12 ซม. ปลายแหลมหรือมน โคนสอบ ขอบหยักหยาบๆ เส้นแขนงใบข้างละ 4-6 เส้น ก้านใบยาว 0.6-1.5 ซม. ดอก : ออกเป็นดอกเดี่ยว ที่ง่ามใบ ก้านดอกยาว 5-8 มม. โคนก้านดอกมีใบประดับเล็กๆ 2-3 ใบ ดอกเล็ก สีเขียวอมเหลืองหรือเหลือง กลีบเลี้ยงเล็กมาก โคนติดกันคล้ายจาน ขอบหยัก 5 หยัก กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่ป้อม กว้าง 2-4 มม. ยาว 3-4 มม. ฐานดอกเล็กเป็นวง รังไข่เล็กมาก รูปสามเหลี่ยม เกสรเพศผู้เล็กมาก มี 3 อัน ผล : ผลค่อนข้างกลมหรือรี เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 ซม. ผลสุกสีแดงหรือแดงอมส้ม มี 1 เมล็ด เมล็ดค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1 ซม. มีรสหวาน

การกระจายพันธุ์ : จีน อินเดีย พม่า ศรีลังกา ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย พบตามป่าเบญจพรรณและป่าดิบชื้นริมแหล่งน้ำหรือที่โล่ง บนพื้นที่ระดับต่ำไปจนถึงสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600 ม.

ประโยชน์ : ผล : ใช้รับประทาน เถา, ราก : ดมหรือคองสุราดื่ม ฟอกโลหิต ขับโลหิตระดู บำบัดอาการปวดประจำเดือนหรืออาการประจำเดือนผิดปกติ เนื้อไม้ : ใช้ทำพวงกุญแจ

วงศ์ : MORACEAE



โพธิ์นก

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ปู(เขมร), ตะหลี่ (ภาคเหนือ), พุโพธิ์ศรีมหาโพธิ์(ภาคกลาง), ย่อง(แม่ฮ่องสอน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus religiosa* L.

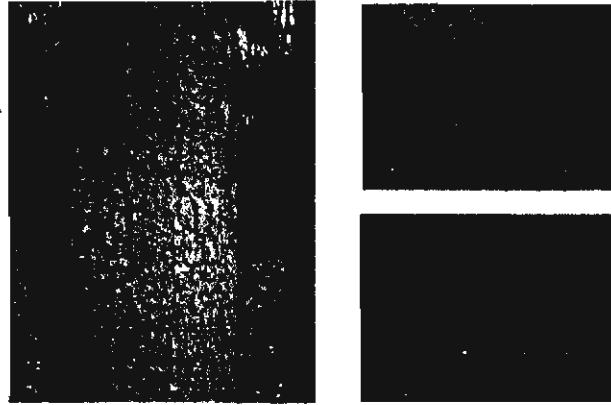
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขาออกเป็นพุ่มตรงส่วนยอดของลำต้น ลำต้นจะมีความสูงถึง 100 ฟุต จัดเป็นพรรณไม้ที่มีรูปทรงของลำต้นสวยงามชนิดหนึ่ง ใบ : ลักษณะของใบเป็นรูปหัวใจ เป็นสีเขียวทึบๆ ตรงปลายใบจะแหลมและมีคี่งยาว ส่วนโคนใบจะมนเว้าเข้าหาก้านใบ โพธิ์มีก้านใบที่เล็กยาว และอ่อนเวลาที่ลมพัดจะเห็นใบโพธิ์ปลิวพลิ้วตามต้นใหญ่น่าดูมาก ปลีที่หุ้มส่วนยอดอ่อนเป็นสีครีมหรือสีงาช้างอมชมพู ผล : จะมีลักษณะกลมเล็กๆ ทุกเป็นสีม่วงกึ่งดำ

การกระจายพันธุ์ : โดยการเพาะเมล็ด แต่ส่วนมากจะเติบโตเพราะพวกสัตว์พาไป เช่นนกมากินเมล็ด และ

ไปถ่ายทิ้งไว้ก็จะเกิดเป็นต้น ถ้าจะเลี้ยงไว้เป็นไม้กระถางก็ได้ ปลูกลงตามขบไม้ หรือปลูกลงกระถาง

ประโยชน์ : ใบอ่อน : ใช้กินเป็นอาหารได้ และใช้เลี้ยงหนอนไหม นอกจากนี้ใบ ยังพบว่ามียาพิษของโปรตีนและธาตุหินปูนสูง ผล : ใช้กินเป็นอาหารได้ มีฤทธิ์เป็นยาระบายอ่อนๆ เมล็ด : ใช้เป็นยาขับข้อมแขนส่วนที่สึกหรอในร่างกาย และระบาย

วงศ์ : BURSERACEAE



มะกอกเกลื่อน

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มะก้อม (ภาคเหนือ) มะก้อม (พินธุโลก, จันทบุรี) มักเหลียม (จันทบุรี)
โมกเหลียม (ปราจีนบุรี) กอกกัน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) มะกอกเกลื่อน
(ราชบุรี) มะกอกเลือด (ภาคใต้) ชาตัก (เขมร)

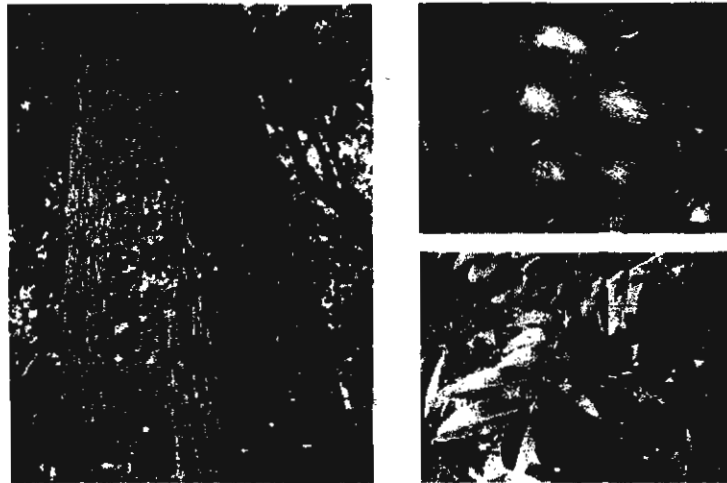
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Canarium subulatum* Guill.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ผลัดใบ สูงถึง 20 เมตร ลำต้นตั้งตรง เรือนยอดกลม เปลือกคันสีน้ำตาลเทา ถึงเทาแก่เปลือกชั้นในสีน้ำตาลอ่อนมีขีดเส้นสีขาวๆและให้น้ำขางใส ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นสีออกดำ ใบ : ใบยาว 20-45 ซม. ใบย่อย 2-5 คู่ ขนาด 6-14(21) x 3-6(12) ซม. ฐานใบเบี้ยวขอบใบเป็นซี่หยาบละเอียด กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลอมส้มหนาแน่น ใบแก่เกลี้ยงหรือมีขนห่างๆโดยเฉพาะด้านล่าง ก้านของใบย่อยด้านข้างยาว 1-2 ซม. ของใบย่อยบนสุด ยาว 2.5-5 ซม. ก้านใบร่วมมีหูใบแคบ 1 คู่ ขนาด 10-25 มม. ใบแก่สีแดงเข้ม ดอก : 0.7-1.1 ซม. สีครีมเป็นกลุ่มเล็กๆ ในซอกใบ ช่อยาว 7-25 ซม. กลีบเลี้ยงยาว 2.5-3.5 มม. แยกเป็น 3 พู มีขนทั้ง 2 ด้าน กลีบดอก 3 กลีบ ยาวเป็น 2-3 เท่าของกลีบเลี้ยงติดกันที่ฐานเกสรตัวผู้ 6 อันเชื่อมกันที่ฐานเป็นท่อสั้นๆ ผล : ขนาด 2.8-3.5 ซม. ช่อยาว 2.5-8 ซม. สีเขียวเหลือง รูปไข่ ปลายแหลม หน้าตัดตามขวางเป็นรูปสามเหลี่ยม มียางสีส้มอ่อน ชั้นหุ้มเมล็ดแข็งมาก

การกระจายพันธุ์ : พบตามบริเวณป่าไม้ผลัดใบ ป่าเบญจพรรณ และตามบริเวณทุ่งหญ้าทั่วไป

ประโยชน์ : ผล : ใช้ผลสดหรือผลแห้ง นำมาคั้นเอาน้ำกิน หรือใช้ผลแห้งตำให้ละเอียดใช้ชงกินกับน้ำ เป็นยาแก้ไอ ขับเสมหะเป็นต้น ยาง : ใช้ยางสด นำมาทาใช้ภายนอกแก้คัน และเป็นเครื่องหอมเป็นต้น

วงศ์ : ANACARDIACEAE



มะกอกป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กราไ้ซ (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี), กอกกุก, กุก (เขียงราช), กอกเขา (นครศรีธรรมราช), กอกหมอง, (ชาน ภาคเหนือ), ไทแซ (กะเหรี่ยง เขียงใหม่), กอก(ไค้)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Spondias bipinnata* Airy Shaw & Forman

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : มะกอกป่าเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบ สูง 5-15 ม. ลำต้นเปลาตรงโคนเป็นพูพอนต่ำๆ เรือนยอด เป็นพุ่มกลมโปร่ง กิ่งอ่อนเกลี้ยงและมีรอยแผลใบปรากฏอยู่ เปลือกต้น เปลือกนอก สีเทาหนามืดอม ระบายอากาศมาก เปลือกใน มีทางสีชมพูสลับขาว เรียบ ใบ : ประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับก้านใบยาว 5-8 ซม. มีใบย่อย 4-6 คู่ แผ่นใบย่อยรูปขอบขนานหรือรูปรี กว้าง 1.5-10.5 ซม. ยาว 4-26 ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนกลมหรือมนเบี้ยวขอบเรียบหรือเป็นคลื่น เส้นแขนงใบย่อย 10-24 คู่ ปลายเส้นจรดกัน เป็นเส้นขนานขอบใบ ก้านใบย่อยยาว 0.2-0.7 ซม. ใบอ่อนสีน้ำตาลอมแดงเรื่อๆ ใบแก่สีเขียวเข้ม ก่อนร่วง สีเหลืองสด ดอก : เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ออกเป็นช่อตามง่ามใบหรือเหนือรอยแผลใบตอนปลายกิ่งตาม ก้านดอกและก้านช่อดอกเกลี้ยงกลีบรองกลีบดอกและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบดอกสีขาว ขนาดเล็ก ผล : ผลรูปรี หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 2.5-3.5 ซม. ยาว 3.5-4.5 ซม. สีเหลืองอมเขียวฉ่ำน้ำ เมล็ดมี 1 เมล็ด มีรอยแผลเป็น 5 รอยมีเมล็ดเดี่ยวผิวเป็นเส้นขรุขระ

การกระจายพันธุ์ : มะกอกป่ามีการกระจายพันธุ์ทั่วไปในป่าเบญจพรรณและป่าดิบชื้น ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 50-500 เมตร

ประโยชน์ : ไม้ไม่แปรรูป : ใช้ทำหีบไม้ของไม้ขีดไฟ ไม้จิ้มฟัน ฯลฯ ราก : รดฝาดเย็น ทำให้ชุ่มคอ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ผล : มีรสเปรี้ยวอมฝาด ใช้ปรุงรสอาหาร และเป็นอาหารของสัตว์ป่านานาชนิด เช่น เก้ง กวาง หมูป่า ฯลฯ เปลือก : ใช้ทำยาขับพยาธิ รสขื่นและขม : ใช้รับประทานเป็นผักสดกับส้มตำ ถวาย น้ำคั้น และอาหารประเภทข้าวที่มีรสจัด ใบรดฝาดเปรี้ยวแก้ปวดใบหู บำบัด โรคธาตุพิการ แก้โรคบิด



มะเกลือ

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มะเกลือ, มะเกีย (เหนือ), มักเกลือ (ตราด), เกลือ (ใต้), มีเภา (เงี้ยว)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros mollis* Griff.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ เรือนต้นพุ่มใหญ่ กิ่งอ่อนมีขนนุ่ม ๆ เปลือกต้นดำแตกสะเก็ด แก่นสีน้ำตาลเนื้อละเอียดมันสวลงาม ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับรูปไข่ยาวปลายทู่ยาว 4-8 ซม. สีเขียวเข้ม เหนือเป็นสีดำนเงิน ดอก : เพศผู้เล็ก ๆ ออกตามง่ามใบ ดอกตัวเมียดอกเดี่ยวก้านยาว ผลกลมเกลี้ยงขนาดราว 1 นิ้ว มีฐานรองดอก 4 ใบติดอยู่ที่ขั้วแข็ง ๆ ผล : คีบตมมีสีเขียวอมเหลือง ทุกสีเหลืองอมดำ เหนือสีดำนเมล็ดมีเนื้อฉ่ำน้ำหุ้ม รสหวานเย็น

นิเวศวิทยาและการกระจายพันธุ์ : เกิดตามป่าเบญจพรรณป่าโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ประโยชน์ : ผล : รสขื่นฝืดเนื้อฝาด ขับพยาธิในลำไส้ ถ่ายคานซาง ถ่ายกระษัย เอาลูกสดใหม่ไม่ซ้ำ คั้นเอาน้ำ ผสมกับน้ำกระเทียมพราวดคั้นดื่มทันที ห้ามเก็บไว้จะเกิดพิษ ขับพยาธิไส้เดือน พยาธิปากขอ พยาธิตัวตืด พยาธิเส้นด้าย จำนวนลูก เอาเท่าอายุแต่ไม่เกิน 25 ลูก เอาเกลือฝรั่ง 10 กรัม ละลายน้ำสุก 1 แก้ว ดื่มตามหลัง 30 นาที

เมล็ด : รสเมามัน ขับพยาธิในท้อง

เปลือกต้น : รสฝาดเมา เป็นยาขับปัสสาวะ แก้กษัย ขับพยาธิ แก้พิษคานซาง

ทั้งต้น : รสฝาดเมา ขับพยาธิ แก้กานซาง แก้กษัย

แก่น : รสฝาดเค็มขมเมา ขับพยาธิ แก้กานซาง

ราก : รสเมาเบื่อ ผสมกับน้ำขาวข้าวกิน แก้อาเจียน แก้เป็นลมหน้ามืด แก้กษัย แก้วิเศษคางคาว

แก้พิษคานซาง ขับพยาธิ

วงศ์ : COMBRETACEAE



มะเกลือเลือด

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ตะแบกเลือด (ตะวันตกเฉียงใต้), มะเกลือเลือด (ภาคกลาง), เปือ (อุบลราชธานี)
เปือยโปง, เปือยปี, เปือยสะเอา, โคะกาง (กระเหรี่ยง, เชียงใหม่)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia mucronata* Craib & Hutch.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น สูงถึง 15 เมตร เปลือกลำต้นผิวเรียบถึงมีร่องเล็กน้อยตามยาวลำต้น ยอดอ่อนมีขนปกคลุมเล็กน้อย ต้นแก่สีเทา-ดำ ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบสลับเล็กน้อยคล้ายตรงข้ามกัน ก้านใบยาว 1-2.5 ซม. ปลายก้านใบติดกับฐาน ใบมีต่อมด้านข้างซ้ายขวาแต่ละ 1 ต่อม เส้นผ่าศูนย์กลางต่อม 1.5-2.5 มม. ใบรูปไข่หรือรูปรี กว้าง 5-12 ซม. ยาว 6-18 ซม. โคนใบมน ปลายแหลมหรือเว้าเข้าเล็กน้อย ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนสาบมือเล็กน้อยก้านใบและกิ่งอ่อนมีขนนุ่มปกคลุม ดอก : ดอกช่อ spike เกิดที่ซอกใบหรือปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 7-15 ซม. ก้านดอกยาว 10-20 ซม. ฐาน ร่องดอกมีขนเล็กๆ ปกคลุม ก้านดอกย่อยยาว 1-2.5 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียว ติดกันเป็นรูปถ้วย เส้นผ่าศูนย์กลาง 5-6 มม ปลายแยกเป็น 5 พู กลีบยาว 1-1.5 มม. กลีบเลี้ยงไม่ร่วงติดไปพร้อมกับผล กลีบดอกไม่มี เกสรเพศผู้ 10 อัน แยกกัน ก้านชูอับเรณูสีขาวยาว 4-5 มม. อับเรณูสีเหลือง เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่ inferior ovary สีเขียวแกมน้ำตาล มีขนเล็กสีขาวปกคลุม ก้านเกสร 1 อัน สีขาวยาว 2-3 มม. ยอดเกสรเป็นตุ่ม สีเขียวอ่อน ผลและเมล็ด : ผลแห้งแบบ samaroid ก้านผลสั้นๆ 1-2 มม. ผลรูปกระสวย มี 4 พูตามยาว มีปีก 2 ปีกที่ ขอบพุด้านตรงข้ามกัน หรือเป็นปีกระนาบเดียวกัน ปีกมีรอยคอดเว้าเข้าตอนปลายผลแบ่งปีกเป็น 2 ซีก ความกว้าง ของผลรวมทั้งปีก 2.5-3.5 ซม. ยาว 2-3 ซม. ผลสีน้ำตาล มีขนสีน้ำตาล ปกคลุมผลและปีกผล มี 1 เมล็ด

การกระจายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง ป่าชั้นผลัดใบ พม่า กัมพูชา

ประโยชน์ : ไม้ : มะเกลือเลือดนำมาใช้ประโยชน์ทั้งมีอยู่น้อย นอกจากจะนำมาปลูกในลักษณะเป็นไม้ประดับ การใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ไม้ ใช้ในการก่อสร้างส่วนต่างๆ ของอาคารบ้านเรือนที่อยู่ร่วม ใช้ทำเสา เสาเข็ม ฯลฯ สามารถนำมาเผาเป็นถ่านให้ความร้อนประมาณ 7,419 แคลอรีต่อกรัม (คำนวณจากตัวอย่างแห้ง)

ไม้และเปลือก : ให้น้ำฝาดชนิด Pyrogallol เปลือก : ใช้ปรุงเป็นยาแก้บิด มูกเลือดและแดง



มะขามป้อม

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กันโตด (เขมร จันทบุรี), กำทวด (ราชบุรี), มะขามป้อม (ภาคกลาง), มั่งอู๋, ถิ่นชาต่ำ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phyllanthus emblica* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นสูง 8-12 ม. เปลือกสีเขียวอมเทา ดอกออกเป็นแผ่น ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ ชิดกัน ดอกเป็นใบประกอบ แผ่นใบรูปรี กว้าง 0.25-0.5 ซม. ยาว 0.8-1.2 ซม. ปลายและโคนใบค่อนข้างกลม ก้านใบสั้นมาก ดอก : ดอกเล็กสีขาว แยกเพศ ออกตามง่ามใบ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่บนต้นเดียวกัน ผล : ผลกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 ซม. มีเนื้อหนา ผลแก่สีเขียวอมเหลือง เปลือกหุ้มเมล็ดแข็ง มีสันตามยาว 6 สัน

การกระจายพันธุ์ : มะขามป้อมมีการกระจายพันธุ์ในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังและที่โล่งตามชายป่าดิบทั่วไป

ประโยชน์ : เปลือกต้นและเนื้อผลแห้ง : เป็นยาฝาดสมานเพราะมีแทนนิน และขาระบาย ผล : กินได้ เนื้อมีรสฝาดเปรี้ยว ขมและอมหวาน น้ำคั้นจากผลสดมีปริมาณวิตามินซีสูงกว่าน้ำส้มคั้นประมาณ 20 เท่า ใช้แก้โรคโลหิตจางเปิดขางจากผลใช้หยอดตาแก้อักเสบ กินเป็นยาช่วยย่อยและขับปัสสาวะ ราก : ดมกินเป็นยาลดไข้ ฟอกเลือดและทำให้อาเจียน ดอก : มีกลิ่นหอมคล้ายผิวมะนาวใช้เข้าเครื่องชาเป็นยาเย็นและขาระบาย



มะขามฟาน

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กะโรงแดง หมาตายทากลาก (ตะวันออกเฉียงเหนือ) จันทกกด (นครราชสีมา)
 ช้างน้ำว (ราชบุรี , นครราชสีมา) คานกกดน้อย (สุรินทร์) ประดงเลือด (สุโขทัย)
 ห่าฟาน (เชียงใหม่) อุ่นจีโก้ (ลำปาง) คีรีนกกด (มหาสารคาม) มันทาม
 (บัณฑิต - ภาคใต้) มะขามเครือ (นครราชสีมา - ภาคเหนือ) คำรอก

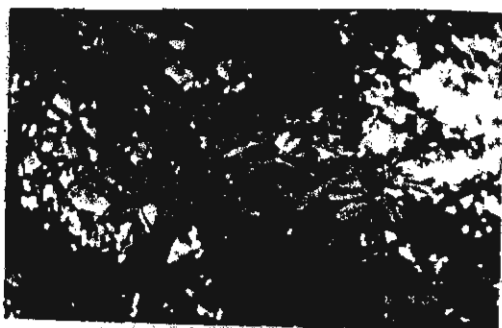
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ellipanthus tomentosus* Kurz var. *tomentosus*

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ความสูงของต้นประมาณ 11-21 เมตร ความกว้างของทรงพุ่มประมาณ 3 เมตร
 รูปร่างทรงพุ่มเป็นรูปโคมตามเหลี่ยมลำต้นเหนือดินตั้งตรงได้เองผิวของลำต้นแตกเป็นสะเก็ด สีของลำต้นนั้น
 ก้านอ่อนสีน้ำตาลแก่ ดินแก่สีน้ำตาลอ่อนมีน้ำยางใสๆ ใบ : ชนิดของใบเป็นใบเดี่ยว ใบอ่อนมีสีน้ำตาล
 ใบแก่มีสีเขียวเรียงสลับกัน ใบมีลักษณะเรียวรูปใบรีค่อนข้างยาวปลายใบแหลมโคนใบมน ดอก : ดอกออกเป็น
 ช่อกระจุกตามง่ามใบช่อหนึ่งมีประมาณ 6 ดอก ช่อยาวราว 1.5-2 เซนติเมตร ผล : มีสีน้ำตาลอมเหลืองลักษณะ
 เป็นรูปขาวรี ออกเป็นกระจุกพื้นผิวมีขนบางๆ มีขนาดยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ทนต่อแสงแดดได้ดี ขึ้นได้ดีในดินทุกประเภท มีอยู่ในประเทศไทย
 ในทุกภูมิภาค

ประโยชน์ : ลำต้นและใบ : ใช้ลำต้นและใบแห้ง นำมาตำให้เป็นผงละเอียด ทำเป็นยาชงกินแก้ไข้
 เป็นยาบำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพอกแผลได้

วงศ์ : LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEAE



มะค่าแต้

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กรอกกือส (เขมร-พระตะบอง), กอเก๊ะ, ก้าเกาะ (เขมร-สุรินทร์) กอกกือ (ชาวบ้าน-นครราชสีมา), แค (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), มะค่าแค (ทั่วไป), มะค่าหนาม (ภาคกลาง, ภาคเหนือ), มะค่าชุม (ภาคเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sindora siamensis* Teijsm. & Miq.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : มะค่าแต้เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผลัดใบสูงประมาณ 10-15 เมตร เปลือกสีเทาคล้ำ แตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ เนื้อไม้แข็งเหนียวทนทาน มีลวดลายสวยงามสีน้ำตาลไหม้ ใบ : ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกเรียงสลับ มีใบย่อย 3-4 คู่ เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรี ขอบเรียบ ปลายใบและโคนใบมน ผิวใบด้านล่างมีขนสั้น ขาวประมาณ 6-9 ซม. ดอก : จะออกเป็นพวงโตตามปลายกิ่ง ดอกมีขนาดเล็ก สีเหลืองแกมแดง ทุกส่วนมีสีน้ำตาล ก้านดอกย่อย ขาว 0.2-0.4 ซม. กลีบรองดอกรูปไข่กว้าง ปลายกลีบมีหนามขนาดเล็ก กลีบดอก ขาว 0.7 ซม. เกสรตัวผู้ 10 อัน มี 2 อัน ใหญ่กว่าอันอื่น ผล : ผลกลมแบน ฝักเดี่ยว สีดำ มีหนามแหลมที่ผิวทั่วไป รูปไข่กว้าง โคนเบี้ยว และมักมีติ่งแหลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4.5-10 ซม. ฝักจะแตกเมื่อแห้ง. ภายในมีฝัก 3 เมล็ด

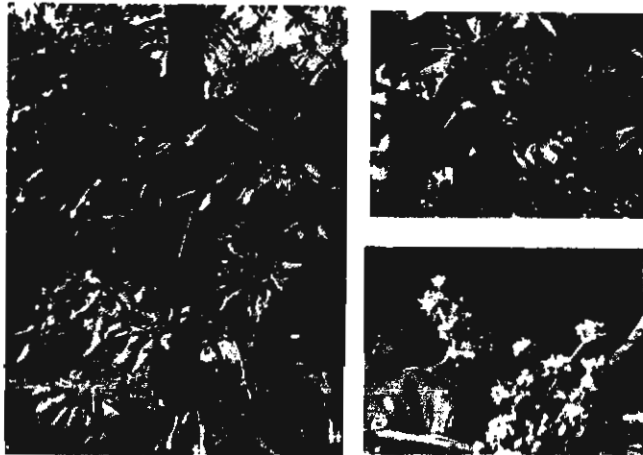
เมล็ด มีรูปร่าง คล้ายพินมีสีน้ำตาลไหม้มีจั่วโตสีขาวเหลือง เหมือนเหงือกหุ้มพิน

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นได้ทั่วไปตามป่าเขา และป่าเบญจพรรณ ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด และตอนกิ่ง

ประโยชน์ : **เปลือกต้น :** แกะขาว ผสมกับเปลือกต้นมะกอกเหล็ชม, ขางนา, หนามทัน, และรากถั่วแปบช้าง

ต้มน้ำดื่มแก้ท้องอืด **เมล็ด :** รสเมาเบื่อสุขุม แก้โรคผิวหนัง ทำให้ริดสีดวงทวารแห้ง

วงศ์ : ANACARDIACEAE



มะม่วงหาวมะงว้น

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มะม่วงเมงวัน รักหนู หัวเมงวัน อักสู อักหนู

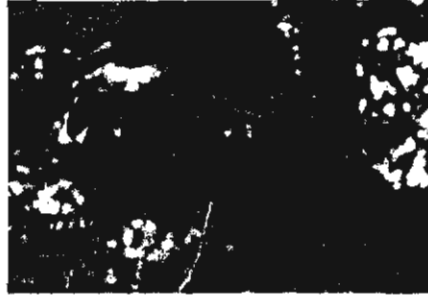
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Buchanania lanzan* Spreng.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 8-20 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบ ลำต้นเปลาตรงเปลือกสีเทาแก่หรือดำแตกเป็นร่องหรือสะเก็ดยาวๆตามลำต้น ใบ : ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกลุ่มตอนปลายๆ กิ่ง ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 7-10 ซม. ยาว 15-20 ซม. ปลายใบมนหรือบางที่เว้าเข้า โคนใบสอบ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนสากและจะมีมากตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นแขนงใบด้านล่าง 10-17 เส้น ก้านใบแบนเป็นร่องด้านบน ยาว 1.5-3 ซม. ดอก : สีขาวออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง ก้านช่ออวบและมีขนสีน้ำตาลแดงแน่นช่อดอกยาว 20-25 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ด้านนอกมีขนปกคลุมแน่น กลีบดอก 5 กลีบ ดอกบานเต็มที่กว้าง 1-1.5 ซม. ผล : ผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยว สีม่วงปนดำ รูปทรงค่อนข้างกลมหรือป้อม ผิวเกลี้ยง กว้างประมาณ 1.3 ซม. ยาวประมาณ 1.5 ซม. เมล็ดรูปไข่สีดำ

การขยายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณแห้งแล้งและป่าเต็งรังทั่วไป ที่สูงจากระดับน้ำทะเล 50 - 300 เมตร

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : ใช้ทำลังใส่ของ และเครื่องตกแต่งบ้าน ผล : รับประทานได้ เมล็ด : สกัดน้ำมันทำ

เคมีภัณฑ์และยาแก้โรคผิวหนัง ยางและราก : เป็นยาแก้ท้องร่วง ทำสีย้อมผ้าหรือสีพิมพ์ผ้า



มะเเฒ่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

มะเเฒ่าควาย, มะเเฒ่าคง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Antidesma acidum Retz.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดย่อม ต้นสูง 5-10 เมตร ต้นเดี่ยว เนื้อไม้แข็ง กิ่งแขนงแตกเป็นพุ่มทรงกลม ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ เป็นรูปรี แกมขอบขนาน หรือรูปรีแกมรูปไข่ ปลายและโคนใบแหลม ผิวใบเรียบ ทั้ง 2 ด้านเป็นสีเขียวสด เวลาใบคอกจะหนาแน่นให้ร่มเงาดี ดอก : เป็นสีขาวอมเหลือง ขนาดเล็ก ออกเป็นช่อกระจุก ตามซอกใบและปลายกิ่ง แต่ละช่อประกอบด้วยดอกย่อยจำนวนมากหลังดอกร่วงจะติดผล
ผล : กลม ขนาดเล็กหนาแน่นตามแกนช่อดอก ลักษณะผลมีน้ำ ผลอ่อนสีเขียวอมขาว พอสุกจะเป็นสีแดงแกมม่วง หรือม่วง ขึ้นอยู่กับระยะความแก่และสุก

การกระจายพันธุ์ : มีการกระจายพันธุ์ในป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง

ประโยชน์ : ไม้-ราก : มีรสจัด ขับปัสสาวะ บำรุงไต แก้ลมคลุกพิการ แก้ตกขาว เส้นเอ็นพิการ แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้ลมคลุกอีกเสบช้าบวม ขับโลหิต ผล : รับประทานได้ นำมาแปรรูปเป็นไวน์มะเเฒ่าและทำน้ำมะเเฒ่าเข้มข้น



มะหาด

ชื่อท้องถิ่น หาด (ทั่วไป), มะหาดใบใหญ่ (ตรัง), คาแปง, คาแป, กาเซ (มาเลย์ - นราธิวาส)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artocarpus lacucha* Roxb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพันธุ์ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นมีความยาวราว 15-20 ม. รอบต้น 70-100 ซม. ลำต้นตั้งตรง ผิวเปลือกนอกค่อนข้างขรุขระ แตกเป็นรอยสะเก็ดเล็กๆ มีสีน้ำตาลดำ หรือเป็นสีเทาแกมน้ำตาลและบริเวณเปลือกของลำต้น มักจะมีรอยแตก และมียางไหลซึมออกมา ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปใบมน ปลายมีติ่งแหลม และโคนใบแหลมหนา ผิวใบสาขามีขนตามกิ่งอ่อน และใบออกเรียงสลับกัน ใบมี 2 แบบ ใบอ่อน ขอบมีจักเว้าลึก มีขน สีเขียว แต่ใบแก่ขอบขนาน สีเขียวเข้ม ขนจะหลุดออกทำให้ใบเกลี้ยงเรียบ ใบกว้าง 8-10 ซม. ยาว 10-20 ซม. ก้านใบยาว 1 ซม. ดอก : ออกเป็นช่อเล็กๆ ตามบริเวณง่ามใบ มีสีเหลือง ดอกช่อหนึ่งจะมีทั้งดอกเพศผู้และเพศเมียอยู่ในต้นเดียวกัน ลักษณะของเพศเมียกลีบดอกเป็นรูปค่อนข้างกลมมน โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด และลักษณะของดอกเพศผู้กลีบเป็นรูปขอบขนาน ปลายกลีบหัก กลีบดอกยาวประมาณ 0.5-1 ซม. ผล : ผลรวมกลมใหญ่มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 5-8 ซม. มีสีเหลือง ผิวมีหนามเล็กๆ ถูรอบ เป็นปุ่มขรุขระเป็นเส้นค่อนข้างแข็ง เนื้อผลค่อนข้างนุ่ม ผลอ่อนมีสีเขียว แต่พอแก่หรือสุกเต็มที่เป็นสีเหลืองส้ม

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้ที่เจริญเติบโตได้ดีในดินเกือบทุกประเภท มีความต้องการน้ำและความชื้นในปริมาณปานกลาง ขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง หรือการใช้เมล็ด

ประโยชน์ : เปลือกต้น : ใช้กินแทนหมากได้ ฝักไม้ : ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิเส้นด้าย พยาธิใต้เคียน พยาธิตัวเล็ก สำหรับเด็ก ทำระนาด และทำลูกแอ็กไดนา ทำเครื่องเรือนได้ ราก : ใช้รากสด หรือแห้ง นำมาคั้นเอาน้ำกินเป็นยาแก้ไข้ แก้พิษร้อนใน แก้กระษัยในเส้นเอ็น และช่วยขับพยาธิ



โมกมัน

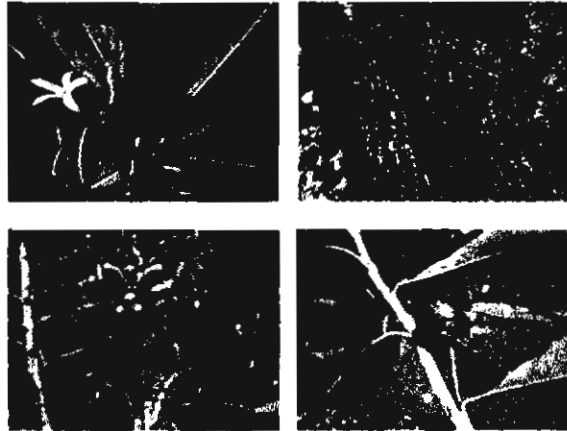
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ มุกน้อย มุกมัน (น่าน), แหน่แก, แหน่แก (กะเหรี่ยง - แม่ฮ่องสอน) โมกน้อย (ทั่วไป)
มุกมัน (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Wrightia arborea* (Dennst.) Mabb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนต้น ผลัดใบ มีขนาดสูงประมาณ 20 เมตร พื้นผิวเปลือกลำต้นเป็นสีน้ำตาล หรือสีเทาอ่อน เปลือกมียางเป็นสีขาว ใบ : ใบเป็นใบเดี่ยวออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ลักษณะของใบเป็นรูปรีป้อม หรือเป็น รูปไข่ ปลายใบเรียวแหลม ส่วนโคนใบแหลม ริมขอบใบเรียบไม่มีหยัก พื้นผิวใบมีขนขึ้นประปรายทั้ง 2 ด้าน ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-3 นิ้ว ยาวประมาณ 3-7 นิ้ว ก้านใบยาวประมาณ 3-8 มม. ดอก : ดอกออกเป็นช่อ ตามบริเวณปลายกิ่ง ช่อหนึ่งยาว ประมาณ 1.5-3.5 นิ้ว ลักษณะของกลีบดอกและกลีบรองกลีบโคนกลีบจะเชื่อมติดกันเป็นรูปท่อ ส่วนปลายกลีบจะแยกออกจากกันเป็น 5 กลีบ ดอกที่แรกบานจะมีสีขาวอมเหลือง ช้างนอกเป็นสีเขียวอ่อน เมื่อดอกบานเต็มที่ที่มีขนาดกว้างประมาณ 1 นิ้ว จะเปลี่ยน เป็นสีม่วง หรือสีแดงม่วง ภายในหลอดดอกมีเกสรทั้งเกสรตัวผู้ และเกสรตัวเมีย ผล : ผลมีลักษณะเป็นฝักรูปทรงกระบอก มีเส้นผ่าศูนย์กลางราว 8-11 มม. และยาวประมาณ 7-14 นิ้ว พื้นผิวขรุขระฝักเมื่อแก่เต็มที่ จะแตก้าออกเป็นร่องข้างในมีเมล็ด เป็นรูปยาวประมาณ 12-16 มม.

การกระจายพันธุ์ : เป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ทนต่อความร้อนและแสงแดดได้ดี เจริญเติบโตได้ดีใน ดินทุกประเภท ขยายพันธุ์ด้วยการใช้เมล็ดเพาะ

ประโยชน์ : เปลือกลำต้น : ใช้ปรุงเป็นยาแก้พิษสัตว์กัดต่อย รักษาธาตุให้เป็นปกติ ทำให้เจริญอาหาร แก้ โรคไต น้ำเชื้อรามีขนาดและคุณประโยชน์ เป็นคั้น ยางจากลำต้น : เป็นยาแก้บิด ถ่ายเป็นมูกเลือด เนื้อไม้ : ใช้เป็นยาขับโลหิต ใบ : ใช้เป็นยาแก้ท้องมาน และขับน้ำเหลือง เป็นคั้น ดอก : ใช้เป็นยาระบาย



ยอป่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ สลักป่า สลักหลวง (เหนือ), ฤ (กะเหรี่ยงกาญจนบุรี), ฤช (พิษณุโลก), ยอป่า (ทั่วไป)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda coreia* Ham.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 4-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาล เนื้อไม้มีสีเหลือง

ใบ : เป็นใบเดี่ยวรูปหอกเรียวปลายแหลมแคบกว่าใบขอบ้าน แกนกลางใบยาวประมาณ 10-15 ซม. ก้านใบ

ยาวประมาณ 3-5 ซม. ใบอ่อนมีสีเขียวอ่อน ส่วนใบแก่มีสีเขียวแก่ ขนาดใบกว้าง 7-10 ซม. แผ่นใบ

ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่าและมีขนนุ่ม ดอก : ดอกเล็กเป็นช่อเป็นก้อนทรงกลมที่ซอกใบกลีบดอก

สีขาว มีดอกกระหว่างเดือนเมษายนไปจนถึงเดือนกรกฎาคม ผล : ผลกลมมีตาเป็นคุ่มรอบผลเล็กและกลมกว่า

ยอป่าจะออกผลระหว่างเดือนพฤษภาคมไปจนถึงสิงหาคม

การกระจายพันธุ์ : เกิดตามป่าเบญจพรรณ ป่าโปร่งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด หรือปักชำ

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : มีสีเหลือง ไม้ทนนาน ใช้เป็นเครื่องเรือน แก่น : รสขมร้อน ดมหรือคองสุราดื่ม ขับเลือด

และขับน้ำคาวปลาให้แห้ง ป้องกันสันนิบาตหน้าเพลิง ขับและฟอกโลหิตระดู แก้กูกเสียดแน่นเพื่อ

เปลือก ราก เนื้อไม้และใบ : ใช้ทำเป็นสีย้อมผ้าให้เป็นสีแดง



ยางพลวง

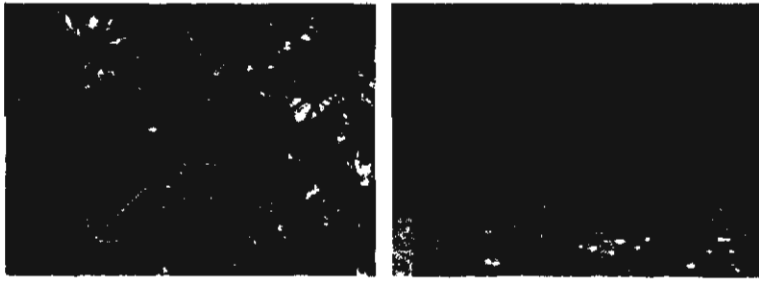
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กุง (อุบลราชธานี, อุตรธานี, ปราจีนบุรี) คลง (เขมร) คลอง (เขมร) ควง (พินูโลก, สุโขทัย) ตึง, ตึงขาว (ภาคเหนือ) พลวง, ขาง (ภาคกลาง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ขางพลวง (ภาคกลาง) พลอง, แลเท้า (กะเหรี่ยง, แม่ฮ่องสอน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง-ใหญ่ สูง 10-30 เมตร ผลัดใบ ลำต้นเปลาตรง เปลือกหนา สีน้ำตาลปนเทาอ่อน แดงเป็นร่องลึกไปตามยาวของลำต้น กิ่งอ่อนเกลี้ยงหรือเกือบเกลี้ยงเป็นพุ่มหรือรูปกรวยคว่ำ กิ่งปิกคดงอ ใบ : เดี่ยว เรียงเวียนสลับ ใบรูปไข่กว้างขนาด 15-28 X 15-40 ซม. โคนใบแผ่กว้าง แล้วหยักเว้า ปลายใบสอบหุบ เนื้อใบหนาเกลี้ยงหรืออาจมีขนกระจายห่างๆบ้าง ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นบ้างเล็กน้อย ก้านใบยาว 3-30 ซม. ดอก : ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ค่อนข้างมีกาบหุ้มช่อดอกรูปขอบขนานแคบๆ หนึ่งกาบกลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก 5 แฉก กลีบดอกมี 5 กลีบ ปลายกลีบบิดตามเข็มนาฬิกาเหมือนก้านก่อนออกดอกจะหุบไหมดหรือเกือบไหมดสีชมพู-ชมพูเข้ม ขอบกลีบสีขาวออกดอกเดือนธ.ค.- เม.ย. ผล : เป็นรูปกรวย มีสันด้านข้างผล 5 สัน และพองโตเป็นติ่ง 5 ติ่งตรงที่ติดกับโคนปีก มีปีกยาว 2 ปีก ยาว 10-15 ซม. มีเส้นปีกตามยาว 3 เส้น ผลแก่ ประมาณ ม.ค. - พ.ค.

การกระจายพันธุ์ : ยางพลวงเป็นพันธุ์ไม้หลักของป่าเบญจพรรณแล้ง ป่าเต็งรัง หรือป่าแดง ที่พบขึ้นอยู่ทุกภาคของประเทศไทย ที่สูงจากระดับน้ำทะเล 100-600 เมตร การขยายพันธุ์และการผลิตกล้า เพาะเมล็ด หรือใช้ไหลปักชำ

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : ในระยะแรกๆ จะออกสีน้ำตาลแกมแดง ถ้าทิ้งไว้นานจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้ม เส้นพองประมาณ เนื้อหยาบแต่สม่ำเสมอ แข็ง เกลี้ยงผิวไสกบดแต่งง่าย ใช้ทำสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในร่ม เช่น เครื่องบน รอค ตง คาน พื้นฝา ทำเครื่องมือทางการเกษตร หูกทอผ้า กังหันน้ำ ปาร์เก้ หรือกระเบื้องไม้ปูพื้น
การใช้ประโยชน์ทางด้านสมุนไพร : น้ำมันใช้ทาแผลภายนอก โดยผสมกับมหาหิงคุ์ และน้ำมันมะพร้าว ใบ : เพาให้เป็นถ้าผสมกับน้ำปูนใส แก้บิดและถ่ายเป็นมูกเลือด ราก : นำมาต้มแล้วดื่มแก้ตับอักเสบ การใช้ประโยชน์ทางด้านอื่นๆ ชัน : ใช้ทำไม้ ขาเรือ หรือ ขาเครื่องจักสาน ทำได้ ใบแห้งใช้รมหลังคา ผ่าก้นห้อย ควบคุมผิวดิน ปลูกผัก ปลูกตรอบเบอร์รี่ ใบสด : ใช้ห่อของแทนถุงพลาสติก



รักน้ำเกลี้ยง

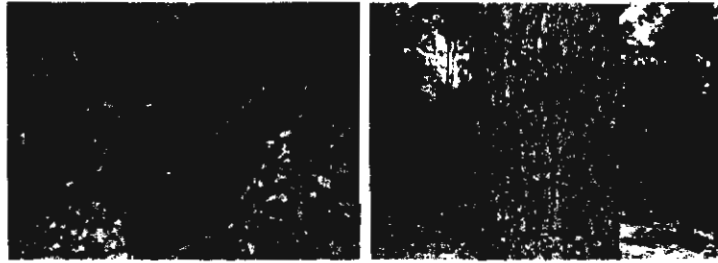
ชื่อท้องถิ่น รัก เคาจะ (มลายู-นราธิวาส) รักขาว รักขี้หนู ปูนผง รักน้ำ อักขี้หนู อักหนู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Semecarpus cochinchinensis* Eagl.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลางสูง 8-20 เมตร ไม่ผลัดใบ เรือนยอดรูปไข่ เปลือกสีเทาอ่อนปนดำ แตกเป็นร่องลึกตามยาวและขวางต้น มียางสีน้ำตาลไหม้ เป็นคราบติดอยู่เปลือกชั้นใน สีน้ำตาลอ่อนแกมแดง ใบ : ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับเป็นกลุ่มตามปลายกิ่ง คล้ายใบมะม่วง แผ่นใบรูปรีแกมรูปหอก หรือรูปไข่กลับแคบกว้าง 6 - 15 ซม. ยาว 14 - 25 ซม. ปลายใบเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบสอบ แผ่นใบหนาเพราะผิวใบด้านบนมีขนประปรายตามแนวเส้นกลางใบ ด้านล่างมีขนสีเทาอ่อนหรือน้ำตาลทั่วไป เส้นแขนงใบข้างละ 9-13 เส้น ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ดอก : สีขาวอมเขียวออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 20 -50 ซม. ก้านช่อดอกมีขนสีน้ำตาล กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน อยู่ระหว่างกลีบดอก ดอกบานเต็มที่ กว้าง 1-5 มม. ผล : ผลสดเมล็ดเดี่ยว ทรงผลป้อม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. รานผลมีเยื่อสีเหลืองห่อหุ้มผลประมาณ 1/3 ของผล เมล็ดกลม

การกระจายพันธุ์ : พบขึ้นตามป่าโปร่ง ป่าหญ้า และป่าใกล้เขาหินปูนที่สูงจากระดับน้ำทะเล 25-450 เมตร

ประโยชน์ : เนื้อไม้ : ใช้ก่อสร้างและทำเครื่องเรือนได้สวยงาม ทนทาน ขางมีพิษ



รัง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เปา, เปาดอกแดง (ภาคเหนือ), เรียง, เรียงพนม (แพร่, สุรินทร์) เหลือบอง
(กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน), อัง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Shorea siamensis* Miq.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : รังเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดสูง 10-25 เมตร เรือนยอดกลม หรือ รูปเจดีย์
ลำต้น ตรงหรือคดงอ เปลือก : สีเทาปนสีน้ำตาล แตกเป็นร่องลึกเป็นสะเก็ดใดๆ ใบ : กว้าง
รูปขอบขนาน โคนใบหยักเว้าเป็นรูปหัวใจ ดอก : สีขาวในช่อที่ปลายกิ่ง กลิ่นหอม กลีบรองดอกมี 5 กลีบ
กลีบดอกเต็ม ผล : รูปไข่ปลายแหลม ปีกยาว 3 ปีก ล้วน 2 ปีกคล้ายผลของเหียง ออกเดือน
มกราคม-มีนาคม ขึ้นตามป่าเต็งรัง ส่วนใหญ่ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ประโยชน์ : ใบ : ใช้ห่อขนม ลำต้น : นิยมทำเป็นเสา และใช้ไม้ทำบ้านเรือน

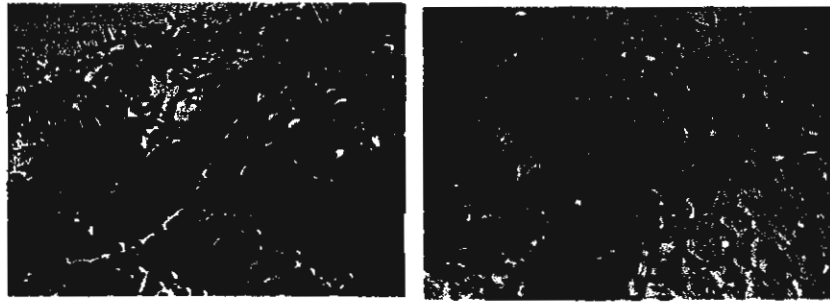


ลาย

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ : เมวลาย, กระพลา, ก่อออม, จุกขวด, พลับพลา, ขนاب, คอม (ภาคตะวันออกเฉียงใต้),
 ตาบ (ภาคตะวันออกเฉียงใต้), คอม, หลาย (ภาคกลาง), ผ้าอ้อม (ตะวันออก),
 ตาปลา, คอม, ปอคุ้ม, มะคอม, มะก้อม, หมากคอม, ให้ออย (ภาคเหนือ,
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Microcos paniculata* L.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางสูงประมาณ 5-10 เมตร เปลือกลำต้นหนา สีน้ำตาลเทา มีรอยแตกสะเก็ดตามยาว กิ่งก้านแตกแขนงเป็นพุ่ม กิ่งอ่อนและก้านใบมีขนละเอียด ใบ :
 เป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับ รูปใบรี ปลายใบมนเว้าเข้า มีหางแหลมสั้นๆ โคนใบมน มีเส้นใบชัดเจน เป็น
 ร่องลึกหลังใบเรียบ จับดูจะสากมือ ท้องใบมีขนละเอียดนุ่ม จะสากมือตรงเส้นใบ ใบอ่อนมีสีแดง
 แผ่นใบแผ่ ขอบใบมีรอยหยักเป็นฟันเลื่อย ตรงบริเวณปลายใบ ก้านใบสั้น มีขนสีน้ำตาล มีหูใบ
 ดอก : ออกดอกช่อ ออกตามบริเวณง่ามใบและปลายกิ่ง สีเหลืองนวล กลีบดอกมี 5 กลีบ คล้ายซ้อน
 ใน 1 ดอกมีกลีบเลี้ยง 3 กลีบมีหุ้มดอกย่อย 3 ดอก แต่ละดอกกลีบเลี้ยง แบ่งเป็น 3 กลีบ หุ้มแต่ละดอกอีกที
 เกสรมีจำนวนมาก สีส้ม ขาวเป็นเส้นกระจุกที่แกนกลาง ผล : รูปทรงกลมผลอ่อนสีเขียว พอแก่เป็นสีดำ
 การกระจายพันธุ์ : พบทั่วไปในป่าผลัดใบ
 ประโยชน์ : ผลกินได้



เลียบเหี่ยว

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ พุทราขอ, เล็บเหี่ยว, เลียบเหี่ยว (ภาคกลาง), มะคับขอ, หนามเลียบเหี่ยว, หนามหนาม (ภาคเหนือ), ตั้งคัน (สุราษฎร์ธานี, ระนอง), แสงคำ (นครศรีธรรมราช)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zizyphus oenoplia* (L.) Mill. Var. *oenoplia*

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้รอเลื้อย สูงถึง 10 เมตร หรือไม้พุ่มเตี้ย กิ่งอ่อนสีน้ำตาลมีขนสีน้ำตาลปกคลุม มีหนาม ที่ข้อ 2 อัน อันหนึ่งหนามตรง มักร่วงหลุดไปก่อน อีกอันหนึ่งแข็ง ปลายโค้งงอ ต้นแก่สีเทาน้ำตาล ใช้หนามที่โค้งเกี่ยวป็นป้ายคันพืชข้างเคียงขึ้นที่สูง ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบสลับ ระบายนิ้ว ใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ฐานใบไม่เท่ากัน หรือ มน ปลายใบมนหรือแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบ มีเส้นใบใหญ่ 3-5 เส้น ใบกว้าง 1-3.5 เซนติเมตร ยาว 2-5 เซนติเมตร ก้านใบยาว 0.3-0.5 เซนติเมตร โคนก้านใบมีหูใบเปลี่ยนไปเป็นหนาม ยาว 2-4 มิลลิเมตร ก้านใบอ่อนและท้องใบมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ดอก : ช่อจะเกิดที่ซอกใบ 3-15 ดอก ก้านช่อดอกสั้นๆ 2-3 มิลลิเมตร ก้านดอกย่อยยาว 3-5 มิลลิเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางดอกบาน 3-4 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียว ติดกันที่ฐานเป็นรูปถ้วยคั่นๆ ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบรูปสามเหลี่ยม กว้าง 1 มิลลิเมตร ยาว 1 มิลลิเมตร ใต้กลีบมีขนเล็กน้อย กลีบดอก 5 กลีบ สีขาวอบบาง แยกกัน กลีบรูปไข่มีก้านเล็กๆ กลีบกว้าง 0.5 มิลลิเมตร ยาว 1 มิลลิเมตร กลีบติดบนขอบถ้วยสลับกับแฉกกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้ 5 อัน แยกกัน ก้านชูอับเรณู ยาว 1 มิลลิเมตร อับเรณูสีเขียวแกมเทา เกสรเพศเมีย 1 อัน รอบรังไข่มีต่อมน้ำหวาน เป็นวงแหวน เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 มิลลิเมตร รังไข่รูปโดมเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 มิลลิเมตร สีเขียว ผิวเรียบ ก้านเกสรตัวเมียสั้นมาก ยอดเกสรเป็นตุ่ม 2 พูเล็กๆ ออกดอก ! อัน basalplacentation ผล : ผลสดแบบ drupe รูปกลมหรือผิวรี ยาว เส้นผ่าศูนย์กลาง 4-6 มิลลิเมตร ผลแก่จัดสีดำ เมล็ดกลม 1 เมล็ด

การกระจายพันธุ์ : เลียบเหี่ยวมีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยทางภาคเหนือ ภาคกลาง

ประโยชน์ : ราก ตำประคบ แก้ตะคริว ฝนใส่ข้าวเจ้าตากกินแก้พิษฝีดาษ ฝนน้ำทาแก้เจ็บห้อยเลือด แก้ฝี

ขับอุจจาระ ขับปัสสาวะ แก้มดลูกพิการ แก้ฝีมดกัด แก้เบาหวาน ดมคัมแก้ไข้ ปลูก : แก้ฝี ขับอุจจาระ

ขับปัสสาวะ แก้มดลูกพิการ แก้ฝีมดกัด แก้เบาหวาน ดมคัมแก้ไข้



เลียบ

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ เลียบ, ผักเหือด(ภาคกลาง)

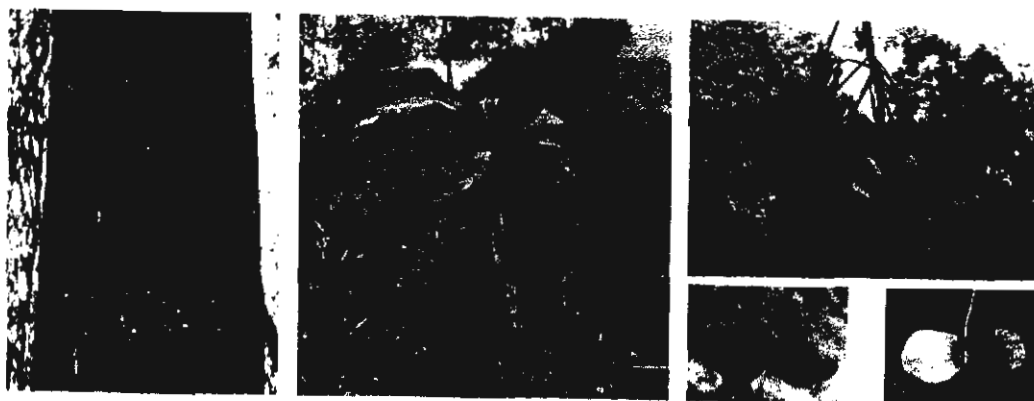
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus var. japonica* Miq.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เลียบเป็นต้นไม้ยืนต้นไม้ขนาดใหญ่ และเป็นไม้ผลัดใบ ลำต้นสูง 8-15 เมตร ในช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม จะทิ้งใบหมดในเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคมจะผลิตใบใหม่ ใบ : ใบอ่อนสีเขียวหรือชมพูอมเขียวใบอ่อนแก่ดูใบยาววาวไปทั้งด้าน และมีปลอกหุ้มใบในระยะเริ่มแรก พอเจริญเต็มที่ ใบเป็นใบเดี่ยวออกแบบสลับสีเขียวรูปรี หรือรูปไข่ปนขอบขนาน ปลายใบมน ขอบใบเรียบ ผิวใบมันกว้าง 6-7 ซม. ยาว 7-18 ซม. มีหูใบขนาดเล็ก ดอก : ดอกเป็นช่อเหมือนช่อกระจังจะออกปลายยอด กลีบดอกติดกันเหมือนรูปคนโท เส้นผ่าศูนย์กลางของดอก 0.4-0.6 ซม. ก้านใบสั้นออกจากซอกใบ กินได้ ผล : ผลอ่อนสีเขียว และเปลี่ยนเป็นสีชมพูแดงม่วงหรือดำ เมื่อแก่เต็มที่เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 ซม. สัตว์ป่าชอบกิน

การกระจายพันธุ์ : ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด ตอนกิ่ง

ประโยชน์ : ยอดผักเหือดมีรสเปรี้ยว มัน ยอดผักเหือด 100 กรัม ให้พลังงานต่อร่างกาย 39 กิโลแคลอรี ประกอบด้วยเส้นใย 1.5 กรัม แคลเซียม 55 มิลลิกรัม ฟอสฟอรัส 84 มิลลิกรัม เหล็ก 2.1 มิลลิกรัม วิตามินเอ 6375 IU วิตามินบีหนึ่ง 0.01 กรัม เนื้อไม้ : ใช้ทำวัสดุก่อสร้าง ทำถึงประดับ ประโยชน์ทางยา : หมอพื้นบ้านทางภาคเหนือใช้เปลือกของผักเหือด ประมาณครึ่งถึงหนึ่งฝ่ามือสับเป็นชิ้นๆ ต้มดื่มแก้ปวดท้อง และมีข้อห้ามว่าหญิงมีลูกอ่อนที่มีอาการไอห้ามกินผักเหือดจะทำให้โรคกำเริบขึ้น

วงศ์ : COMBRETACEAE



สมอแทน

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ขี้มอด (นครปฐม), คาโตน (สตูล), ตีนนก (จันทบุรี), สกุนี (ราชบุรี), แทนแดง (ภาคเหนือ), แทน (นครสวรรค์, ชุมพร), ประคำขี้ควาย (ภาคใต้)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia calamansanai* (Blanco) Rolfe, J. Linn.

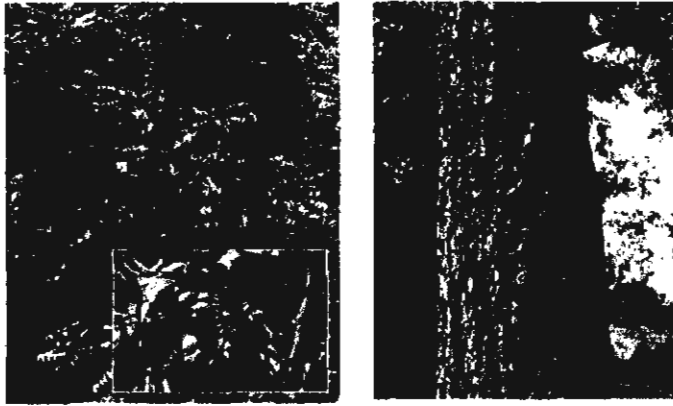
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้สูงประมาณ 10 - 20 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอมเทา ค่อนข้างเรียบ ใบ : เรียงเวียนเป็นกลุ่มบริเวณปลายกิ่ง รูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 8.2 - 12.6 x 3.2 - 10 ซม. ปลายใบแหลม - เรียวแหลม โคนใบรูปกลมหรือติ่ง ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวใบมีขนประปราย หรือเกือบเกลี้ยง เนื้อใบค่อนข้างหนา เส้นแขนงใบ 5 - 7 คู่ ก้านใบยาว 2.4 - 2.9 ซม. มีขน ข้อดอก : แบบช่อเชิงลด ออกเป็นกระจุกรวมกันบริเวณซอกใบใกล้ๆ ปลายยอด และปลายยอด ยาวประมาณ 14.5 - 21.5 ซม. กลีบเลี้ยง : 5 กลีบ เชื่อมเป็นรูปกรวยยาวประมาณ 1.5 มม. ส่วนโคนสุดเป็นรูปคนโท ยาวประมาณ 1.7 มม. มีขน แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ปลายแหลม และมีวงกลดด้านนอกดอก ขนาดประมาณ 1.9 x 1.5 มม. มีขนปกคลุมทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ 9 - 10 อัน แยกเป็นอิสระ เรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นนอก 4 - 5 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 3 มม. เรียงสลับกับกลีบเลี้ยง ชั้นใน 5 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2.6 มม. เรียงตรงข้ามกับกลีบเลี้ยง อับเรณูขนาด 0.6 x 0.5 มม. แฉกตามยาว ก้านชูอับเรณูติดกลางอับเรณู เกสรเพศเมีย รังไข่ขนาดประมาณ 1 x 0.7 มม. ออวุลจำนวน 2 คู่ ช่อง ก้านชูยอดเกสรเพศเมียมีขน ก้านชูยอดเกสรและยอดเกสรยาวประมาณ 3.2 มม. ยอดเกสรแหลม เกสร : แบบผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว รูปรี ขนาด 4 - 7.8 x 1.7 - 4.2 ซม. มีปีก 2 ปีก

การกระจายพันธุ์ : พบในพม่า ญีุฬาคอินโดจีน ทางตอนใต้ของมาเลเซีย จีลิปปันส์ (จีนแบบ)

ชีติเบส และนิวกินี

ประโยชน์ : ทางสมุนไพร : เปลือกมีคุณสมบัติในการรักษาน้ำในทางเดินปัสสาวะ

เนื้อไม้ : ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ ใช้ในการก่อสร้างภายในตัวอาคาร



สะเดา

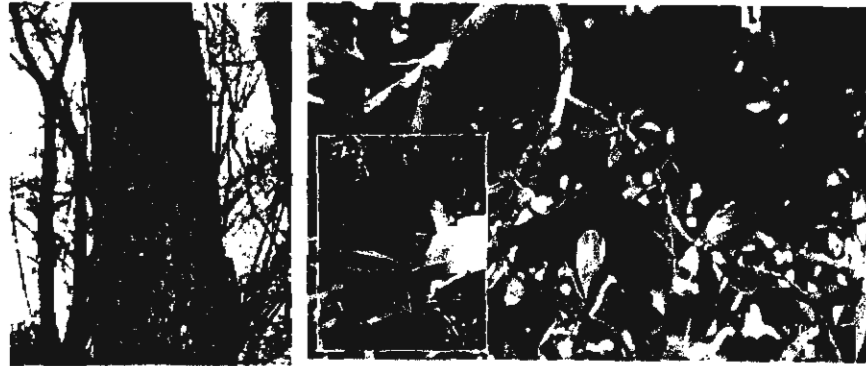
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ สะเดา (ภาคกลาง), สะเลียม (ภาคเหนือ), กะเดา (เพนินซูลา)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Azadirachta indica* A. Juss. Var. *siamensis* Valetton

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : สะเดาเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 12 – 15 เมตร ขึ้นได้ในป่า หรือปลูกได้ตามบ้าน ทุกส่วนมีรสขม เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกของลำต้นสีน้ำตาลเทาหรือเทาปนดำ แตกสะเก็ดเป็นร่องเล็กๆ ตามคัน แต่เปลือกของกิ่งอ่อนเรียบ ใบ : เป็นช่อแบบขนนก ใบย่อยรูปหอก ขอบใบหยัก ใบออกเวียนกัน ตอนปลายกิ่งจะผลิใบใหม่พร้อมกับผลิดอกในฤดูหนาว ดอก : เป็นช่อสีขาว ผล : กลมรี อวบน้ำ ผลแก่สีเหลือง ภายในผลมี 1 เมล็ด

นิเวศวิทยาและการขยายพันธุ์ : การปลูก สะเดาเป็นไม้ดั้งเดิมของเขตเอเชียอาคเนย์ พบทั่วไปในประเทศพม่า อินเดีย สะเดาพบในป่าเบญจพรรณและป่าแดง มักขึ้นปะปนกับไม้ใหญ่ สะเดาเป็นพันธุ์ไม้ปลูกง่าย โตเร็ว และเป็นพันธุ์บุกเบิกในที่แห้งแล้งได้ดี โดยการเพาะเมล็ด

ประโยชน์ : ทุกส่วนของสะเดามีรสขม นำยอดอ่อนและดอกสะเดาลวกน้ำร้อน 2-3 ครั้ง เพื่อให้หายขมรับประทานเป็นอาหารได้ ใบอ่อน : รสขม แก้โรคผิวหนัง น้ำเหลืองเสีย และพุพอง ใบแก่ : รสขม บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร และฆ่าแมลงศัตรูพืช ก้าน : รสขม แก้ไข้ บำรุงน้ำดี และแก้ร้อนในกระหายน้ำ ดอก : รสขม แก้พิษโลหิต พิษกำเดา แก้วริดสีดวง คั้นในลำคอ และบำรุงธาตุ ลูก : รสขมเย็น บำรุงหัวใจ ให้เดินเป็นปกติ และฆ่าแมลงศัตรูพืช



สารภี

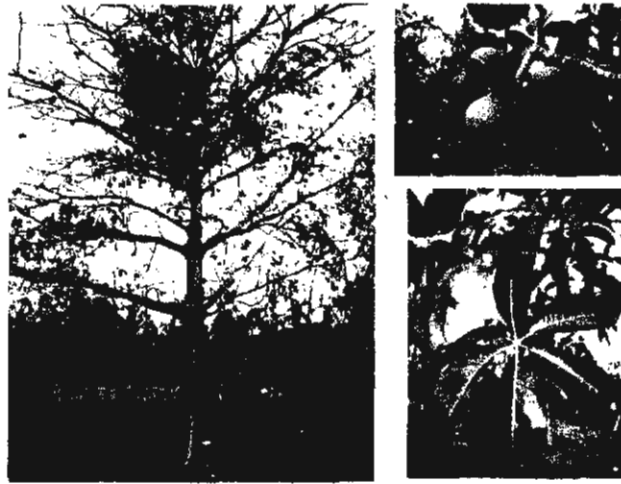
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ : นุนนาค ,ทพทิ (จันทบุรี) ,สารภี(ภาคกลาง),สารภีแนน(เชียงใหม่).

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mammea siamensis* Kosterm.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ลำต้นโตเท่าต้นมะพร้าวอาจโคกว่าก็ได้ ลักษณะของลำต้นจะเป็นรูปสามเหลี่ยม ตรงโคนจะกว้าง ส่วนตรงปลายยอดจะเป็นแหลม และลำต้นจะมีต้นสูงประมาณ 8-12 เมตร ใบ : จะเป็นใบเดี่ยวหนาที่ปลายใบจะเป็นสี่เหลี่ยมรูปไข่ยาวเรียวแคบ ริมขอบใบเรียบส่วนใบจะเป็นสีนวลอมเทาเป็นมัน คล้ายใบมะปรางมีความยาวประมาณ 7-15 ซม.และกว้างประมาณ 2-3 ซม. ดอก : เป็นดอกเดี่ยว หรืออาจออกเป็นช่อๆ ประมาณ 2-3 ดอก ดอกจะมีขนาดโตเท่าดอกเทียนเป็นสีขาวนวลบางกลีบดอกจะมีประมาณ 5 กลีบ และมีกลิ่นหอม ผล : จะมีลักษณะเป็นรูปไข่ และแข็ง

การกระจายพันธุ์ : ป่าเบญจพรรณและป่าดิบทางภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงใต้
ประโยชน์ : ใบ : ใช้รักษาบาดแผลที่ถูกของมีคมและแหลม รักษาเสมหะ ในคอ กะพี้ดอก : ใช้ปรุงเป็นยาหอมบำรุงดวงจิต บำรุงเลือด และรักษาลม รักษาอาการร้อนอาการอ่อนเพลียที่กลั่นได้จากดอกนั้น ยังใช้แต่งกลิ่นสบู่ มักจะใช้รวมกับน้ำมันจันทน์ (Sandalwood oil) เมล็ด : บีบให้มึนน้ำมัน รักษา โรคปวดตามข้อ และใช้รักษาโรคผิวหนัง ผล : มีฤทธิ์ช่วยขับเหงื่อ และฝาดสมาน ราก : ใช้เป็นยาขับลมในลำไส้ ประโยชน์ด้านอื่นๆ : น้ำที่กลั่นได้จากดอกนั้น ยังใช้แต่งกลิ่นสบู่ มักจะใช้ร่วมกับน้ำมันจันทน์ (Sandalwood oil)

วงศ์ : STERCULIACEAE



ตำโรง

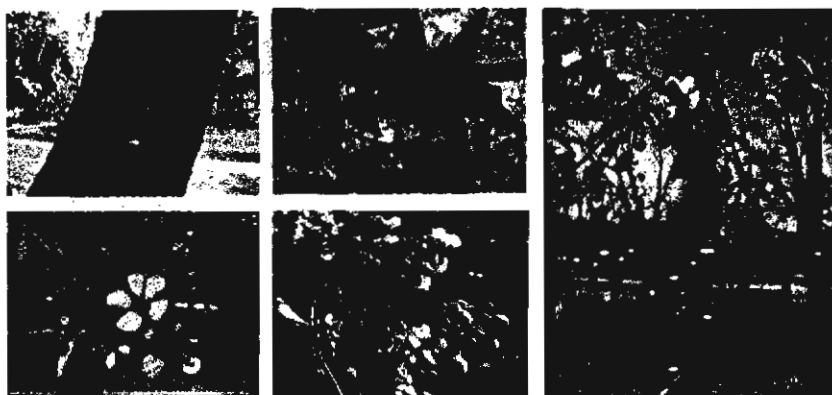
ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ตำโรงจํามะโรง (เชียงใหม่) มะโรง, มะโโรง (ภาคกลาง) ตำโรง
โหมโรง (ภาคตะวันออก)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sterculia Foetida* L.

ลักษณะพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ใหญ่ สูงถึง 30 ม. ใบเรียบเกลี้ยง ดอก 1.8 - 2.5 ซม. มีกลิ่นเหม็น
กลิ่นคล้ายคุดคู้ ปลายบานออกผลใหญ่กว่าและกว้างกว่า (7.5 - 10 ซม.) เป็นไม้ที่นำมาปลูก
ในภาคเหนือ มักจะพบตามชายทะเลในภาคใต้

ประโยชน์ : เมล็ด : ใช้เป็นเชื้อเพลิง

ลำต้น : ใช้ทำไม้แบบในการก่อสร้าง



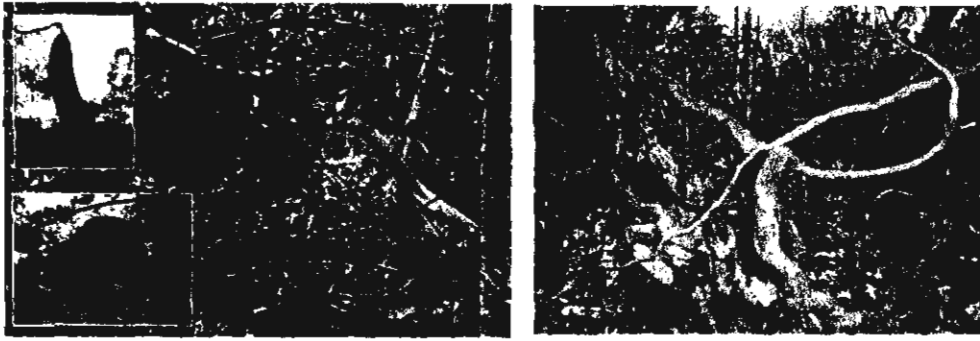
แสลงสาร

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ แสลงสาร(ภาคกลาง), ขี้เหล็กสาร (นครราชสีมา,ปราจีนบุรี), ขี้เหล็กป่า(ภาคเหนือ, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna garrettiana* Irwin & Barneby

ลักษณะพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น สูงถึง 12 เมตร เปลือกลำต้นเป็นร่องเล็กๆ และมีเกล็ดรูปสี่เหลี่ยมเล็กๆ ขนาด 1-3 ซม. ต้นแก่สีเทา-ดำ ใบ : ใบประกอบแบบ even-pinnate ก้านใบรวม rachis ขาว 15-25 ซม. เรียงตัวแบบสลับ ก้านใบมีร่อง ค่อนข้างยาวโคนก้านใบมีหูใบ 2 อัน กว้าง 1 มม. ยาว 1.5-2.5 มม. ปลายแหลม สีเขียวแกมน้ำตาล ร่วงเมื่อใบยังกางไม่เต็มที่ ใบย่อยเกิดเป็นคู่ๆ เรียงตัวแบบตรงข้าม จำนวน 4-8 คู่ ก้านใบย่อยยาว 4-7 มม. ใบย่อยรูปไข่ รูปรีหรือรูปขอบขนาน โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเรียบเป็นมัน ใบกว้าง 2.5-6 ซม. ยาว 4-12 ซม. ดอก : ดอกช่อ panicle เกิดที่ปลายกิ่ง ก้านดอกยาว 10-40 ซม. ก้านดอกย่อยยาว 1.0-2.5 ซม. โคนก้าน มี ใบประดับ 1 อัน รูปรีหรือรูปไข่กลับ ปลายแหลม กว้าง 1.5-2 มม. ยาว 2.5-3 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกกันถึงขีด ก้นเล็กน้อยที่ฐาน สีเขียวแกมเหลือง รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 0.4-0.7 ซม. ยาว 0.5-1.0 ซม. กลีบขนาดไม่เท่ากัน เรียงซ้อนกัน กลีบนอกเล็กกว่ากลีบด้านใน กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลือง แยกกัน รูปไข่กลับหรือค่อนข้างกลม กลีบกว้าง 7-10 มม. ยาว 10-15 มม. โคนกลีบมีก้าน (clawed) กว้าง 1-2 มม. ยาว 2.5-3.5 มม. เกสรเพศผู้ 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน ก้านชู อับเรณูสีเหลือง กลุ่มตรงกลางดอกมีขนาดเล็ก 3 อัน ก้านชูอับเรณูและอับเรณูยาว 2.5-3.5 มม. กลุ่มขนาดกลาง 4 อัน ยาว 7-10 มม. และกลุ่มอันใหญ่ 3 อัน ยาว 12-15 มม. อับเรณูติดบนก้าน แบบ basifix สีเหลืองแกมน้ำตาล ยาว 5-10 มม. เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่ superior ovary สีเขียว เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.2 มม. ยาว 7-8 มม. ก้านเกสรและยอด เกสรเรียวเล็กโค้งเล็กน้อย ยาว 5-7 มม. รังไข่ 1 ห้อง ลักษณะแบนผิวเรียบ marginal placentation ผลและเมล็ด : ผลแห้งแบน legume รูปแบนบาง 1-2 มม. ผิวเรียบกว้าง 2.5-3.5 ซม. ยาว 10-18 ซม. เมล็ดประมาณ 10 - 15 เมล็ด สีน้ำตาล กว้าง 4-5 มม. ยาว 7-9 มม.

วงศ์ : LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEAE



แสดงพันธุ์

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ถั่วกระโดง (กาญจนบุรี) ปอเจียน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia tulla* Crai

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้เถาเลื้อยพัน มีมือเกาะ สูงได้ถึง 5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสีเทา เนื้อในเถา
สีเหลืองอ่อน มีวงสีน้ำตาลเป็นชั้นๆ ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ปลายแยกเป็นสองแฉก กว้างได้ถึง
14 ซม. ยาวได้ถึง 15 ซม. หูใบรูปเคียว ดอก : ช่อออกที่ปลายกิ่งและซอกใบ ยาวได้ถึง 20 ซม. ดอกย่อย
สีขาว ผล : เป็นฝักแบนแข็ง แตกได้ มีขนนุ่มละเอียดย

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นตามป่าดงดิบแล้งทั่วไป ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ประโยชน์ : เถา : มีรสเมาเบื่อ คั้นหรือตำกิน แก้พิษทั้งปวง ขับฟอกโลหิต ระดู กระจายโลหิตที่
เป็นลิ่มเป็นก้อน บำรุงโลหิต แก้น้ำเหลืองเสีย ผื่นคันตามผิวหนัง เมล็ด : ถำพยาธิ แก้อ่อนใน ขับเหงื่อ
แก้ไข้ แก้พิษฝี



หว่า

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

หว่า (ภาคกลาง), ห่าขี้แพะ (เชียงใหม่)

ชื่อวิทยาศาสตร์

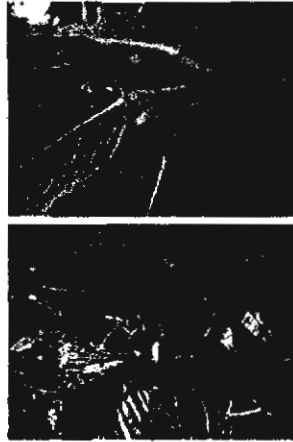
Syzygium cumini (L.) Skeels

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : หว่า เป็นไม้ผลยืนต้น ลำต้นตรงสูง 5 - 12 เมตร การแตกกิ่งเป็นมุมแหลม ปลายกิ่งคิ่ง กระจายกิ่งกลางลำต้นขึ้นไป ผิวเปลือกของลำต้นชั้นนอกมีสีเทาขาว ผิวขรุขระ เปลือกไม้หลุดออกเป็นแผ่น ใบ : เป็นใบเดี่ยว เกิดการกระจายทั่วกิ่ง เกิดเป็นคู่อยู่ตรงกันข้ามระนาบเดียวกัน แผ่นใบรูปไข่รี โคนมน ปลายใบมน ผิวใบเรียบมัน ใบมีสีเขียวเข้ม ด้านล่างเส้นใบนูนเด่น ขอบใบเรียบ ดอก : เป็นช่อเกิดตามปลายกิ่งมีมาก ดอกคล้ายไข่มุก ผล : เป็นผลสดเป็นช่อเมื่อสุก มีสีม่วงดำ ผิวเรียบ เนื้อฉ่ำน้ำ รสฝาด หรือหวานปนฝาด เมล็ด : กลมมีสีขาว ขยายพันธุ์ ด้วยการเพาะเมล็ด วัสดุ วัสดุ

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นได้ดีในดินทุกชนิด ชอบแสงแดดจัด ความชื้นปานกลาง สภาพที่เหมาะสม

สภาพดินร่วนที่อุดมสมบูรณ์

ประโยชน์ : ผล : นำมารับประทาน นำไปทำไวน์ ผลสุกจับปัสสาวะ ใบ : นำมาตำทาผิวหนัง แก้ ไร้ม้วน เปลือกผลและเมล็ด : แก้ท้องร่วงและบิด แก้โรคเบาหวาน อหิวาตกโรค เปลือก : ใช้รักษาแผลในปากทำชาบ้วนปาก แก้ปวด



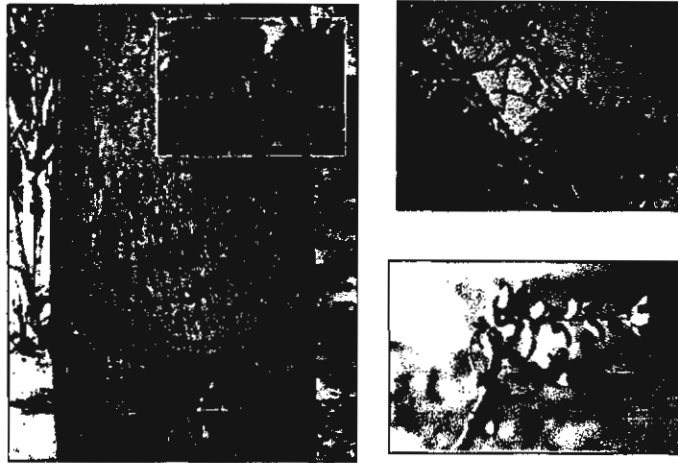
ยางเหียง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ตะแบง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ดาด (พิษณุโลก, จันทบุรี), ยางเหียง (ราชบุรี, จันทบุรี), ตะแบง (อุตรดิตถ์-ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), เหียงโยบ (ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm ex Miq.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นผลัดใบ สูง 8-20 เมตร ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่กว้าง 10-20 ซม. ดอก : ดอกช่อออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีชมพู ผล : กลมเกลี้ยง ผลแห้ง ไม่แตก มีกลีบเลี้ยงซึ่งเจริญเป็นปีกติดอยู่ 2 ปีก

ประโยชน์ : ตำราชาไทยใช้ ใบ : ต้มน้ำผสมเกลือ อมแก้ปวดฟัน ฟันโยกคลอน ใบและยาง : กินเป็นชาดีดุก (ไม่ให้มีบุตรอีก) น้ำมันยาง : สมานแผล แก้หนอง ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ รักษาแผลในทางเดินปัสสาวะ แก้กษาว ธาพินบ้านใช้เปลือกต้น : ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องเสีย



อ้อยช้าง

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ กูก, กูก (ภาคเหนือ), หวิด (เชียงใหม่), กอกกัน (อุบลราชธานี), แม่หูว้าอ (กะเหรี่ยงกาญจนบุรี), เสง์กูไค้ (กะเหรี่ยงเชียงใหม่), ตะคร้า (กาญจนบุรี, ราชบุรี), อ้อยช้าง (ไทย ราชบุรี - ภาคกลาง)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lannea coromandelica* Merr.

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพรรณไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ลำต้นมีความสูงประมาณ 12 เมตร จะผลัดใบเมื่อออกดอก เป็นไม้ที่ไม่ใคร่จะแตกกิ่งก้านสาขามากนัก ส่วนที่ซึ่งอ่อนอยู่นั้นจะมีขนปกคลุมอยู่ ใบ : จะเป็นแบบใบประกอบ ใบนั้นจะออกเป็นข้อตรงปลายกิ่งก้านข้อใบยาว ใบจะมีลักษณะเป็นรูปไข่ค่อนข้างยาว ตรงโคนใบจะเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ดอก : จะออกเป็นช่อสีเหลือง ดอกจะมีขนาดเล็ก ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียจะแยกกันอยู่คนละต้น ส่วนกลีบรองกลีบดอกและกลีบดอกจะมีอยู่ประมาณ 4 - 5 กลีบ และมีเกสรตัวผู้จะเป็น 2 เท่าของกลีบดอก เกสรตัวเมียตรงปลายจะแยกเป็น 4 แฉก ผล : ผลสดจะมีเนื้อ ผลนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างเปี้ยวเป็นสีเขียวเข้มด้วยสีม่วงแดง ภายในจะมีเมล็ดอยู่ 1 เมล็ด

การกระจายพันธุ์ : มักขึ้นในป่าเบญจพรรณขึ้น ป่าเบญจพรรณแล้ง และป่าดิบแล้ง

ประโยชน์ : เปลือก : ใช้ใส่แผล รักษาอาการปวดฟัน ใช้เป็นยาต้มรักษาธาตุพิการและอ่อนเพลีย ใช้ต้มอาบเมื่อเป็นฝี รักษาโรคเรื้อน และรักษาโรคผิวหนัง หรือใช้เปลือกบดเป็นผงใส่แผลโรคผิวหนัง น้ำที่ได้จากเปลือกสดๆ ใช้หยอดตา รักษาอาการตาเจ็บ แขน : ใช้ปรุงเป็นยาแก้ปวด เพราะมีรสหวาน บรรเทาอาการกระหายน้ำ ทำให้ชุ่มชื้นในลำคอ เกิดความชุ่มชื้นในอก



อีเหмян

ชื่อท้องถิ่นอื่นๆ

อีเหмян (กาญจนบุรี , ราชบุรี) , หมี่เหмян (ชลบุรี) , มือเบาะ (ยะลา) , หมูเหмян (เพชรบุรี) , ดอกจุ่ม , ดังสีไพร , หมูทะลาว , ทังบาน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Litsea glulinosa (Lour.) C.B. Robison

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้นสูง 10-20 เมตร ลำต้นค่อนข้างตรงแต่กิ่งมักจะคดงอ เปลือกต้นสีเทาอมน้ำตาล ต้นแก่เปลือกต้นจะร่อนเป็นสะเก็ด กิ่งอ่อนและก้านใบมีขนอ่อนๆ สีน้ำตาล ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปไข่กลับ กว้าง 5-9 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ผิวด้านล่างมีขนเล็กน้อยสีอ่อนกว่าด้านบนใบ โคนใบสอบแหลม ปลายใบหู่ และรูปทรงปลายใบ 2 ด้านขนาดไม่เท่ากัน ดอก : ดอกช่อออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ไม่มีกลีบรวม หรือมี 1-3 กลีบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก เกสรตัวผู้จำนวนมาก ผล : ผลสด รูปทรงกลม เมื่อสุก สีม่วงเข้มเกือบดำ มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตร เนื้อนุ่มบาง เมล็ด : มี 1 เมล็ด กลม สีน้ำตาลดำ ขนาด 0.5 เซนติเมตร

การกระจายพันธุ์ : พบตามป่าเต็งรัง, ป่าเบญจพรรณ ทนแล้งได้ดี

ประโยชน์ : ราก : แก้ปวดกล้ามเนื้อ มีกลิ่นหอมคล้าย การบูร เนื้อไม้ : ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เปลือกต้น : แก้บิด แก้ปวดมดลูก แก้ก้น ใบและเมล็ด : ตำพอกฝี แก้ปวด ภูมิปัญญาไทย เปลือกต้นหรือราก : ใช้ปนกับผลน้อยหน่าที่แห้งคั่ว ผ่นน้ำทารอบฝีทำให้ฝีหนองออกมา